

DÁVID ZOLTÁN

A SZÉKELYEK SZÁMA 1567—1992

Bevezető¹

Munkám célja a székelyek számának megállapítása és végigkövetése az elmúlt századokban — egészen máig. A kezdeteknél, letelepedésük időpontjában csak becslésekre szorítkozhatunk, s e tekintetben az eddigi eredmények összefoglalására törekedtem. Az első, helységek szerint haladó adatok az 1567. évi összeírásból meríthetők, majd az 1614. évi lustra-jegyzék, az 1786-ból származó II. József-féle népszámlálás, az 1850. évi népszámlálás, *Orbán Balázs* 1868. évi adatai, az 1910. és 1941. évi magyar, valamint az 1992. évi román népszámlálás községi sorait dolgoztam fel.

Egyértelmű volt, hogy pontos eredmények közléséhez nem elegendők a globális adatok, ehhez feltétlenül szükséges a községi adatsorok összesítése. Ezért el kellett döntenem, mely helységek lakóit tekintem székelyeknek. Táblázataimban a privilegizált székely helységek adatai szerepelnek. Alapul az 1567. és 1614. évi összeírásban feltüntetett városok és községek felsorolása szolgált, amelyet csak ritkán bővítettem később keletkezett települések adataival. A helységek teljes lakosságával kellett számolnom, mert későbbi forrásaimban nem volt lehetőség a szabad székelyek és az úrbéres népesség szétválasztására. Arányuk a rendelkezésre álló korábbi adatok szerint erősen változott, ezért nem lehet egységes megosztást alkalmazni — a válaszfalak mára amúgy is eltűntek.

Nem közöltem az anyanyelvi, nemzetiségi és vallási megoszlásra vonatkozó községi adatokat, csak az utolsó fél évszázadban bekövetkező nagyobb etnikai változásokat követtem. Nem számoltam viszont az eredeti székely népességüket a XVI—XVII. században bármily okból elvesztő, román többségűvé vált falvakkal, sem az újabban létesült románok lakta településekkel.

Nem volt módom részletes demográfiai vizsgálatok elvégzésére sem, amelyhez a rendelkezésre álló statisztikai forrásoknál sokkal részletesebb adatbázisra lett volna szükség. A helységek népességszámában bekövetkezett eltolódások, az olykor meglepő nagyságú növekedés vagy ijesztő csökkenés okait a helyi vizsgálatok deríthetik fel. Több mint 400 község esetében, a szükséges ismeretek hiányában, erre nem vállalkozhattam. Nem végeztem önálló kutatásokat a székelyek eredetére, letelepedésének körülményeire és több évszázados történetének követésére sem, a szükséges rövid összefoglalást az eddig közölt tanulmányokból merítettem.

Remélem, hogy adatösszeállításom így is tanulságos, további munkára ösztönző lesz, hiszen a népesedési folyamatok feltárása és megismerése terén még sok a tennivaló.

Végezetül köszönetet mondok *Varga E. Árpádnak*, aki az 1992. évi román népszámlálás községi sorait számítógépes adatfeldolgozásából szíves volt rendelkezésemre bocsátani, nem különben *Katona Ádámnak*, aki a munka elvégzésére buzdított.

¹E tanulmány *Dávid Zoltán* halála után lát napvilágot. Ennek okán előfordulhat, hogy maradt benne néhány olyan — főként kisebb összeadási — hiba, amelyeket ő a korrekktúra olvasásakor bizonyára észrevett volna.

A székelyek eredete

A kérdésről a mai napig viták folynak. A székelyek önmagukat a hunok ivadékainak tartják, és ez volt két legrégebbi krónikásunk, *Anonymus* és *Kézai* véleménye is. *Szádeczky Kardoss Lajos* a székelyek történetét összefoglaló, 1927-ben írott könyvében ismereteti a különböző nézeteket s műve alapján közlöm a vélemények rövid összefoglalását /1/.

Bonfinius a hun eredet elfogadása mellett a siculus népnevet a scythából formált alaknak vélte, s ebben *Werbőczy* is követte. *Szamosközy István* viszont a szék és hely összetételének tartotta. A XVIII. századi történetírók közül volt aki a jász, aki a besenyő és aki a kun eredet mellett tört lándzsát. *Timon Sámuel* a hun eredetet mesének tartotta és a székely nevet őr (custos) jelentéssel ruházta fel; érvelését *Pray György*, *Fejér György*, *Kállay Ferenc* és *Horváth István* is elfogadta. Még határozottabban cáfolta a hun eredet-mondát *Hunfalvy Pál*, aki a székelyeket Erdélybe telepített határőröknek tartotta. A kolozsvári *Nagy János* és *Szabó Károly* egyetemi tanár e véleményt erősen vitatta. Szerintük a székely elnevezés nem a szék-elve szóból ered, hanem eredeti nemzetnév, mint a magyar, besenyő, kun, kabar stb., Erdélyben pedig ősfoglalók és nem királyi telepések voltak. *Nagy Géza*, aki eredetük megfejtésével több tanulmányban foglalkozott, azon a véleményen volt, hogy a székelyek nem lehetnek *Attila* hunjainak itt maradt ivadékai, hanem annak a szabir-hun törzsnek egyik ága ("eszegel"), akik *Attila* birodalmának felbomlása után a Fekete-tenger partjaihoz vonultak vissza és ott összeolvadtak az előrenyomuló magyarokkal. *Tagányi Károly* Erdélyben a székelyeket tartotta egyetlen ősfoglalónak, akiket korábban besenyőknak, később Kuvrát VII. századi bolgár-hun népéhez tartozónak vélt. Ezt vallotta *Pauler Gyula* is, aki a székelyeket szintén "hunnal kevert bolgár-eszegel-kabar nem utódainak" tartotta. *Sebestyén Gyula* kabar ivadékoknak mondta őket, s úgy vélte, hogy a XI–XIII. század folyamán a magyarságba olvadt nyugati székely határőrök a hunokkal keveredett avarok egyenes leszármazói voltak. *Thúry József* is a hunoktól származtatott avarok maradékainak tekintette a székelyeket, míg *Karácsonyi János* egyszer erdőirtóknak, egyszer gepidáknak, akik germán nyelven beszéltek volna. Tarthatatlan elméleteit a magyar történetírók cáfolata után maga is visszavonta, ám *Jorga* kapott rajtuk és a székelyeket az oláhokkal rokon szkíta-dák eredetűnek hirdette. (Később a kozákoktól származtatta.) Elfogadhatatlan volt *Erdélyi László* megoldása is, miszerint a székelyek ősei bolgár hadifoglyok lettek volna, akik a 895-ben Etelközből indított háborúban estek fogságba, majd onnan 1150 körül kerültek Erdély déli részeibe.

Szádeczky Kardoss összefoglalását *Hóman Bálint* véleményének ismertetésével zárta, akinek a székelyek eredetéről szóló tanulmánya szerint "az erdélyi székelység nagyobb, zárt tömegben megtelepülő ősfoglaló nép vagy törzs volt, Erdély egyedüli honfoglalói". Nemzetiségükről azt vallotta, hogy "a székely nép a magyartól különböző, de a magyarral rokonnak, avval együtt hun származásúnak tartott önálló nép" volt, akik az avar birodalomban éltek, majd felbomlása után a IX. században Erdélybe húzódtak. Összefoglalásul: "A székely a hun hagyományt őrző török-fajú nép: az avar uralom idején hazánk területén történetileg kimutatható hun törzsek valamelyikének ivadéka". Végül *Szádeczky Kardoss* szerint a székely név ősi népnév, a "hun eredetű, kabar-rokon szikeli (eszegel-bolgár) székely nép a Fekete-tenger partvidékén csatlakozott a szomszédságukban lakó magyarokhoz".

Darkó Jenő a székelyek eredetét vizsgálva kiemelte különleges jogi helyzetüket /2/. Hangsúlyozta, hogy a királyi jog a székelyek földjén nem érvényesült a nemzetiségi joggal szemben, a XVI. század végéig főnállott a vérségi alapon álló törzsszervezet. Ebből arra következtetett, hogy az egész Magyarország területén páratlan kiváltságokkal rendelkező nép "nem tartozhatott azokhoz a magyar és hozzájuk csatlakozó törzsekhez, melyek ezt a hazát Árpád vezérlete alatt elfoglalták. "A székelyek különleges helyzetét egyedül az magyarázza meg, hogy régebbiek e hazában a magyaroknál, tehát már a honfoglalás előtt itt voltak — amint azt a krónikaírók és *Werbőczy* is állította. Eredetükkel kapcsolatban azt írja, hogy "ma már teljesen tisztázottnak tekinthető, hogy a székely a magyarral rokon, de eredetileg ettől külön szervezkedett, kétségkívül a turáni kultúrkörhöz tartozó, török fajú nép volt, mely mostani lakhelyére a magyar honfoglalást megelőzőleg jött be Keletről, megszállva a Kárpátokat úgy a keleti, mint a nyugati lejtőit, mint a tatrosvidéki csángókkal egy és ugyanaz nép".

Makkai László szerint /3/ "a magyarsághoz csatlakozott, törökfajú nomád lovas vezetőréteggel bíró törzset kell látnunk bennük", amint azt "az oguztörökök nemzetségi szervezetének megfelelő katonai és társadalmi beosztásuk igazolja". Kétségtelennek tartja ugyanakkor, hogy a székelység "török anyanyelvét korán felcserélte a magyarral".

Azóta a kérdéstről számos további munka látott napvilágot, amelyek az ismertetett nézetek elemeit variálják, de továbbra sem hoztak teljesen egyértelmű, megnyugtató eredményt. Jómagam *Hóman Bálint* árnyalt véleményét tartom leginkább elfogadhatónak, hangsúlyozva, hogy vezető részük föltétlenül, a köznép is javarészt török volt. Bár az írásbeliség megjelenésekor, a XVI. században már magyarul beszéltek, a török eredetnek a helység-, dülő- és személynévben számos nyoma van. Eredeti nyelvüket a középkor folyamán az Árpádok egységesítő törekvéseinek hatására ugyanúgy veszítették el az államnyelvvé emelt magyarral szemben, mint ahogy a hunok, avarok, besenyők, úzok, kabarok, kunok, jászok, bösörmények, görögök nyelvének sem maradt nyoma, s mint ahogy eltűntek a szláv és germán szórványok, felszívódtak a városokba telepített latin és német hospesek is (Esztergom, Szatmárnémeti, Beregszász stb.). Konkrét adataink a magyar nyelvűség kiterjedéséről, elterjesztésének módjairól nincsenek, de végrehajtását a tények igazolják.

A székelyek számának megállapítására irányuló demográfiai kutatások eredményét az eredetükre, vándorlásukra, nyelvükre vonatkozó kutatások csak érintőlegesen befolyásolják, fontos viszont, hogy végigkövessük privilégiumaik születésének, a székely jogrend kialakulásának történetét.

A székely nemzet kialakulása, intézményei

A székelyek, mint első honfoglalók, nemek és ágak szerint telepedtek meg Erdély keleti részén, amelyet aztán róluk Székelyföldnek (terra Siculorum) neveztek /4/. Azokat az ősi intézményeket vitték magukkal, amelyek Magyarországon a vezérek korában éltek. Így jogi intézményeik régebbiek, mint a magyar királyság alkotmánya: a földet közös nemzetségi tulajdonként bírták és használták, a törzsszervezet is fennmaradt. Még a XVI. században is a hat nem (Ábrán, Adorján, Halom, Jenő, Meggyes, Órlőcz) 4-4 ágának tagjai (vagyis összesen 24 ág) évenként fölváltva viselték a katonai és polgári tisztségeket. A földet is így osztották fel maguk között 6 fő- és 24 alosztályra.

A székelyek élén az ispán állott, akinek hatalma katonai, közigazgatási és bírói ügyekre terjedt ki. (Kezdetben a szászoknak adományozott Barcaságra és Beszterce vidékre is.) Az ispán volt a székelyek fővezére, irányította a hadfelkelést, tartotta a hadi szemléket. Mint főbíró a székek főtiszteivel és székbíráival mindenütt tartott főtörvényszéket, amely elé a fellebezések kerültek. Rendes székhelyük Görgény vára volt, amelynek uradalmát és jövedelmeit bírták, és ahol várnagyaik is laktak. Az első székely ispán nevét 1235-ből ismerjük, amikor Bagomér, a Ludány nemzetségből származó Szoboszló fia harcolt IV. Béla bolgár hadjáratában. Később jórészt a Bánfiak ősei, a Losoncziak és Laczkfiak viselték a tisztséget.

A székek legfőbb vezetője, a hadnagy (maior exercitus) nemcsak katonai parancsnok volt, de a törvényszék elnöke is. Első okleveles említése 1307-ből származik, 1451-től főkapitánynak nevezték (capitaneus maior exercitus). Mellettük a székek közigazgatási és törvénykezési ügyeit a székbírák és királybírák intézték. A törvényszékek tagjai a székülők vagy széktartók voltak (székenként 12-12), míg az írásbeli feladatok elvégzése a jegyzőkre hárult. Mind a szék élén álló hadnagyokat és főkapitányokat, mind a törvényszékek vezetőit a székek maguk választották.

Az önálló erdélyi fejedelemség magalakulása után az 1544. évi tordai unióban kimondták a magyar, a székely és a szász nemzet egyesülését, majd az 1555. évi, Marosvásárhelyen tartott országgyűlés megerősítette, kodifikálta a székelyek 88 pontból álló törvényes jogszokásait, amelyek a törvénykezés minden részletére kiterjedtek.

Rendi tagolódásuk Mátyás király 1473. évi rendelete alapján alakult ki a főbb nemesek (primores nobiles), lófők (primipili) és gyalogok (pixidarii) osztályára. Mint szabad és hadköteles nemzet, a királynak adófizetéssel nem tartozott. Ehelyett a király koronázása, lakodalma és első fia születése alkalmával önkéntes ajándékkul minden telek után egy-egy ökröt adtak. (Első említése 1254-ből származik.) Mátyás király fent említett rendeletében hangsúlyozza, hogy "a mi hű székelyeink sem nekünk, sem embereinknek örök időktől fogva soha semmiféle pénzfizetéssel nem tartoztak, hanem csak önkéntes és készséges ajándékkal", amely alatt az ököradót értették. Pontos szabályozását II. Ulászló 1499. évi kiváltságlevele tartalmazta.

A XVI. század közepétől a székelyek adózása átalakult, és szükség esetén pénzbeli segélyadót (subsidium) szavaztak meg, így 1545-ben és 1546-ban egy-egy forintot fizettek, 1548-ban összességében 4000 forintot. Az utolsó ökörsütést 1555-ben I. Ferdinándnak adták, ekkor összesen 4400 ökröt számláltak össze és bélyegeztek meg. Izabella visszatérése után az 1557. évi gyulafehérvári országgyűlésen az adókivetéssel kapcsolatban megerősítették, hogy amiben két nemzet megegyezik, a harmadikra nézve is kötelező, és ezen az alapon a székelyekre 5000 forint adót vetettek ki, majd 1558-ban az egyenlő teherviselés elvét a székelyekre is kiterjesztették. Ez ellen a székelyek 1562-ben fellázkodtak, de János Zsigmond a lázadást gyorsan leverte.

A fejedelemség korszakában az állami szükségletek növekedésével előbb önkéntes, majd később országgyűlési határozatok által elrendelt adót fizettek. A teher a harmadik rendre, a közsékelyekre hárult, a két felsőbb rend hadiszolgálatuk fejében mentesült minden teher alól. Az 1562. évi felkelés után az országgyűlés a közsékelyeket kincstári jobbágyokká tette és ezzel együtt járt a rendszeres adófizetési kötelezettség is. Két rendes, évenként fizetendő adó közül az egyiket a szultánnak adott 10–15 000 forint hűbéradó törlesztésére, a másikat a fejedelem vagyis az ország szükségleteire vetették ki, rendszerint portánként 99 dénárt. A rendkívüli adókat általában a háborús költségek fedezésére, Várad várának megerősítésére,

a csapatok zsoldjának fizetésére, a várőrségek tartására rótták ki. Ilyen volt munkánk első pillérének, az 1567. évi összeírásnak a célja is: a Sebes várának javítására megszavazott portánkénti 25 dénár behajtása érdekében vették számba helységenként Székelyföld adófizetőit.

Báthory Zsigmond 1601-ben felszabadította a közsékelyeket, akik így visszanyerték adómentességüket és ősi hivatásukat, a katonáskodást. Bár utána többször megkísérelték a székelyek adóztatását (mint Bethlen Gábor alatt az 1620. évi országgyűlés), azok hevesen ellenálltak, arra hivatkozva, hogy hadakozni és adót fizetni egyszerre nem képesek. Így csupán a vármegyei birtokaikon lakó jobbágyaik után fizettek kapuadót. A török elleni háborúk idején (1657–1690) a székelyeknek is részt kellett vállalniuk a súlyos közterhekben és bár adómentességük elvben, papíron megmaradt, valójában jelentős áldozatokat kellett hozniuk Erdély függetlenségének megvédése érdekében.

Az 1691-ben kiadott Lipót-féle diploma megerősítette adómentességüket, 14. pontjában kimondva, hogy a vitéz székely nép a jövőben is tartozik saját költségén katonáskodni a haza védelmére, de ennek fejében mentes minden adó, tized, beszállásolás alól. Sajnos ez is csak írott malaszt maradt, és rövidesen ismét megerősödtek az adóztatásukra irányuló törekvések. A Rákóczi-szabadságharc leverése után elszedték fegyvereiket, a kapitányok helyét nem töltötték be, és az 1714. évi országgyűlés az egytelkes nemesek megadóztatásával gyakorlatilag megszüntette adómentességüket.

Ezzel egyidejűleg folytatódott intézményeik elsorvasztása is, melynek betetőzése a székely katonai határőrvidék szervezése volt. Az önkéntesség elvének és a székely szabadságjogoknak megsértésével 1762-ben Csík, Gyergyó, Kászon és Háromszék szék helységeit az osztrák katonai vezetés alatt álló határőrvidékbe kényszerítették, megfosztva legfőbb hivatásuktól és nemzetvédő szerepüktől.

Az 1400 óta fennálló székeket is fokozatosan megszüntették, majd II. József a székelyek lakta területeket Háromszék, Küküllő és Udvarhely megyébe sorolta, melyek határát önkényesen szabták meg /5/. Így Háromszékhez került a Barcaság (a későbbi Brassó megye), Küküllő egészen Balázsfalváig tartott, Udvarhelyben egyesítették Csík és Gyergyó széket. (Kászon Háromszékhez került, miként Udvarhely fiókszékje, Bardoc szék is.) A Bach-korszakban a Székelyföld egyetlen kerületbe, az Udvarhelyi Katonai Kerületbe sorolódott négy körzettel (csíkszeredai, marosvásárhelyi, sepsiszentgyörgyi és udvarhelyi) és 15 alkörzettel, amelyhez Marosvásárhely város csatlakozott /6/. A kiegyezés után 1876-ban létrehozott megyerendszerben Csík, Háromszék és Udvarhely megye többé-kevésbé követte az egykori székek területeinek határait, Maros szék Maros-Torda, Aranyos szék pedig Torda-Aranyos megyéhez került több más, nem székely jogállású helységgel együtt. A jelenlegi romániai közigazgatási beosztás szerint Hargita megye tömöríti az egykori Udvarhely, Csík, Gyergyó és Kászon szék, Kovászna megye a korábbi Háromszék (Bardoc székkal bővített) helységeit, míg a Maros széki községeket magába foglaló Maros megye számos mezőségi faluval és más területekkel bővült. Aranyos szék helységei részben Kolozs, részben Fehér megyéhez tartoznak.

A függetlenségét elvesztő Erdélyben a székely szervezetek és privilégiumok eltörlésével, korábbi rendi tagolódásuk átalakításával, önálló közigazgatási egységeik megyébe sorolásával, önkéntes hadbavonulásuk helyett az osztrák katonai szervezetbe erőszakolásával a székely nemzet alapjaiban rendült meg, lényegében megszűnt létezni. Az azóta eltelt háromszáz esztendő alatt eredeti feladataik, intézményrendszerük, nemzeti létük meghatározói lassan feledésbe merültek, s ha az 1848. évi szabadságharc idején és az első világháborúban még

fel is lángoltak katonai erényeik, vitézségük és hazaszeretetük csodákra volt képes — a régi keretek visszaállítására kísérlet sem történt.

Továbbra is él azonban a székely öntudat. Az egykori székek városainak és falvainak lakói ma is őrzik székely származástudatukat, amely sokkal erősebb és egyértelműbb, mint például a kunoké vagy a jászoké. Ennek egyik magyarázata, hogy nagy területen — többnyire románoktól és szászoktól körülveve — összefüggő tömbben ma is több mint 400 helységet laknak. Ennek nem mond ellent, hogy a Bach-korszakban vagy a legutóbbi romániai népszámlálások alkalmával elutasították a megosztásukra irányuló törekvéseket és egységesen magyarnak vallották magukat. Szívük mélyén valamennyien székelyek, de ugyanakkor teljesen egyértelmű, hogy mindannyian a magyar nyelvet beszélik és az egységes magyar nemzet tagjai.

Őrzik a székelyek népviseletüket és sajátos népi kultúrájukat is, mint ahogy büszkék történeti hagyományaikra, s mindazokra, akik maradandót alkottak az élet vagy a tudomány és a művészet különböző területein. E népi tudat nagy élesztője volt *Orbán Balázs*, aki műveiben oly nagy szeretettel és lelkesedéssel írt arról a földről, ahol székelyek élnek. Ily módon teljes joggal beszélhetünk ma is székely népről, hiszen a Székelyföld lakói nagy többségükben az egykori határvédők leszármazottai és folytatói történeti és kulturális hagyományaiknak.

A székelyek települési területe és felosztása

Erdélyen kívül különböző időszakokban Magyarországon is több helyütt találkozunk székely lakosság nyomaival és emlékével. Így a Morva folyó mentén Pozsonytól északra Székelyfalva (Sekule) környékén több helységben (Alsó- és Felsőlévárd, Búrszentmihály stb.) éltek székely határőrök, akik azonban már a középkor folyamán beolvadtak a túlsúlyra jutó szlovák lakosságba. Székely eredetűnek tartják a Vas megyei Alsó- és Felsőőr, valamint Órisziget lakóit, akik Ausztriához csatolásuk ellenére máig megőrizték magyar anyanyelvüket. Hasonló vélemények elhangzottak Göcsej ugyancsak határvédő szerepet betöltő lakosságáról is. Ha persze a határőröket mindenhol a székelyekkel azonosítjuk, vagy másként fogalmazva, az összes határőr székely volt, az erre utaló helynevek másutt is jelenlétük emlékét őrzik. (Lövő és a Sopron melletti Lővérek Sopron megyében, Zalalövő Zala megyében vagy a Veszprém megyei Városlőd és Kislőd.)

A Bécsi krónikában megőrzött székely eredetmonda szerint 3000 hun harcos Pannóniában maradt s Czigla mezején telepedett le. Többen a helyet a Veszprém megyei Csögle község nevével azonosították. Ez esetben egykoron e vidéken is éltek székelyek, akik vagy föloldódtak a környező falvak magyarságában, vagy továbbköltöztek az ország más tájaira. Erre utal több helynév, mint Tolna megyében Kis- és Nagyszékely, mely a besenyők legnagyobb hazai központja (Cece, Vajta, Alap) mellett található, vagy a Szabolcs megyei Székely, a Bihar megyei Székelyhíd, Székelytelek neve is. Lehetséges, hogy e helynevek vándorlásuk különböző állomásait őrzik.

Györffy György /7/ szerint a székelyek 942 és 948 között kerültek Sebes és Kézd vidékére, míg a telegdi székelyek telepítése a XI—XIII. században történt. A "Királyföldön" lakók áttelepülése a háromszéki medencébe II. Endre korában indult meg. A sepsi székelyeké 1224 előtt, a kézdieké 1231 körül nagyjából egyidejűleg ment végbe. Aranyos székbe

1262—1272 között Kézdi székbe költöztek át, míg az Orbai székelyek csak jóval 1247 után foglalták el földjüket Erdély délkeleti szögletében.

Az Erdélyben végleges otthonra lelt székelyek hazájának határai a XIII. században, a szászok betelepítésével egyidejűleg alakultak ki. Közigazgatási vagy még inkább katonai szervezeteik kezdetben nem formáltak összefüggő területet, és csak fokozták az amúgy is nehezen áttekinthető megyebeosztás bonyolultságát, amint ez *Györffy György* Árpád-kori történeti földrajzában a Fehér megyéről közölt térképen egyértelműen tükröződik. Az Alsó és Felső részre osztott Fehér megye a XI—XII. században az Erdélyi-medence egész déli részére kiterjedt, a székelyek és szászok földjének alkotórészei szigetként ékelődtek területébe. A székelyek földjét fokozatosan vonták ki a megye joghatósága alól, s 1400 körül véglegesen kialakultak a székek határai. Felosztásuk (az 1567. évi összeírás sorrendjében) a következő:

Maros szék

Alsó kerület
Felső kerület

Udvarhely szék (anyaszék)

+ Keresztúr fiszék
+ Bardoc fiszék

Csík szék

Alcsík
Felcsík
+ Gyergyó szék
+ Kászon szék

Háromszék

Sepsi fiókszék
Kézdi fiókszék
Orbai fiókszék
+ Miklósvár fiókszék

Aranyos szék

A székelyek számáról eddig közölt adatok

Erdély népeiről a honfoglalást követő első századokban meglehetősen keveset tudunk. A terület megszállása több hullámban történt, a székelyek és szászok betelepítése, illetve a románok lassú bevándorlása is hosszabb időn keresztül, folyamatosan tartott. Ezért nem közöltek számadatokat a kérdéssel foglalkozó neves magyar történészek az "Erdély" című reprezentatív kötet "Erdély népei" fejezetében, sem *Hóman Bálint* a székelyekről vagy *Mályusz Elemér* a magyarokról, *Pukánszky Béla* a szászokról és *Tamás Lajos* a románokról írott összefoglaló tanulmányában /8/. Ugyancsak hiába keresünk e korszakról konkrét adatokat *Makkai László* összefoglaló munkájában /9/, vagy a legutóbb megjelent nagyszabású vállalkozásban /10/. Nem is csoda, hiszen a korai századokban a népesség számáról nem készültek összeírások, de még szórványos adatok vagy közvetett források is csak elvétve kerültek elő.

Györffy György kockázatot meg először néhány becslést /11/. Számításait az 1332—1337. évi pápai tizedlajstrom nehezen értékesíthető adataira alapozta. Ebben az erdélyi püspökség székelyföldi területén 163 plébániát soroltak fel, amelyhez a kun püspökséghez tartozó Orbai szék területén további tizedt adott hozzá. Egy-egy plébániához (Abaúj megyei analógia alapján) két falut, összesen tehát 346 települést vett, amelyekben 20-20 háznépet öt fővel szorozva átlagosan 100 lakossal számolt, és így a székelyek számát összesen 34 000 lélekre becsülte. Véleménye szerint a tatárjárás a Székelyföld területén nem okozott pusztulást, s így az idő tájt "a székelyek száma mintegy 20 000 főre becsülhető". A tanulmányban közölt táblázatban az "ismert helységek számát" viszont csak százkilencvenre teszi, és így a Székelyföld 13 500 km²-nyi területén a 100 km²-re eső ismert faluszámot 1,4-ben határozta meg, jóval alacsonyabban, mint Abaúj vagy Borsod megyében, ahol 8,3, illetve 8,2-es faluátlaggal számolt. Megjegyezte, hogy a városokra nem terjedtek ki számításai, s hogy az adatokból ismert települések száma jóval alatta marad a ténylegesen fennálló helységekének. Az eltérés különösen az Alföldön és a Székelyföldön volt jelentékeny /12/.

Szabó István ugyanazon kötetben a következő korszak tárgyalásakor szintén kitért a székelyek számának megállapítására /13/. Egy XVII. század elején készült összeírást vett alapul, amelyben Aranyos szék nélkül 9654 családfő szerepel. A hiányzó adatok pótlásával 11 000 családfőt, összesen 55 000 lakost tart elfogadhatónak, és ezt a lélekszámot száz évvel korábbi időpontra, a XV—XVI. század fordulójára visszavetítve is érvényesnek véli, mondván, hogy a természetes szaporulatot a XVI. század háborús veszteségei és egyéb csapásai rendre elragadták. (Véleménye szerint a fegyverfogásra alkalmas férfiak száma 1550 körül 12 500 fő volt.)

Ezt a számot *Barta Gábor* "mélyen alábecsült" értéknek tartja. Azzal érvel, hogy a székelyek a XVI. század második felének hadjárataiban 25—30 000 katonát állítottak fegyverbe, és ennek alapján lélekszámukat "jó másfélszázezerre" teszi, Erdély népességét pedig a Rézszékkel együtt több mint egymillió főre becsüli. Mindez az Erdély története című összefoglaló műben jelent meg /14/, amely kissé mostohán kezeli a demográfiai kérdéseket és *Barta* 510. oldalán közölt táblázatán kívül alig tartalmaz népességi adatokat.

Bakács István ezzel szemben Erdély népességét csak 700 000 főre becsülte e korban /15/, s ehhez áll közel *Dávid Géza* számításának eredménye is, aki a XVI. század végén 700—800 000, a XVII. század végén 900 000 lakossal számolt, ám a Partium nélkül /16/. (A székelyek számának meghatározásával nem foglalkoztak.)

A XVIII. század elejétől megszorodó források (adóösszeírások, az 1750. évi országos összeírás, egyházi schematismusok stb.), majd a népszámlálások adatai alapján mind több és több adat áll rendelkezésre a székelyek számának pontos meghatározására. Ezek azonban többnyire a "Székelyföld" népességszámát közlik vagy egy-egy újabban kialakított megyére korlátozódnak, sokszor a mai megyebeosztásnak megfelelően. Az eredmények összegyűjtésére és kritikájára ezúttal nem vállalkoztam, munkám jellegéből következően helyettük saját, községi sorokra épülő számításomat ajánlom.

A felhasznált források és kritikájuk

Az 1567. évi összeírás

A privilegizált székely helységek felsorolását először az 1567. évi összeírás nyújtja, amikor is a szászsebesi vár helyreállításának költségeire minden porta után 25 dénárt kellett fizetni. Ekkor összesen 415 helységben 7422 portát számláltak /17/. (Aranyos szék 22 helységének számbavételére nem került sor.) Az összeírás végrehajtási utasításának szövegét nem ismerjük, s így módon az általuk meghatározott portaszám pontos tartalmát sem. Az bizonyos, hogy a lakosság számának nagyságával nincs szoros kapcsolata, ezért felhasználása népesedéstörténeti célokra óvatosságot igényel.

Ma már közismert, hogy az egy adózó portára jutó családok száma a XV—XVII. században állandóan változott, és míg a kezdeti időszakban az összeírásokban feltüntetett egy-egy porta vagy kapu valóban egy kis paraszti közösséget jelentett, az idők folyamán adózási alapegységgé alakult és egy adózó porta mögött mind több család és személy húzódott meg. A XVI. század végén a magyarországi dikális összeírásoknál ez az érték már elérte a nyolc-tíz családot /18/. Az egyre nehezkesebbé váló szisztémát átalakítva, 1598-ban a házak összeírását rendelték el, és az új adóalap bevezetésének eredményeként egyik-másik törvényhatóságban több mint tízszer annyi házat találtak, mint amennyi a porták 1596-ban kimutatott nagysága volt /19/.

Bár az 1567-ben összeírt portáknak a magyarországi dicális conscripciókban szereplő portaszámokkal nincs szoros kapcsolata, közös vonásuk, hogy a kimutatott érték nagyságát a falvakban élő népesség számán kívül több más tényező is befolyásolta. Ilyen volt elsősorban anyagi helyzetük minősége, melyre viszont a természeti tényezők hatottak. Ezért például bortermő vidékeken megugrik a porták száma, mezőgazdasági termelésre kevésbé alkalmas vagy éppen alkalmatlan területeken viszont jóval alacsonyabb értékeket találunk. De számba vették a háborús vagy természeti csapásokat, árvizeket, s minden a termés nagyságát befolyásoló tényezőt, míg a másik oldalon az ipar és a kereskedelem fejlettségét, a forgalmas utak mentén fekvő települések kedvezőbb adottságait méltányolták /20/.

Az 1567. évi összeírásban is jelentkeznek az ellentétek. Föltűnően alacsonyak Maros szék értékei, ahol több községben csak 1-2 portát mutattak ki, míg Csíkban és Háromszéken ritka a tíz portán aluli falu és általában jóval magasabb értékekkel találkozunk. Az egyenetlenségek kiszűrésére kiváló lehetőséget kínál — a következőkben részletesen ismertetett — 1614. évi lustra-jegyzék, amelyben a helységek ugyanazon körében meglehetősen pontosnak látszó, a

DÁVID ZOLTÁN

társadalmi viszonyokat részletesen feltüntető családszámot nyerünk. Az adatokat az alábbi tábla szemlélteti:

Szék neve	1567. évi portaszám	1614. évi családszám	Egy portára jutó családfők száma
Máros*	1 018	3 760	3,69
Udvarhely	2 083	4 987	2,39
Csík	1 199	3 478	2,90
Gyergyó	289	719	2,49
Kászton	124	358	2,89
Sepsi	1 374	2 752	2,00
Kézdi	808	2 579	3,19
Orbai	402	1 563	3,89
Összesen	7 297	20 196	2,77

*Marosvásárhely nélkül, minthogy adatai 1614-ből hiányoznak.

Az összehasonlítás eredménye szerint az 1567-ben meghatározott portákra az 1614. évi lustra-jegyzékben átlagosan 2,77 családfő jutott. Az érték meglehetősen szélső határok között alakult ki: a legtöbb családfő egy portára Orbai (3,89) és Maros széken (3,69), a legkevesebb Gyergyóban (2,49), Udvarhelyen (2,39) és Sepsiben (2,00) esett.

Kissé elébe vágva a végső összesítésnek, a népességszám alakulásából 1567-re kikövetkeztetett adatok alapján ugyancsak az derül ki, hogy Maros szék portaszámai a legalacsonyabbak, ezért itt egy portára több lakost kell számítani, mint a többi székben. Az adatok a következők:

Szék	Becsült népességszám	Portaszám	Egy portára jut (fő)
Maros	22 000	1 018	21,61
Udvarhely	29 000	2 083	13,92
Csík	26 000	1 612	16,13
Háromszék	35 000	2 584	13,54
Aranyos	5 000	200*	25,00*
Marosvásárhely	3 000	125	24,00
	120 000	7 622	15,74

*Becsült adat.

Míg tehát Maros szék helységeiben egy portára a számított népesség alapján kerekítve 22 főt kell venni, Háromszéken csak 13 és fél, Udvarhelyen 14 fővel kell szoroznunk. Az egy portára jutó személyek és az előző táblában szereplő családfők számát elosztva, egy családra átlag 5,68 főt kapunk és közel ugyanez az eredménye annak a később következő számításnak is, amelyet az 1645. évi lustra-jegyzék alapján végeztem /21/.

Az 1567. évi összeírás fontossága, hogy a privilegizált székely helységek felsorolásával alapot nyújt a számítások elvégzéséhez, forráskritikája azonban azzal az eredménnyel járt,

hogy az összeírásban közölt portaszámok alapján végzett népességszám vizsgálatoknál nagy körültekintésre van szükség.

Az 1614. évi lustra-jegyzék

A székely falvak összeírását tartalmazó, Udvarhely szék levéltárában fennmaradt 1614. évi lustra sokkal részletesebb adatokat tartalmaz. Társadalmi megoszlásuk szerint helységenként közli a főemberek, szabad székelyek, jobbágyok, zsellérek és egyéb kategóriákba tartozók, majd ezeket összesítve helységenként a családfők összes számát. (Mintaszerű kiadását *Imreh Istvánnak és Pataki Józsefnek* köszönhetjük.) /22/

Az összeírás 380 helységre terjed ki, hiányzik belőle Aranyos szék, Csíkszereda és Marosvásárhely város és több 1567-ben még szereplő község, amelyek időközben megszűntek vagy más településbe olvadtak. A székely jogállású helységek számbavételében mindazonáltal közel azonos eredményt hoztak és nagymértékben megerősítik egymást.

Az összeírásban összesen 20 196 név található, akik között nemcsak családfők, hanem özvegyek, nőtlen férfiak is szerepelnek, de olykor több család is élt közös kenyéren. Adatai ellenőrzésére és az alkalmazható szorzószámok kiszámítása érdekében az 1645. évi lustra Kászon széki anyagát használtam fel, amely név szerint felsorolja a helységek férfi népességét, feltüntetve családi kapcsolataikat is. Mintaként bemutatom Felsőfalu összeírását, szóról szóra lemásolva a közölt névsort /23/.

	Prímipili veteráni	Adulti	Parvi
1.	Tamás János	fia Miklós deák öccsei Pál és Péter	ennek fiai András, Balás, Tamás
2.	Mihály Deák	fia Máté	
3.	Mihály János	öccse Balázs	
4.	Péter Pál	veje Ferencz Balázs	és ennek fiai Istók an. 10 Imreh 8 Mihók 5 György 3
5.	Szabó Mihály	fiai Mihály	János és Istók
6.	Czyeörös János	fiai Mihály, István, András	
7.	Lukácsy Mihály	fiai	Máté, János, Miklós
8.	György János	fia	Márton
9.	Gáspár János	fia György	
10.	Balás Mihály	öccsei Miklós, Péter, István	és ennek fia Palkó
11.	Bodó László	fia János	ennek fiai Istók, György, Ferenc
12.	Bodó Tamás	fiai	Balás, György
13.	Becze Balázs	fiai	János, István
14.	Imreh Pál		
15.	Péter Balázs	veje Molnár János	ennek fia Péter
16.	Pál János	veje Bálint Miklós	fia Mihók
17.	Fekete Pál		fia Mihály
18.	Fekete Balás	öccse András	
19.	Rezzegh Ferenc	öccse János	
20.	Barthalis István	fia Tamás	
21.	Barthalis Ferenc	fiai	Mihály, János
22.	Keresztes György	fiai András, Mihók	
23.	Keresztes Péter	fiai Tamás, István	Janczi
24.	Antal András	fia	István
25.	Mihály Balázs	veje Vida János és Bodo Pál	fia Lőrinc
26.	András Pál	fia öccse István	János ennek fia Tamás

DÁVID ZOLTÁN

27.	Bálint István	fiai János Mihály	ennek fiai Mihály, Máté
28.	Bálint Pál	fiai	Imreh, Mihály, Istók
29.	Péter Mihály	fia	János
30.	Bodo György	fia	János
31.	Veres Pál	öccse Tamás	
32.	Bocskor Lőrinc	fia György	ennek fiai Márton, János
33.	Ágoston Mihály	fia Tamás	
34.	Keresztes János	fiai	Miklós, János, Mihók
35.	Balás János	fiai	András, Tamás
36.	Sánta Ferenc	öccsei István, András és Mihály	
		fia	Dávid an. 10
		öccse Mihály	fia István
37.	Matthias Péter	János	fia László an. 3
		fiai János	ennek fiai Péter, Pál
38.	Szabó Illyés	György, István	
		mostohafia Bernald András	és ennek fiai János an. 9 Mihály 5 Lőrinc 2
Recentes primipili			
39.	Koncz János	fia	István
		sógora Máthé Balázs	
40.	Erdő Péter	fia	Mihály
41.	Szigethi Benedek	fia	János an. 7
42.	Lukáts Márton	fia	Péter
43.	Kis Péter Mihály	fiai István	
44.	Bodo János	fia	István
45.	Szőcsi György	fiai	György, Péter, Mihály, Imreh
46.	Damokos György	fia	Mihály
47.	Imreh István	öccse	Mihály
48.	Domokos Miklós	öccse János	ennek fia Mihály
49.	Máthé Mihály	fiai Mihály	és ennek fiai Istók, Péter
50.	Mihály András	Benedek	
Pedites pixidarii veteri			
51.	Imreh Pál	fia Imreh	
52.	Imreh János	fia	Máté
53.	Pábián János	öccse István	
54.	András Miklós	öccse Balázs	
55.	Simon István	fia	
56.	Pataki Mihály	fiai Pál, Istók, Miklós	
57.	Szabó György	fiai Péter, Mihály	
58.	Sigmund János	fia	Mihók, István, Ferenc, Tamás
59.	Szász András	fia	Mihók
60.	Szász Miklós		
61.	István János		
62.	Pataki Mihály	fiai	Balás, Palkó
Recentes Pedites			
63.	Daner János	fiai	Mihály, Ferenc
64.	Gál István	mostohafia	Istók
65.	Bocskor Lukács	fia	Palkó
66.	Erdeő Péter	fia	
67.	Szeőczy Péter	fiai János	Pál, Tamás, István
68.	Bodo aliter Olasz György	fiai	Istók an. 5 Jancsi an. 4
69.	Kádár Mihály	fia	
70.	Benedek András	fiai	Benedek, Pál
71.	Bodo Tamás	fia	János
72.	Fogarasi István	fiai András, János	György
73.	Péter Márton	fia	Mihály
74.	Becze Gergely		
75.	Becze Máthé	fia	György
		öccse István	
76.	Bodo Ferenc	fiai	György, István, Mihók
77.	István Máté	fia János	

A SZÉKELYEK SZÁMA 1567—1992

78.	Szász Péter	fiai Máté	András, Balás, Miklós
79.	Pál Tamás	mostohafia Kádár János	ennek fia Mihály
80.	Kanisai András	fia Balás	
81.	Buza János		
82.	János István		
83.	Pál Mihály	fiai	András, István
84.	Barthalis Mihály		
85.	Bodo Pál	öccsei Máthé, Mihály	
86.	Bodo Péter	fiai	István, János
87.	Fekete György		
	Solymárok		
88.	Marton Miklós	fiai	Mihály és András
89.	Marcza Péter	fiai János Márton	ennek fia Istók
90.	Adorján János	fiai	András, Imreh, Istók, Máté
		öccse György	ennek fiai Mihók, Jancsi
91.	Tamás Mihály	fiai András Péter	ennek fia János
		öccsei István Mihály	ennek fiai Tamás, István
92.	János Péter		fia Mihály

Amint a közölt névsorból kiderül, 1645-ben Felsőfalun összesen 92 családfőt (háztartást) írtak össze, valamennyi katonai szolgálatra alkalmas vagy igénybe vehető férfi, továbbá a velük egy fedél alatt élő felnőtt férfiakat és fiúgyermeküket. Pontosan jelezték a családfőhöz fűződő kapcsolatukat (fia, öccse, veje, sógora, mostohafia, más községekben unokája), de semmi adatunk nincs a velük együtt élő nőkről. Számuk alighanem valamivel magasabb volt a férfiakénál, akiknek sorait a háborús veszteségek gyakorta megritkították. Az összeírások utasításait, az egyes csoportok ("adulti") pontos tartalmi elemeit nem ismerem, elkészítési módjuk is meglehetősen laza (nincs bennük a házak száma, a családok közti választóvonal sokszor bizonytalan, formailag és tartalmilag nem egységesek), de a székely férfilakosság felsorolásával így is hasznos forrásnak tekinthetők.

A szék három másik községét feldolgozva a családfők számára az 1614. évi adatokhoz közel eső eredményt kapunk.

Helység neve	Szabad székely háztartások száma	
	1614	1645
Kásonújfalva	62	56
Kásonjakabfalva	52	51
Kásonimpér	48	61
Kásonfelsőfalva	72	92
Összesen	234	260

Bár a helységek adatai nem egységesek, együttvéve a különbségek kiegyenlítik egymást, az enyhe emelkedés az eltelt 31 esztendő alatt szintén elfogadható.

Az 1645. évi lustra-jegyzék nem tartalmazta a falvakban élő jobbágyok, házas és házatlan zsellérek, szolgák és a kóborló, jövő-menő népesség ("vagi") számát. Arányukra az 1614. évi összeírás szolgáltat becses adatokat, amely szerint a szabad székelyek és a helységekben élő más jogállású népesség száma az alábbiak szerint alakult:

DÁVID ZOLTÁN

Nemes	392 családfő	
Lovas és gyalog katona	7 008 családfő	
Szabad székely	3 778 családfő	
Együtt	11 178 családfő	55%
Jobbágy	5 068 családfő	
Zsellér és egyéb	3 950 családfő	
Együtt	9 018 családfő	45%
Összesen	20 196 családfő	

Az adatok székek (és még inkább helységek) szerinti megoszlása meglehetősen nagy eltérést mutat.

Szék neve	Szabad székely		Egyéb	
	családfők			
	száma	aránya %	száma	aránya %
Maros	1 638	43,56	2 122	56,44
Udvarhely	2 628	52,70	2 359	47,30
Csík	2 003	57,59	1 475	42,41
Gyergyó	437	60,78	282	39,22
Kászon	234	65,36	124	34,64
Háromszék	4 238	61,47	2 656	38,53
Összesen	11 178	55,35	9 018	44,65

A szabad székelyek és az úrbéresek aránya tehát közel azonos volt. Előbbiek túlsúlya Kászon és Háromszék székben volt a legnagyobb, ahol arányuk a hatvan százalékot is meghaladta, de Maros székben már az egyéb néprétegek kerültek többségbe. Ez összecseng eddigi megállapításainkkal, amikor is az 1567. évi adatok hiányosságát világítottuk meg.

A kérdés fontossága miatt és a fejlődés nyomon követése érdekében a XVIII. század elején kialakult helyzetet is megvizsgáltuk. Az adatokat a *Domokos Pál Péter* által közzétett 1703. évi összeírás Miklósvári és Sepszi szék helységeinek adataiból merítettük /24/.

A SZÉKELYEK SZÁMA 1567—1992

A szabad székelyek és úrbéresek aránya Háromszék helységeiben, 1703

Helység neve	Armalista nemesek	Lovas és gyalogos katonák	Együtt	Jobbágy	Zsellér	Együtt	Összesen	Úrbéresek aránya %
<i>Miklósvár szék</i>								
Nagy Baczon	2	38	40	7	4	11	51	22
Bodos	1	30	31	4	—	4	35	11
Szárabajta	6	56	62	5	3	8	70	11
Baróth	9	70	79	45	6	51	130	39
Köpecz	7	52	59	1	10	11	70	16
Miklósvár	—	4	4	41	8	49	53	92
Nagyajta	9	37	46	50	13	63	109	58
Közéajta	5	68	73	26	12	38	111	34
Bölon	20	100	120	18	26	44	164	29
Összesen	59	455	514	197	95	292	806	36*
<i>Sepsi szék</i>								
Aldoboly	3	34	37	8	27	35	72	49
Szent Király	5	30	35	7	11	18	53	34
Szamarja	9	26	35	9	9	18	53	34
Szent Kilyen	4	20	24	22	—	22	46	48
Szotyor	11	12	23	12	9	21	44	48
Árkos	6	89	95	48	—	48	143	34
Kőröspatak	8	26	34	25	19	44	78	56
Zalán	6	24	30	38	15	53	83	64
Kálnok	2	32	34	15	4	19	53	36
Bodok	5	41	46	49	9	58	104	56
Málnás	5	4	9	38	—	38	47	81
Óltszem	—	6	6	50	—	50	56	89
Zoltán	2	8	10	11	—	11	21	52
Étfalva	2	21	23	6	12	18	41	44
Gidófalva	8	49	57	10	13	23	80	29
Martonos	2	18	20	8	1	9	29	31
Fotos	—	17	17	—	3	3	20	15
Angyalos	6	25	31	22	7	29	60	48
Bessenyő	7	9	16	35	2	37	53	70
Eresztevény	—	4	4	15	4	19	23	83
Réty	8	10	18	30	16	46	64	72
Szentgyörgy	4	21	25	34	10	44	69	64
Komolló	3	11	14	4	22	26	40	65
Kökös	2	32	34	12	20	32	66	48
Illyefalva	14	5	19	19	26	45	64	70
Szentiván	6	32	38	53	19	72	110	65
Uzon	22	39	61	56	21	77	138	56
Lisznyó	6	43	49	23	13	36	85	42
Bikfalva	18	109	127	15	18	33	160	21
Egerpataka	4	27	31	11	5	16	47	34
Szacsva	3	26	29	8	—	8	37	22
Magyaros	1	9	10	7	10	17	27	63
Kisborosnyó	—	13	13	33	10	43	56	77
Doboly	2	25	27	5	19	24	51	47
Nagyborosnyó	23	25	48	16	12	28	76	37
Összesen	226	922	1148	754	366	1120	2268	49*
Miklósvár székkel együtt	285	1377	1662	951	461	1412	3074	46*
%	9,27	44,79	54,06	30,94	15,00	45,94	100,00	

* A tévesnek tűnő összegzések Domokos Pál Péter forrásközlésében vannak így — ezeken nem változtattunk (szerk.).

DÁVID ZOLTÁN

A Háromszék felsorolt helységeiben 1703-ban talált 54-46%-os arány csaknem azonos az összes szék 1614. évi megoszlásával, csupán egy százalékos, jelentéktelen csökkenést tükröz a székelyek rovására a korábbi időponttal szemben /25/.

Az 1703-as adatok ugyanakkor a helységek társadalmi viszonyainak nagy különbözőségét mutatják és felhívják a figyelmet az általánosítás veszélyeire. Míg ugyanis Bodoson és Szárazajtán az úrbéresek csak a népesség 11-11%-át tették ki, arányuk Miklósváron 92, Oltszemen 89, Eresztevényben 83, Málnáson 81 % volt, és a szélsőséges értékek sora könnyen tovább bővíthető. Részletes helyi vizsgálatok feladata az eltérő társadalmi fejlődés okainak felderítése, azon különös jelenség magyarázata, hogy miért volt egyik-másik helység csaknem egészében szabad székelyek, a másik főleg jobbágyok és zsellérek által lakott. Megjegyzem, hogy a felsorolt helységekből sehol nem éltek nagyobb számban románok, így e kézenfekvő összefüggés ezekben a falvakban kiiktatható.

Az adatok azt bizonyítják, hogy a lustra-jegyzékből 1645-ben kihagyott néprétegek a lakosság mintegy felét tették ki. Ily módon Kászon szék népessége és az egy háztartásban élő személyek száma az alábbiak szerint alakul.

Helység neve	Szabad székely			Szabad székelyek összesen	Kimaradt		Becsült népesség	Egy háztartásra jutó személyek száma
	háztartások	férfiak	nők		háztartások	személyek		
		összes						
	száma				száma			
Újfalu	56	156	156	312	56	312	624	5,6
Jakabfalva	51	156	156	312	51	312	624	6,1
Impér	61	160	160	320	61	320	640	5,2
Felsőfalu	92	279	279	558	92	558	1116	6,1
Összesen	260	751	751	1502	260	1502	3004	5,8

A nők számát a férfiakéval, a szabad székelyekét az úrbéres népességgel egyenlő nagyságúnak tekintve tehát Kászon szék területén 1645-ben egy háztartásra 5,8 fő jut, ami — tekintettel arra, hogy nem a vérségi (nukleáris) családról, hanem a családfő egész háznépéről van szó — elfogadható eredménynek látszik.

A további demográfiai feldolgozást mellőzve, még a háztartásokban élő férfiak és fiúgyermek számát állapítottam meg.

Helység neve	Szabad székely háztartások	Férfiak	Fiúgyermek	Egy háztartásra jutó	
	száma			férfiak	fiúgyermek
				száma	
Újfalu	56	156	88	2,8	1,6
Jakabfalva	51	156	94	3,1	1,8
Impér	61	160	86	2,6	1,4
Felsőfalu	92	279	156	3,0	1,7
Együtt	260	751	424	2,9	1,6

A lányok számát ugyanennyire becsülve egy családban átlagosan 3,2 gyermekkel számolhatunk. Az összeírás azonban nem tartalmazta az egy kenyéren élő szolgákat és cselédeket, akikkel együtt a háztartások átlagos nagysága hatra növelhető.

A vizsgálatok igazolták, hogy az 1645. évi összeírás feldolgozásának eredményei egybevágóak az 1614. évi lustra-jegyzék adataival, forrásértéke tehát megnyugtató. Ugyanakkor az is kiderült, hogy az összeírt családfők számából a teljes népességre hatos szorzószámmal következtethetünk. Így az 1614-ben felsorolt 20 196 háztartásban 121 176 fővel számolhatunk, a mindig feltételezhető kimaradások, hiányok pótlásával az 1614. évi népesség összesen 130 000 lélekre becsülhető.

Az első népszámlálás (1786) /26/

A XVIII. század történeti eseményei mindjobban elmoszák a székely székek önállóságát, fokozatosan elvesztik korábbi privilégiumaikat. Kialakulnak az új megyehatárok, amelyek már csak közigazgatási egységek, nem a székely önkormányzat keretei. Megszűnik hadbaszállásuk évszázados kötelezettsége és rendje, ennek folyományaként feloldódnak a különbségek a falvak addig élesen szétváló rétegei között. Az 1762—1764 között fölállított, osztrák katonai vezetés alatt működő Határőrvidéket csak a Madéfalván végrehajtott tömeggyilkosság után tudják a székelyekre rákényszeríteni, súlyos sebet ütve ősi jogaikon.

A népszámlálás végrehajtásával egyidejűleg új területi beosztást léptettek életbe, amely nem volt tekintettel Erdély korábbi tagolódására. Háromszék megye 1786. évi adatai például a Barcaságot is magukba foglalják. Még nehezebb a területrendezés alkalmával létrehozott mesterséges Küküllő megye helységei közül a székek privilegizált székely településeit kiválogatni, mint ahogy Maros-Torda megyében összekeverednek Maros szék és a Mezőség községei.

A Határőrvidék megszervezése a népszámlálás adatainak teljességére is kihatott, mert az oda tartozó helységekből a katonai szolgálatra kötelezett férfiak családjait nem írták össze. Így Csík és Háromszék, valamint az Udvarhely megyéhez tartozó Bardoc fiókszék helységeiben csak a polgári lakosság számát tüntették fel. (Aranyos szék hat oda tartozó községében nem jelölték, hogy a népességszám hiányos.) Így a teljes népességet csak a Maros és Udvarhely széki községek adatai tartalmazzák. A minősítés gyakorlatát, vagyis hogy kit hová soroltak, nem ismerjük.

Ezért van szükség az 1786-ból származó népszámlálási adatok kiegészítésére. Ennek során arra törekedtem, hogy becslésem beilleszkedjék a népességfejlődés várható ívébe, majd ezt az értéket a *Fényes Elek* által közölt 1830. évi adatokkal ellenőriztem /27/.

Eszerint a Csík, Gyergyó és Kászon szék helységeiből verbuválódó 1. székely ezred létszáma 1830-ban 39 549 fő, a 2. székely ezredé, mely a háromszékieket tömörítette, 35 259 fő volt, míg a székely huszárezredbe 29 487 fő tartozott, akik azonban csak részben származtak a Székelyföld falvaiból, többen Alsó-Fehér, Hunyad, Torda vármegyei és Fogaras-vidéki helységekből jöttek. A székelyek és magyarok száma a huszárezredben 21 346 főt tett ki, így a három székely ezred 104 295 főnyi létszámából 1830-ban 95 000 volt a székelyek részese. Minthogy *Nyárády R. Károly* szerint e korszakban évi 0,7%-os természetes szaporodás

DÁVID ZOLTÁN

látszik elfogadhatónak /28/, a katonai népesség összes számát 1786-ban 74 000 főben állapíthatjuk meg.

A népszámlálásban kimutatott polgári népességet a katonáival kiegészítve az 1786. évi teljes népességre az alábbi értékeket nyerjük:

Marosszék	polgári népesség	44 447 fő
Marosvásárhely	polgári népesség	5 934
Udvarhely szék	52 616 polgári népesség + 4275 katonai	56 891
Csík szék	13 389 polgári népesség + 36 611 katonai	50 000
Háromszék szék	30 195 polgári népesség + 34 805 katonai	65 000
Aranyos szék	polgári népesség	9 491
A székely helységekben élők összes száma 1786-ban		231 763 fő

Arra már nem vállalkozhattunk, hogy a helyesbített adatokat helységenként meghatározzuk, márcsak azért sem, mert a két népréteg nagysága, illetve aránya között jelentős különbség mutatkozott. Így táblázatainkban a népszámlálás eredeti számait közöltük, hiányosságukra azzal utaltunk, hogy az értékeket zárójelbe tettük.

Az 1850. évi népszámlálás

A népességszám meghatározásának következő láncszeme s első biztos támpontja a Bach-korszakban végrehajtott 1850. évi népszámlálás. Községsoros adatai nemrég jelentek meg /29/, ezért nem válhatott eddig a részletes vizsgálatok alapjává. Nagy előnye, hogy először közöl adatokat Erdély községeinek nemzetiségi és vallási viszonyairól. Ez azért rendkívül fontos, mert a magyar leíró statisztikusok (*Korabinsky, Vályi, Nagy Lajos, Fényes Elek* és mások) munkássága sajnálatos módon nem terjedt ki Erdély területére, és így korábbi időpontból még megközelítően pontos adataink sem voltak. Az egyetlen használatos mű *Ignaz Lenk* statisztikája /30/ ugyan a helységek lakóinak nemzetiségéről tartalmaz egy tömör, katonai jelentésekből merített, számok nélküli jellemzést, ez azonban gyakran pontatlannak bizonyult. A későbbi adatokból az is kiderült, hogy sokszor a magyarság kárára tévedett /31/.

E tekintetben sajnos az 1850. évi népszámlálás nemzetiségi adatai sem kivételek s joggal érték bírálatok, amiért a magyarok és székelyek számáról — főleg a Székelyföldön — a ténylegesnél alacsonyabb értékeket közölt. Ez elsősorban azokban a falvakban jelentkezik, amelyekben a beszivárgó románok teljesen elmagyarosodtak, de görög katolikus vagy görögkeleti vallásukat megtartották. Ezeket a lakosokat a népszámlálás alkalmával automatikusan románoknak jegyezték be.

Számításaink során abból indultunk ki, hogy a székely falvakban nagy többségben székelyek laknak. (A román többségűvé átalakult helységeket Aranyos és Maros székben nem vettük figyelembe.) Miután a települések nemzetiségi megoszlásának adatait nem közöljük, a népszámlálás kisebb torzításai eredményeinket nem befolyásolják. A székely helységekben élő, többnyire teljesen asszimilálódott csekély számú román származású népesség körülbelül azonos nagyságrendű a román többségű helységekben maradt székelyekével.

Orbán Balázs számadatai

Táblázatunk következő oszlopa *Orbán Balázs* alapvető munkájából származik, aki hat kötetben adta közre a Székelyföld leírását /32/.

A rengeteg történeti, földrajzi és kulturális adalék mellett nem feledkezett meg a számszerű adatok közléséről sem. Valamennyi szék részletes tárgyalása előtt helységenként megadta a népesség számát és vallási megoszlását. Forrása a Háromszék megyei táblázat után következő rövid jegyzete (III. 8.) szerint "a reformátusok és unitáriusok 1869-ik évi névkönyve, a katolikusok «Cathologus Ven. Cleri dioc. Tran. 1867» és az 1862-ki hivatali kimutatás" volt, "hozzá adva a szokásos százalékot, s több hiányos adatot a helyszínén kiigazítva". Eközben harcosan vitatja bizonyos, pontosabban meg nem nevezett hivatalos kimutatások ténylegesnél jóval alacsonyabb adatainak szavahihetőségét, miszerint például Háromszék esetében az általa kimutatott 113 362 lélekkel szemben csupán 63 000 (illetve másutt 80 000) főnyi népességről adtak volna számot. Hasonló polémiát folytat a beolvasztási politikával szemben, "mely hazánkat századokon át marczangolta, főtörekvését oda irányozta, hogy a magyar népesség számát kicsinyítse" és csak a Székelyföldön "legalábbis 100 000 székely volt elsikkasztva". (I. 15/11. jegyzet.) Udvarhelyen e kormánykimutatások szerint a lakosság száma 67 000 lett volna, míg *Orbán Balázs* 96 929 főnyi népességet mutat ki, ezúttal "a református, katolicus és unitáriusok 1867-ki névkönyvéből (Schematismus)". Ugyanakkor ismernie kellett az 1857. évi népszámlálást is, mert azt írja, hogy a "keleti-vallásúak, zsidók, lutheránusok és idegenekre nézve az 1858-ki hivatalos népösszeírást használtam". (I.15/14. jegyzet.)

Adatainak értékesítését megnehezíti, hogy a székely székek tárgyalásánál nem székely jogállású, olykor XIX. századi telepítésű román falvakat is felsorolt (pl. Sepsi fiókszéknél Bodzaforduló vagy Dobolló), másutt országleírását nem székely területekre is kiterjesztette. (A székely származást igen tágan értelmezve.) Minthogy állításai tudományosan eddig nem nyertek bizonyítást, ha következetesek akarunk maradni és csak a székelyek, nem pedig a pontosan körül nem határolt Székelyföld területén vagy környékén élő magyar anyanyelvű lakosság teljes számát keressük, időnként *Orbán Balázs* adatait is kellő kritikával kell kezelnünk. Számai azonban általában egybevágóak az 1850., illetve 1910. évi népszámlálás adataival, míg néha kissé magasabbak azoknál.

A hivatalos állami népszámlálások (1910, 1941, 1992)

A XX. században már több, a hivatalos statisztikai szervek által végrehajtott népszámlálás adatai állnak rendelkezésünkre. A számsorokat — a korábbi, bizonytalan alapokra épülő, sok hibalehetőséget rejtő, eredetileg más célra készült adatgyűjtések alapján született becslésekkel szemben — pontosaknak kell tekintenünk, hiszen végrehajtásuk részletes utasítások szerint, helységenként családról családra haladva, nyomtatott számlálólapokon történt, feldolgozását azelőtt nagyszámú hivatalnok-gárda, ma hatalmas számítógép-park végzi, biztosítva a szükséges ellenőrzést és az adatokat közlő kiadványok számszaki tökéletességét.

Az 1910. évi magyar népszámlálást a nemzetiségek részéről mégis komoly bírálatok érték, a magyar anyanyelvűeknek a ténylegesnél nagyobb, a nemzetiségeknek a valóságosnál kisebb

adatai miatt. Hasonló vélemény alakult ki magyar statisztikusok között a romániai népszámlálásokkal szemben, olykor az eredmények tudatos megmásítását is föltételezve. Valójában többnyire az adatbevallásnál tapasztalható bizonytalanság okozott itt-ott (főleg a vegyes lakosságú, kétnyelvű népesség körében) némi torzítást, amikor az államhatalom változásával az anyanyelv vagy nemzetiség kinyilvánításánál a lakosok megváltoztatták korábbi bevallásukat. Annak eldöntése, hogy ki melyik nemzethez tartozónak érzi magát, meglehetősen szubjektív, belső döntés eredménye (például vegyes házasság esetén a gyermekek hovatartozása), amit sokszor egyéni érdekek, a végrehajtó szerv nyomása, kiélezett politikai helyzetben a következményektől való rettegés is befolyásol. Ilyen légkör alakult ki a trianoni területelcsatolások után, vagy a kollektív felelősségre vonás, napjainkban az etnikai tisztogatásoktól való félelem következményeként.

Mindez befolyásolja a modern népszámlálások eredményeit is, amint erre térségünkben valamennyi országban akad példa. Különösen a nagyobb városok olykor erősen vegyes eredetű népességében okozhat a sietve kitöltött adatgyűjtő lap téves eredményt, amikor is az állampolgár szinte gépiesen az első helyen szereplő államalkotó nép tagjának vallja magát. Kevesebb hiba jelentkezik a kis létszámú falvakban, ahol mindenki ismeri egymást és az adatgyűjtés eredményét helyben ellenőrzik. Mindezt nem árt végiggondolni az adatok felhasználásánál.

Az 1910. és 1941. évi népszámlálás adatait nem az eredeti kötetekből vettem, hanem a munkát nagymértékben megkönnyítő, jól használható kiadványból, melyet a KSH 1991-ben bocsátott a kutatók rendelkezésére /33/. Ebben az adatok területi beosztás szerint sorakoznak egymás után, kiterjeszkedve a helységek népének nemzetiség és vallás szerinti megoszlására is. 1941-ben a székely községek csaknem teljes egészében Magyarországhoz kerültek és adataikat a magyar népszámlálás tartalmazza. Néhány falu azonban Romániában maradt, ezekről az ugyanazon évben megtartott román népszámlálás adatait közöltem, szintén az említett kötet alapján.

Hosszú szünet után az 1992. évi román népszámlálás községi sorai is rendelkezésre álltak, így vizsgálatainkat a máig terjeszthettük ki /34/. Az utolsó fél évszázadnyi idő alatt a helységek életében sok változás történt: régiek szűntek meg (ha az eredeti terv szerint nem is sikerült őket leradírozni a térképről), mások összeolvadtak, sokat felfaltak a terjeszkedő városok, néhány esetben új települések keletkeztek (főleg puszták, külterületi lakott helyek népességének megduzzadásából). A változások egészen mások, mint a korábbi zavartalan, csak az élet törvényeinek engedelmessé fejlődés idejében voltak. Az állam erőszakosan beleszólt, mely településeket kell minden eszközzel fejleszteni, melyeket kell elsorvasztani. A helyi viszonyokat gyakran nem ismerő, szakszerűtlen és embertelen beavatkozás mögött gyakran ott settenkedett a többségi nép — néha nem is titkolt — szándéka a magyar városok és falvak népi egységének megbontására, románok tömeges betelepítésével az etnikai arányok döntő megváltoztatására.

Ezért az utolsó ötven év változásait külön kellett választani a korábbi századok vonulatától, követésükhöz és megértésükhöz más vizsgálati módszereket kellett alkalmazni.

A feldolgozás során székek szerint haladtam, és a székelyek számának alakulását hét időpontban, helységenként több mint 400 éven át követtem végig. Az adatokat munkám végén közlöm, értékelésüket, a népességszám alakulását befolyásoló főbb eseményeket, majd összesítésüket előtte veszem sorra /35/.

A székek népessége

Maros szék

Az 1567-ben első helyen szereplő Maros szék területén összesen 133 helységet soroltak fel. Ebből a tiszta román lakosságú (Székely előtaggal később tévesen ellátott) Uraj valójában Torda megyéhez tartozott, és ezért 1 portájával a végeredményt csökkenteni kellett. Cserefalva és Kisfalud (melyből kettő volt) lakóit szegénységük, Tófalva népét a helység háborús kárai miatt nem tüntették fel, és nem szerepelt portaszám az összeírás végén más kézzel bejegyzett hét községnél sem (Remete, Kőszvényes, Demjénháza, Mikháza, Jobbágytelke, Hodos és Ehed). A szék területén fekvő s adattárunkban szereplő helységekben összesen 1143 portát számláltak, egyre-egyre tehát átlagosan 8,75 porta jutott.

Maros széken két várost írtak össze, mindkettőt oppidum megjelöléssel: a később szabad királyi városi rangra emelkedő és rendkívüli mértékben megnövekedett Maros (Székely-) Vásárhelyt — amelyet joggal tekinthetünk ma a Székelyföld fővárosának — és a mindmáig apró falunak megmaradt Nyárádszeredát, amelynek *Orbán Balázs* szerint 1868-ban csak 423 lakosa volt. Ehhez képest viszonylag magas volt portáinak száma (26), különösen Vásárhely 125 portájához viszonyítva, hiszen utóbbinak 1850-ben már 7855 lakosa volt, messze kiemelkedve a terület többi helysége közül.

Föltűnő az igen alacsony portaszámok jelentős mennyisége. Tíz helységben csupán egyetlen portát tüntettek fel, további tizenkettőben kettőt. Az összeírásban adatokkal szereplő 120 település közül 78-ban tíznél kevesebb portát írtak össze s csak kettőben harmincnál többet (Selye 33, Magyarós 32).

Az apró települések közül az idők folyamán nyolc falu megszűnt (a környező helységekbe olvadt), nevük a későbbi forrásokban nem kerül elő. Elég nagy azoknak a száma is, amelyek már 1567 előtt megszűntek létezni, de *Orbán Balázs* művének IV. kötetében megemlíti. Ezek felsorolásuk sorrendjében a következők:

Czibrefalva	(27.1)	Atosfalva mellett a Czibre patak völgyében feküdt, Maka várához tartozott.
Bozód	(31.1)	Vadasddal szemben feküdt, avarok lakták.
Tekefalva	(31.1)	A Vadasdról Havad felé menő úton Teke hídja mellett feküdt.
Átofalva	(54.1)	Ákosfalva közelében az Átol patak mellett.
Vataháza	(74.1)	A tatárok pusztították el, határát Márkod, Buzaháza és Deményháza között osztották fel. (Itt volt "Kada tartománya".)
Bögözháza	(84.1)	Csíkszentmárton környékén feküdt, a tatárok pusztították el.
Körtvélyháza	(84.1)	Ugyanott, a Dióság patak völgyében.
Szilamár	(84.1)	Ugyanott, Csíkszentmárton és Buzaház között, a tatárok pusztították el.
Bakosháza	(87.1)	Hodos feletti hegy neve.
Szentpéter	(98.1)	Kál mellett, a Káli patak forrásánál.
Tövishegy	(98.1)	Ugyanott, Bogdán völgyében — tatárok dúlták fel.
Libancs prédiium	(102.1)	Nagyernye határában.
Gordásfalva	(109.1)	Marosvásárhely határában.

DÁVID ZOLTÁN

Kisudvar	(110.1)	Ugyanott.
Kisernye prédiúm	(179.1)	A törökök által feldúlt helység lakói Székelybósra települtek át.
Kincses	(179.1)	Székelybós mellett, 1661-ben Ali pasa itt ütött táborn.
Váczmány	(179.1)	Kisernyével egyidejűleg a törökök pusztították el, lakói szétszéledtek.
Oroszfája	(190.1)	Várhegy korábbi elnevezése.
Kincsesfalva	(207.1)	Mezőbándba olvadt.
Fekete	(205.1)	Mezőbánd része. Báthory Zsigmond alatt rác hajdúk népesítették be, de rablásaik miatt 1630 előtt a szomszédos községek lakói kiirtották őket.
Feketeluk	(205.1)	
Adosfalva	}	(208.1) Mezőbánd határában feküdtek, ma valamennyien annak részei.
Sugófalva		
Kistelek		
Csükmöd		
Rózsásfalva		
Egerháza		
Boncza	(211.1)	Harcó mellett feküdt. Törökök lakták (!).

E helységek létezését *Orbán Balázs* az élő népi emlékezet alapján jegyezte fel, ám felsorolása korántsem tekinthető teljesnek. Okleveles adatok alapján még bizonyára kerülnek elő hasonló, kis lélekszámú települések, amelyek az évszázadok során megszűntek — részben háborús pusztítások, részben spontán népesedési folyamatok következményeképpen. Népeségük valószínűleg a szomszédos helységeket gyarapította.

Az 1567. évi összeírás előtt eltűnt falvokról semmi további adatunk nincs, de *Orbán Balásznak* köszönhetően több székely helység későbbi pusztulásáról tudunk. Különösen sok falu népe esett áldozatul Ali pasa 1660. évi hadjáratának, amelynek hatására az eredeti székely lakosságnak nyoma veszett s helyüket románok foglalták el.

Közülük részletesen leírja Kebeleszentiván népének hősie harcát és pusztulását. Lakosai több más faluval együtt a templomba menekültek, majd papjuk — aki fogságban létekor a pasát magyarra tanította — követségbe ment, hogy népének kegyelmet esdekелjen. Ám Ali csak a papnak volt hajlandó megkegyelmezni, amit ő nem fogadott el, hanem a templomba visszatérve, együtt halt meg híveivel. Ennek emlékéért tábla örökíti meg az 1796-ban újjáépített templom falán, ahová *Orbán Balázs* idejében — bár Szentiván községben csak egyetlen székely család maradt, s bár papjuk Kebelelében, tanítójuk Székelybósban lakott — nyáron minden vásár- és ünnepnapon Agárd, Kebele és Bós lakói még odajártak istentiszteletre. Ugyancsak 1660-ban pusztult el Szabad, Szentlőrinc, Agárd és több más falu népessége is.

Más helységekből a földesurak üldözték el a református székelyeket s hozták helyükbe román jobbágyokat. Erre példa Medgyesháza, amely 1673-ban kapott önálló református egyházközséget, és ekkor lakossága még teljes egészében székely volt. Ámde gr. Kornis Zsigmond, a falu földesura 1716-ban erővel elfoglaltatta templomukat s oda jezsuitákat helyezett. A protestánsok kiköltöztetése után helyükbe románokat telepített s "ma Medgyesfalván van ugyan katolikus templom, de hívek nélkül, s az egykor tiszta székely falu, melyben

Bethlen Gábor lustrájakor még egyetlen oláh sem volt, ma már olyan tiszta oláh falu, hogy akár a Mezőségnek a közepére is beillenek" — írja *Orbán Balázs* keserűen. Hasonló sorsra jutott Marosszentgyörgy, melynek református templomát Petki Dávid földesúr szintén elvette s "a magyar hívek azután kivesztek, mert a földesúr oláhokat telepített helyökre, ... miért az ősi templom hívek nélkül szomorkodik". (Érdekes, hogy a helység mára ismét magyar többségűvé vált.) Nyárádtőbe 1768-ban hoztak jezsuitákat, akik kiüldözték a falu református székely lakóit és így idővel szintén román többségűvé változott.

Megint másutt a románok többségre jutásának okát a hűbériség következményének tekinti, mert a "székely a szolgaságot nem szívelhette, miért a földesurak jobbágyságra alkalmasabb oláhokkal cserélték fel — vagy pótolták a kiköltözködő magyarok helyét". Így például véleménye szerint "a hűbériségnek kell feltudnunk", hogy Moson román község lett, holott korábban csak székelyek lakták. Ez a magyarázata Marosszentanna népessége átforgalmazásának is, ahová Balási Mihály telepített románokat, miután 1614-ben megvásárolta a községet. Tófalva 1687-ben még székely volt, de 1756-ban már jobbágy község lett s földesurai ide is románokat hoztak.

A háborús pusztítások, az ellenreformáció és a szabad székelyek jobbágyi sorba süllyesztése következtében Maros szék eredeti székely helységei közül az 1850. évi népszámlálás időpontjáig 18 faluban a románok kerültek abszolút többségbe, több másikba (Erdőszentgyörgy, Galambod, Kebele, Marosszentkirály, Marosszentgyörgy, Mezőbánd, Mezőbergenye, Mezőcsávás, Mezőmadaras, Mezősámsond, Székelysárd) pedig jelentős számú román népesség költözött. Meg kell azonban jegyezni, hogy a minősítés több faluban a székelyek hátrányára torzított és a magyar anyanyelvű, de görög katolikus és görögkeleti vallású székelyeket automatikusan csaknem mindenütt románoknak tüntették fel. Ezért a románok kimutatott számát csak ott szabad elfogadni, ahol a későbbi adatok is tanúsították, hogy a helységben jelentős számban vagy többségben éltek. Eljárásom igazolásául ezúttal is *Orbán Balázst* kell idéznem, aki több ízben fejt ki álláspontját a székelyek közt lakó görög vallásúak hovatartozásáról. Így Udvarhely megyénél megjegyzi, hogy a "keleti vallásúakat oláhoknak nem mondhatjuk, hanem csakis keleti vallású székelyeknek, mivel egy árva szót sem tudnak oláhuul, elannyira, hogy lelkészeik is kénytelenek magyarul szónokolni templomaikban s mivel úgy nyelv mint viselet és szokásokban köztük és a székely közt semmi különbség nincsen ... ezért én a székelyföldi keleti vallásúakat, miként ők is óhajtják, székely testvéreink közé sorozom". Csík megyénél hozzáteszi: "A keleti vallásúak közül mindazok, kik a csíki ősfaluban laknak, magyarajkúak elannyira, hogy ha valaki oláhuul nevezné, sértésnek vennék...". Maros székről pedig így ír: "A keleti vallásúak igen nagy része ismét annyira el van magyarosodva, hogy szót se tud más nyelven. ... Oláhoknak tehát ezeket — kik magok sem akarnak azok lenni — nem tarthatjuk ...".

Természetesen mindez a magyar anyanyelvűekre vonatkozik, s *Orbán Balázs* is különbséget tesz köztük és a román anyanyelvű lakosság között. Mint Csík megye ismertetésénél írja: "Oláhoknak legfeljebb a havasok közti azon új telepek lakóit vehetjük, kik úgy nemzeti nyelvüket, mint viseletüket megtarták". Maros széknél is megjegyzi: "Vannak azonban a Mezőségen belül eső falukban oly keleti vallásúak, kik oláhuul is beszélnek, sőt nagyon kevés számmal olyak is, kik a magyar nyelvben kevésbé jártasak" s ezeket maga is románokként tartja számon. Bár az 1930. évi román népszámlálásban a székelyek között élő görög katolikusok és görögkeletiek soraiban a románok száma némileg megemelkedett, általában később

is magyaroknak vallották magukat. Ezt igazolja az 1992. évi népszámlálás is, amely szerint több helységben jelentősen megnőtt a magyarok száma (Kebele, Maroszentgyörgy, Székelysárd).

A megszűnt 8 település levonásával és a 18 helység elvesztésével Maros székben 105 székely község maradt. Időközben egyetlen új település keletkezett, az 1580-ban először jobbágyokkal, később szabad székelyekkel benépesült Szováta. Gyorsan növekvő népessége miatt külön sorba került Marosvásárhely.

Maros szék összesített adatai szerint a népesség száma a következőképpen alakult:

	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő	Népesség száma					
106 székely helység	916	3 504	44 447	61 848	70 694	84 228	91 881	97 478
Marosvásárhely	125	—	5 934	7 855	11 886	25 517	44 933	161 216
18 román többségűvé	83	252	5 141	6 339	7 286	10 377	10 968	16 775
Megszűnt helységek	19	4						
Összesen	1 143	3 760	55 522	76 042	89 866	120 122	147 782	275 469

Az 1567-ben adat nélkül szereplő tíz község pótlásával a portaszám 1200-ra növekszik, 1614-ben pedig a lustra-jegyzékből kihagyott Marosvásárhely becsült értékével (440 család) megnövelve 4200 családfőt kapunk. Csak a székely helységek adatait összevetve, egy portára közel 4 család jut, míg az 1614. évi népességszámra hatos szorzóval 24 000 főt nyerünk.

Maros szék területe nem tartozott a katonai határőrvidék kereteibe, így az első népszámlálás adatai a népesség egészére vonatkoznak, kiegészítésre nem szorulnak. Az előző számbavétel óta eltelt 172 esztendő alatt a lakosság száma átlagosan megkétszereződött, ami évi 0,5 százalékos növekedésnek felel meg. Ez alacsonyabb a vártnál és arra mutat, hogy a székelyek háborús veszteségei a népességszám fejlődését is visszavetették. Így a helységek továbbra is kicsinyek maradtak, lélekszámuk átlaga 423 fő volt (mindig Marosvásárhely nélkül számolok). A román betelepüléstől mentesen maradt székely falvak közül egyedül Kibéd lakosságának száma emelkedett ezer fölé (1160 fő), de hetvennégy helységé — köztük Nyárádszereda mezővárosé — ötszáz fő alatt maradt. A legkisebb Demeterfalva volt 98 lakossal, de nem sokkal haladta meg Csibafalva sem 104, Kisadorján 105, Seprőd 108 lakosával.

Hasonló a növekedés aránya 1850-ig, a székely falvak népe 64 év alatt összesen 17 401 fővel, vagyis 39,3%-kal nőtt, ami 0,6 százalékos évi növekedésnek felel meg. Kiugróan gyors fejlődést ritkán tapasztalhatunk, de jelentősen megnőtt az ezernél népesebb helységek száma. Kibéd továbbra is tartotta vezető helyét (1873 lakos), bár a románokkal és cigányokkal is gyarapodó Mezőbánd (2155) és Mezőmadaras (1947) lélekszámban túlhaladta. Sok azonban a lassú növekedésű vagy stagnáló falu, sőt egyik-másikban már megindult a népesség fogyása is (Göcs, Kebele, Kisadorján, Mikháza, Nyárádgálfalva, Székelykál, Székelytomp), de ez akkortájt még ritkaságnak számított.

Maros szék népességszáma a későbbiekben is lassú növekedést mutat, s ez a mai napig tart, igaz, egyre csökkenő mértékben. A XIX. században megindult a városok és helyi központok fejlődése. Különösen megnőtt Marosvásárhely lakóinak száma: 1850 és 1941 között 7855-ről 44 933-ra emelkedett, de gyors volt Szováta (1123-ról 4060-ra), Erdőszentgyörgy

(1449-ről 3514-re), Nyárádszereda (386-ről 2840-re) népességszámának fejlődése is. Tartotta velük a lépést Kibéd (1941: 2787 fő) és Mezőbánd (3071), s már ekkor megkezdődött a Maros menti helységek felfutása (Marosszentgyörgy 2859 lakos). Ez akkor még nem ment a falvak rovására, a városokba csak népfölöslegük költözött (és nem érkeztek nagyobb román tömegek sem). Ezt mutatja, hogy 1850 és 1941 között csak hét helység népessége fogyatkozott megkismértékben. A terjeszkedő városok ugyanakkor beolvasztották Nyárádandrásfalva, Demeterfalva, Remeteszeg, Süketfalva és Tófalva községet. (Közülük Demeterfalva és Remeteszeg 1992-re újjáéledt.)

Annál jelentősebb törés következett be az utolsó fél évszázadban. 1941 és 1992 között már a helységek nagy többségében fogyott a népesség. Az ezer főnél kisebb községek közül csak hat, a nagyobbaknál 19 növekedett, nyolcvané csökkent, olykor katasztrofális mértékben. Így Székelycsóka lakosságának száma az 1941. évi 470-ről 116-ra, Deményháza 639-ről 297-re, Ehed 389-ről 141-re, Markod 640-ről 316-ra, Nyárádszentsimon 243-ről 104-re esett vissza és a példák bőven szaporíthatók. Az eltűnéshez legközelebb Kisadorján került, amelynek 148 lakosából csak 65 maradt, de meglehetősen reménytelen a helyzete még további tíz, száz főt alig meghaladó népességű helységnek is. A községegyesítések során Atosfalva, Csibafalva, Csókfalva, Folyfalva, Káposztásszentmiklós, Nyárádszentanna, Nyárádszentlászló neve végleg lekerült a térképről, pedig egyik-másiknak jelentős lakossága volt. Föltűnő, hogy még a nagyobb helységek között is akad erőteljesen fogyó, mint a korábban legnépesebb Kibéd, amelynek lakosságszáma 2787-ről 1854-re apadt, vagy Nyárádremete (2470 - 2233); az ezer főnél népesebbek közül pedig Nyárádmagyarós (1437 - 769!) és több más helység.

Ezzel párhuzamosan jelentősen megnőtt néhány Maros menti és mezősi helység lélekszáma. Különösen nagy az emelkedés Marosszentgyörgyön (2859-ről 7120 főre) és Marosszentkirályon (Remeteszeggel együtt 1761-ről 6357-re), de egyenletesen emelkedik a lakosság száma Mezőmadarason, Mezőpaniton és Mezőbándon is. Nagyon megugrott a várossá emelt Szováta lélekszáma: az 1941. évi 4060-ról 10 050-re nőtt. Jelentős központtá fejlődött Nyárádszereda is, bár most nem kapott városi rangot, ám lakossága 2840-ről 3902-re nőtt.

A legnagyobb népességszám-növekedés Marosvásárhelyen tapasztalható, ahol 1992-ben Meggyesfalva és Remeteszeg nélkül 161 216 lélek lakott. A fejlődés íve meredek:

Időpont	Lakosság száma	Magyar	Román	Német	Cigány	Egyéb
1786	5 934					
1850	7 855	6 488	472	241	285	369
1910	25 517	22 790	1 717	606	...	404
1941	44 933	42 435	1 726	436	59	336
1948	47 043	34 943	11 007	72	...	1 021
1956*	65 194	48 077	14 623	263	208	2 023
1966	80 912	57 144	22 254	436	129	949
1977	127 783	81 234	44 491	773	604	681
1992	161 216	83 239	74 549	554	2 597	277

* A várost alkotó Meggyesfalva adatával.

Bár a város a második világháború után Maros szék és a környékén fekvő magyar falvak népességéből is befogadott mintegy 40 000 főt, a nagyarányú növekedést a románok betelepíté-

DÁVID ZOLTÁN

sével érték el, akiknek száma 1992-ben már megközelítette a magyarokét. Minthogy számuk 1910-ben 1717 volt, a városba települő románok és azok leszármazottainak száma 73 000 főre becsülhető. Ezen kívül Maros szék székely falvaiba általában nem költöztek románok, csak a Maros mentén fekvő községekben (Marosszentkirály, Marosszentgyörgy), illetve a Mezőségen (Mezőbánd, Mezőmadaras) tapasztalható pár ezer fős bevándorlás. Összességében a székely falvakban és Marosvásárhelyen a beköltöző románok levonása után 185 000 székely élt, akiknek többsége már a városokban tömörült.

Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a mai Maros megye területén fekvő többi — régi és új — városban is megnőtt az utóbbi évtizedekben a magyarok száma. Íme az adatok:

Város neve	Lakosság száma			Magyarok száma		
	1910	1956	1992	1910	1956	1992
Szászrégen	7 310	18 091	35 004	2 947	9 635	11 140
Segesvár	11 587	20 363	34 537	2 687	3 005	6 948
Dicsőszentmárton	4 417	14 883	28 634	3 210	3 873	5 966
Marosludas	4 632	5 086	16 000	3 116	...	3 913

A beköltözők pontos számát és származási helyét nem ismerem, de valószínű, hogy jelentős részük a székely falvakból kelt útra. Még kevesebbet tudunk a távolabbi városokba vagy Magyarországra költözőkről, további kutatásoknak kell feltárniuk, hogy a falvak népe hová szóródott szét.

Udvarhely szék

Az 1567. évi összeírás e szék területén sem sorol fel kisebb egységeket, de a felvett porták számát több részösszegben adja meg. Az eredeti adatok szerint 133 települése volt, s bennük összesen 2068 portát számláltak. (Két később megszűnt kis faluban, Csibrefalván és Gyárosfalván, nem jegyeztek fel portaszámot.) A részösszegek összeadása során azonban kiderült, hogy a közölt adatokba hiba csúszott és a porták számát emiatt 15-tel növelni kell. Így a helyes végeredmény 2083 porta.

Az Udvarhely széki települések között is sok apró akadt. A legnagyobb portaszámmal szereplő Oroszhegynek több portája volt, mint két mezővárosának, Udvarhelynek és Keresztúrnak (amelyhez azonban Keresztúrfalva adatát is hozzá kell számítanunk). A helységek megoszlása az alábbi képet nyújtja:

1— 9 portával rendelkezett	49 helység	36,8%
10—19 portával rendelkezett	43 helység	32,3%
20—29 portával rendelkezett	22 helység	16,5%
30—39 portával rendelkezett	10 helység	7,5%
40 és több portával rendelkezett	7 helység	5,3%
Portaszám nélkül szerepelt	2 helység	1,5%

A helységek nagy többségében tehát húsznál kevesebb portát írtak össze és meglehetősen alacsony volt a negyven felettié száma. (Egyre-egyre átlag 15,66 porta jutott.) Új helység az eltelt több mint 400 esztendő alatt mindössze egy keletkezett: Oroszhegyből kivált és önállósult Székelyvarság.

Orbán Balázs nagybecsű munkájának első kötete Udvarhely székben is sok, különböző okokból korábban megszűnt helységet tartalmaz. Íme nem teljes felsorolásuk:

- Dánfalva, Tihadar: Székelyudvarhelybe olvadtak.
- Diósfalva: Kőrispatak határában feküdt.
- Dobó: Füle mellett jelentős helység volt, lakói Száldobosra költöztek.
- Dömöslaka: Kecsetkisfalud mellett feküdt.
- Faluhely: a mai Uzonkafürdő területén volt.
- Gábosháza, Lázfalva, Lőrincfalva, Zádogszeg: Lövéte határában feküdtek.
- Gáronfalva: a tatárjárás során pusztult el, Patakfalva mellett volt.
- Himos: Székelyszállás mellett feküdt.
- Kőröskút: Firtosvára határában említik.
- Lócfalva: Bözöd mellett volt.
- Péterfalva: Farkaslaka határában feküdt.
- Csinód (Tsinod): Nagybacon mellett van hasonló nevű hegy és faluhely.

Az 1614. évi lustra-jegyzékben Udvarhely várossal együtt összesen 130 helység adatai szerepelnek. Doborló, Gyárosfalva, Kisfalud és Szentimre időközben a szomszédos községekbe olvadt. A később ugyancsak megszűnő Csibrefalva és Timafalva ebben az összeírásban még szerepelt 3, illetve 11 családdal, többé azonban nem kerülnek elő. Növeli viszont a községszámot, hogy Kecset és Kisfalud ezúttal külön-külön szerepelt (miként 1567-hez hasonlóan Keresztúr város és Keresztúrfalva is).

Az egy portára eső családfők száma Udvarhely szék helységeiben 2,39, jelentősen kisebb, mint Maros székben volt. Ez azt jelenti, hogy az 1567. évi portaszámok közelebb álltak a helységben élő családok tényleges számához, ami összefügg a népesség kedvezőbb anyagi helyzetével. Így Udvarhelyen családonként hat fővel számolva a portaszámokat tizennégygyel kell megszorozni, hogy a lakosság számához eljussunk.

A helységek valamivel nagyobbak voltak, mint Maros széken, kevesebb jutott az alacsonyabb, több a magasabb kategóriákba, amint az alábbi összehasonlításból kiderül.

A falvak megoszlása a családok száma szerint 1614-ben:

Szék	A családok száma falvanként								A falvak száma
	1–10	11–20	21–30	31–40	41–50	51–75	76–100	100 felett	
Udvarhely	5	23	26	22	24	22	5	1	128
Maros	11	20	24	30	13	15	2	—	115

A családok száma mindenütt nagyobb, mint a portaszám volt és általában nem tér el az átlagos kétszeres-háromszoros értéktől. Kivétel három, mindössze 1-1 portával szereplő

DÁVID ZOLTÁN

község, melyek közül Tibódon 19, Bétán 17, Magyarandrásfalván 16 családfőt találtak, míg föltűnően keveset írtak össze Lövétén (35 porta — 38 családfő) és Rugonfalván (26 — 29).

Udvarhely szék területének nagy része szintén nem volt a katonai határőrvidék része. Kivétel Bardoc fiókszék, melynek tíz helysége később Háromszékhez tartozott (és ma is Kovászna megye része). Ezekben csak a polgári népességet írták össze, a ténylegesnél jelentősen alacsonyabb adataikat alább zárójelben közlöm. Az 1850. évi adatokból visszakövetkeztetve megkísérlem a teljes 1786. évi lélekszám kiszámítását, amely a várható természetes szaporodás értékeinek figyelembevételével az alábbiak szerint alakul:

Bardoc	303 helyett kb.	500 fő, a többlet	197 fő
Bibarcfalva	229 helyett	500 fő, a többlet	271 fő
Erdőfüle	273 helyett	600 fő, a többlet	327 fő
Kisbacon	112 helyett	300 fő, a többlet	188 fő
Magyarhermány	84 helyett	600 fő, a többlet	516 fő
Nagybacon	316 helyett	1000 fő, a többlet	684 fő
Olasztelek	239 helyett	400 fő, a többlet	161 fő
Székelykeresztúr	209 helyett	1500 fő, a többlet	1291 fő
Székelyszáldobos	142 helyett	300 fő, a többlet	158 fő
Vargyas	518 helyett	1000 fő, a többlet	482 fő
Bardoc szék összesen	2425 helyett	6700 fő, a többlet	4275 fő

Eszerint Udvarhely szék 1786. évi becsült népessége $52\ 616 + 4\ 275 = 56\ 891$ fő lesz.

Ehhez képest az 1850. évi népszámlálásban kimutatott 85 777 főnyi lakosság 28 886 lélekkel több, a gyarapodás az alapnépesség 50,8%-a, ami az eltelt 64 év alatt évenkénti 0,8%-nak felel meg, tehát meglehetősen magasnak mondható. Hasonló nagyságrendű volt a következő 60 esztendő gyarapodása is (29 863 fő), ami azonban már csak évenkénti 0,5%-os szaporodást jelent.

Ami az 1850. évi adatokat illeti, föltűnő Székelyudvarhely mezőváros növekedésének meglehetősen lassú üteme: hatvannégy év alatt mindössze 625 lakossal növelte lélekszámát, évente tehát még tízzel sem, pedig ennél a természetes szaporodásnak is nagyobbak kellett lennie. A szász városok szorító hatása tehát még akkor is érvényesült, ami nagymértékben gátolta a székely városok kibontakozását. A másik mezőváros, Székelykeresztúr Keresztúrfalvával egyesülve végre elindult a fejlődés útján, de 2303 főnyi lakosságával még mindig elmaradt a legnagyobb község, Sófalva lélekszámától (2789). A szék területén 1850-ben mindössze tizenhét helységről volt rajtuk kívül ezernél több és kettőnek 2000-nél nagyobb lakossága, miközben tizenhat helységben alig haladta meg a 100, de nem érte el a 200 főt.

Udvarhely szék népessége — bár szerény mértékben — 1910 után is tovább nőtt, 1910 és 1941 között 11 071, 1941 és 1992 között 14 087 fővel. Íme a számok:

A SZÉKELYEK SZÁMA 1567—1992

Népességszám	1786	56 891 fő		
	1850	85 777	növekedés 28 886	évi 0,8%
	1910	115 634	növekedés 29 863	évi 0,5%
	1941	126 705	növekedés 11 071	évi 0,3%
	1992	140 791	növekedés 14 087	évi 0,2%

Megállapítható, hogy 1850 után fölgyorsult a városfejlődés is, és a XX. század küszöbén Székelyudvarhely népességszáma végre meghaladta a tízezer főt (1910: 10 244 lakos). Több más helység fejlődése is töretlen 1784 és 1941 között, ilyen Zetelaka, Homoródalmás, Korond, Lövéte, Máréfalva, Parajd, Sófalva, Székelykeresztúr gyors ütemben növekvő népessége. Más helységek lakosságának száma stagnál, sőt az utóbbi időszakokban csökken is. Ez főleg az aprófalvakra jellemző, amelyek többnyire már 1567-ben alacsony portaszámmal indultak és később sem tudtak nekiiramodni. Földrajzi adottságaik, szűkös területi viszonyaik eleve megsabták terjeszkedésük határait, mint például Árvátfalva, Décsfalva, Jásfalva, Ége, Kis- és Nagykede, Sándorfalva, Székelyfancsal, Székelymagyaros, Székelyszentmiklós vagy Tibód esetében, amelyek soha nem tudták átlépni a 200 körüli értékeket, s fejlődésük már a múlt század közepén megállt.

Bőven akadnak persze kivételek, ahol alacsony portaszámból és kis kezdőértékből kiindulva a népességszám hirtelen megugrott és tartósan növekedni is tudott (Bardoc, Béta, Bogárfalva, Fenyéd, Homoródkeményfalva, Kisbacon, Székelypálfalva, Szolokma, Városfalva), míg mások magas portaszámokkal indultak, de a későbbi adatok a népesség jelentős voltát nem igazolták (Enlaka, Kányád, Rugonfalva, Szentlélek, Székelydálya, Székelymuzsna, Ülke). Oroszhegy töretlen fejlődését Székelyvarság önállósulása akasztotta meg, a növekvő városok lakóinak számát a beolvadó falvak is táplálták. Az 1910. évi népszámlálásban több helységnél jeleztek kivándorlást, amely népességüket jelentős mértékben apasztotta; így Ége, Székelymagyaros és Vágás községben amerikai célpontot jelöltek meg, de fölbukkan Budapest vonzása is, amellyel Magyarandrásfalva, Nagysolyos, Rugonfalva, Szederjes, Székelyandrásfalva, Szentábrahám és Tordátfalva lakosságszámának föltűnő visszaesését magyarázták.

Érdekes és ezúttal is a határok megvonásának hibáira mutat, hogy Udvarhely szék eredeti székely jogállású községei közül 1941-ben Alsóboldogfalva, Magyarzsákod, Székelyderzs, Székelymuzsna, Székelyszenterzsébet és Újszékely Romániánál maradt, jóllehet valamennyi lakossága teljes egészében magyar volt. (Ugyancsak ott maradt Udvarhely megye magyar községei közül Felsőrákos, Szederjes és Székelyzsombor is.) Népességszámuk azonban nem mutat csökkenést, lakosaik a kedvezőtlen döntés ellenére helyükön maradtak.

Külön korszakként kell kezelni az 1941—1992 között eltelt fél évszázadnyi időszakot. A változások ezúttal sokkal jelentősebbek voltak, mint a korábbi századok alatt. Mindenekelőtt nagymértékben megnőtt a régi és új városok lélekszáma, különösen Székelyudvarhelyé, amely elérte a negyvenezres határt (39 959 fő), de ma már Székelykeresztúré is megközelíti a tízezret (9500 fő). Mögöttük néhány község ugyancsak töretlenül fejlődött, mint a 7319 lakosra fölfutó Szentegyházásfalva, az 5979 lakosú Zetelaka, az 5941 lakosú Korond, a 4116 lakosú Lövéte. Egyenletesen nőtt Parajd népességszáma is (3808 lélekre), de Sófalváé már megtorpant: az 1941. évi 4160-ról 3256-ra esett vissza.

A városok és nagyközségek lélekszámának emelkedése mögött Udvarhely szék kisebb falvainak rohamos megfogyatkozása áll. Jelenleg önálló keretek közt működő 123 települése közül 1941 és 1992 között nagy többségüknek, százhatnak fogyott a népessége — a városok növekedését a falvak drágán fizették meg! Egyik-másik egykor jelentős helység népének csökkenése katasztrofális. Az élen Atyha áll, amelynek 1910. évi 1609 lakosából mindössze 341 (21%) maradt, de nem kevésbé súlyos Siklód helyzete sem, ahol az egykori 1664-ből csupán 492-en élnek ma falujukban (a csökkenés hetven százalékos). A vízzel elárasztott Bözödújfalva 778 lakosából csak 126 tudta házáat megmenteni. Számos helység népessége felére fogyott, sőt vesztesége ennél is nagyobb (Bágy: 651 — 256; Csehétfalva: 467 — 200; Csöb: 446 — 205; Enlaka: 588 — 228; Fitosmartonos: 682 — 311; Gyepes: 550 — 176; Kénos: 349 — 146; Székelydála: 581 — 279; Székelypálfalva: 645 — 296; Székelyszállás: 371 — 169; Tordátfalva: 402 — 118; Vágás: 654 — 297; Vécke: 1069 — 462).

Külön kell szólni azokról a falvakról, amelyeknek népessége a vészes megfogyatkozás után 100 fő alá esett, és így egészen közel kerültek a végső pusztuláshoz; a sok századot megélt helységek a teljes eltűnéshez. Ezekben már szinte csak öregek laknak, gyermekek nem születnek, így csak idő kérdése, mikor szögeznek be az utolsó kaput. Legközelebb a megsemmisüléshez Ábránfalva került, ahol 1992-ben már csak 16 ember élt (1941: 141 lakos), majd Nagykede következik 29 (1850: 203), Lókod 31 (1941-ben még 256!), Homoródszentlászló 39 (1910: 207), Sándorfalva 49 (1868: 165), Jásfalva 53 (1868: 117), Kiskede 62 (1941: 228), Ége 72 (1868: 307!), Homoródremete 77 (1941: 327!), Székelyszentmiklós 83 (1868: 172) és Árvátfalva 88 (1910: 215) lakossal. Fönnmaradásukra csak eltávozott lakóik visszaköltözése esetén van remény.

Csík szék

Csík szék négy kerületre vagy királybírószágra volt felosztva: külön királybírója volt Alcsíknak, Felcsíknak, Gyergyónak és Kászonnak. Az 1567. évi összeírásban a két csíki széket együtt írták össze s bennük összesen 42 helységet vettek számba 1199 portával. Gyergyó székben 8 helység találtatott 289 portával, Kászon székben pedig mindössze 4 falu 124 portával, azaz együttesen 54 helységben 1612 portát számláltak, egyre-egyre tehát 29,9 porta jutott, jóval több, mint Udvarhely szék helységeiben. A magasabb értékben az is közrejátszik, hogy Csíkban három alkalommal két falu portaszámát együtt adták meg (Zsögöd és Mártonfalva, Csobotfalva és Csomortán, Szentgyörgy és Kőrisményfalva). A legtöbb portát Ménaságon írták össze, hatvanhatet, de csaknem ennyi volt Szentmihályon is (64); Gyergyó szék központjában, Szentmiklóson még többen fizettek, az összeírt kapuk száma 78 volt, ami 27 százalékos arálynak felel meg.

Föltűnően kevés a tíz porta alatti helységek száma, mindössze kettő, közülük a három portával szereplő Monyasd lakói később önként Bánkfalvára költöztek. (Korábban hozzátartozott Rakottyás és Tompád is, amelyeket a helyi hagyomány szerint a tatárok semmisítették meg.) A másik falu, Kotormány, ugyancsak Csíkbánkfalvába olvadt. A hegyek közt húzódó, meglehetősen szűkös csíki medencében a falvak lassan összeépültek, ezért gyakori a szék területén a községek egyesülése vagy szétválása. Így az 1567-ben felsorolt helységek közül

Ittkétfalva szintén Bánkfalvával egyesült, a 36 portával szereplő Jenőfalva pedig Csíkszentgyörgy része lett. (Nem azonos a 30 portával bejegyzett Csíkjenőfalvával.)

Csík szék helységei — a katonai szervezet emlékeként — gyakran különböző nevű tizedekből álltak, amelyek többnyire egy-egy család után kapták elnevezésüket. Így Mindszenten volt Sillók, Málnásiak, Templom, Józsa, Nagy Boroszló (Nagyok), Közép Boroszló (Ambarusok), Alsó Boroszló (Ladok) tized. Szentkirály északi részét Poklondfalvának, keleti részét Kincsesszegnek, másik tizedét Tivának, Olton túli részét Elvei-nek nevezik. Közülük egyik-másik korábban külön falu volt, Poklandfalva 1567-ben 11 portával fordul elő. Ugyanott Szengyörgyöt Kőrisményfalvával együtt írták össze, ma Jenőfalvával együtt Csíkszentgyörgy részei. (További tizedei Zata, Lacz és Gál — helybéli családokról elnevezve.) A faluval egybeépült Bánkfalván is öt tized volt: Ittkétfalva, Kotormány, Simonszeg, Martonos vagy Patakfalva és Altíz. Mindezek a tizedek az egykori székely katonai szervezet emlékei, melyeknek nevét — mint annyi más adatét — *Orbán Balázs* munkájának II. kötete őrizte meg számunkra.

Ugyancsak nála olvashatunk több régen elpusztult helységről is: Ábránfalva és Madicsa Csíkkarcfalvától keletre terült el, Czibrefalva Szentmihálytól keletre feküdt, 1694-ben a tatárok tették földdel egyenlővé.

Katorzsa Gyergyóújfalu határában állott s a hagyomány szerint a tatárok dúlták fel.

Csobotfalva és Várdótfalva az összeírásban még külön-külön szerepel, később e két falut Csíksomlyó rejti, amelyhez Csomortány és Taploca filiaként csatlakozott.

Az 1614. évi lustra-jegyzék helységnev-felsorolása csaknem azonos, azzal a különbséggel, hogy Csík szék községei közül hiányzik Csíkszereda és Csobotfalva adatsora és nem kerül elő a hat megszűnt helység sem, így mindössze 36 községet tartalmaz. Minthogy a később nem szereplők valamennyien beolvadtak egy másik községbe, adataik azoknál megtalálhatók, ezért az 1567-ben kimutatott 1199 portát bizvást szembeállíthatjuk az 1614-ben összeírt 3478 családfővel és így egy portára 2,9 családot azaz 14 és fél, fölkerekítve 15 főt számolhatunk. (Különösen ha a két kimaradó helysére is gondolunk.) Hasonló értéket kapunk a jóval kisebb Gyergyó és Kászón székben, ahol az elsőben 2,5, az utóbbiban 2,9 családfő jutott egy portára, míg a teljes Csík székre összesen szintén 2,9 családfőt nyerünk.

Csík szék helységei az eddig tárgyaltakkal összehasonlítva jelentősen népesebbek. 1614-ben egy községre átlagosan 96,6, tehát majdnem száz családfő, hattal szorozva hatszáz lakos jutott. A helységek közel felében, harminchatból tizenhétben száznál is több családfőt mutattak ki, sőt Csíkszentgyörgyön 207, Szentimrén 166, Szentmihályon 164 család élt. Gyergyó szék központjában, Szentmiklóson 209 családfőt vetek számba, míg a helységek átlaga kilencven volt, és ugyanennyit találunk Kászón szék addigra csaknem egybeépült négy falujában is.

A II. József-kori népszámlálásban Verebes kivételével Csík szék valamennyi települését a katonai határőrvidékhez sorolták és csak a polgári népességet vették számba. Ez meglátszik az eredményeken: a helységek kimutatott lakossága a később végrehajtott népszámlálásokhoz képest igen alacsony és jelentős kiegészítésre szorul. Ezért az 1786-ban összeírt 13 389 fővel szemben korábbi megállapításom szerint 50 000 fős alapnépességet kell feltételeznünk. Az első népszámlálásban közölt polgári népességszám a ténylegesnek tehát csak 27%-a volt, így az ott szereplő értékeket Csík szék falvaiban átlag csaknem néggyel kell szorozni, hogy a lakosság teljes számát megkapjuk. (Az egyes községeknél azonban az arányok nagymértékben változhatnak!)

Ezt bizonyítják az 1850. évi népszámlálás adatai is, amelyek az 1786. évi polgári népességhez képest jelentősen magasabbak, sőt olykor a három-négyszeresére növelt értékkel szemben is túlzottan nagyok. (Például Csíkcsicsó: polgári népesség 124, növelt számuk 372—496, 1850: 1705 lakos.) Másutt viszont a számítás eredményével szemben alig tapasztalható növekedés. (Például Csíkzentimre: polgári népesség 545, háromszorosa 1635, négyszerese 2180 volna, de 1850-ben csak 1960 fő lakta.)

Az 1850. évi adatok igazolják korábbi tapasztalatainkat: Csík szék helységeiben jelentősen többen éltek, mint Maros és Udvarhely szék településein. Csíkban 38 község közül tizenkilencben ezernél, további háromban kétezerrel is több ember lakott. Érdekes viszont, hogy egyetlen mezővárosa, mai központja, Csíksereda, ekkor mindössze 961 főnyi népességgel rendelkezett. Ötszáznál kevesebb lakosa csak öt községnek volt, a legkisebb, a 293 fős Csobotfalva 1910 után meg is szűnt, és az ugyancsak hozzácsatolt Csíktaploca, Várdótfalva és Zsögöd lakosságával együtt Csíksereda népességszámát növelte.

Ennél is népesebbek, Székelyföld viszonyai között szinte hihetetlenül nagyok Gyergyó szék települései. Központja, Gyergyószentmiklós 5362 lakosával alig emelkedett Gyergyóalfalu (4285 lélek) és Ditró (3998 lélek) fölé, de Gyergyóremetének is 3048 lakosa volt; további három jutott kétezer fölé, s még a legkisebbnek, Tekerőpatakknak is 1658 főnyi lakosa lehetett. Nagyok voltak Kászon szék helységei is, a négy faluban átlag 1726 ember élt. A településszerkezet különbözőségének okai további vizsgálatokat érdemelnek.

A népesség gyors ütemű fejlődését jelzi, hogy Gyergyó szék területén zömmel a XIX. század folyamán több új helység is keletkezett. Közülük Borszék és Kilyénfalva a székelyek kirajzásának tekinthető, míg a szintén teljes egészében magyar anyanyelvű Gyimes, Felső- és Középlak lakóit a székelyek csángóknak nevezik, soha nem voltak részesei a székely szabadságjogoknak és néprajzilag is szembenőően elkülönülnek.

Az újonnan létesült települések közül Gyergyótölgyes már erősen vegyes lakosságú volt (1850-ben fele-fele, később 1941-ig magyar, 1992-ben viszont már román többséggel). Hasonló az összetétele Gyimesbükk községnek is, mely több szétszórt településből tevődik össze. 1850-ben szintén fele részben magyar, fele részben román volt, az 1910. és 1941. évi magyar népszámlálás időpontjában jelentős, az 1930. évi román kimutatás szerint pedig enyhe magyar többséggel rendelkezett, és ez a népszámlálásban hozzásorolt Gyimessel együtt 1992-ig megmaradt. Ennek különválasztásával és Bálványospataka, Rakottyástelep, Tarhavaspataka községrészek hozzácsatolásával azonban már a románok kerülnek túlsúlyba. Erős román többségű új helység a Kárpátok hatalmas erdősegeinek irtásain Békás (a hozzácsatolt Domuk és Zsádánpataka adataival együtt), Bélbor, Gyergyóholló, továbbá Salamás, Vasláb és Várhegy, valamint a ma már városi rangot nyert Balánbánya (1992-ben 10 937 lakosából 3244 magyarral).

Besorolásuk nem problémamentes. Lakosságukból nem választhatók külön a székelyek, csángók vagy a nagy fatelepekre más vidékekről ideköltöző magyarok, mint ahogy a románok is távoli helyekről (így Fogaras-vidékről és Moldvából) érkeztek. A népességszám gyors növekedését előidéző okok közül nem tudunk különbséget tenni a természetes szaporodás és a beköltözések hatása között sem. Végül is azt a döntést hoztam — miután az új településeket nem sorolhattam a székely jogállású helységek közé —, hogy a magyar többségűeket néhány Felső-Fehér megyéhez tartozó háromszéki faluval együtt külön csoportba foglaltam, mint zömében székelyek lakta községeket (1. a Más székelyek lakta helységek a Székelyföldön belül

című táblázatot). A szék területén keletkezett román többségű helységek népességével viszont nem számoltam, habár bennük is élnek szép számmal magyar anyanyelvűek. A magyar többségű helységekben élő románok számukat nagyjából kiegyenlítik.

Folytatva Csík szék népszámlálási adatainak vizsgálatát, megállapítható, hogy 1850 és 1910 között a székely helységek nagy részében tovább tartott a gyors ütemű növekedés. Különösen Gyergyó szék népe tett ki magáért: valamennyi településében jelentős mértékben nőtt a lakosság száma, átlagosan 72,8%-kal, de akadt, amelyik hatvan év alatt megkétszereződött (Gyergyóremete lakossága 3048-ról 6207-re nőtt). Csík szék területén már akadt fogyó helység is, de többségükben itt is pozitív a mérleg. Megindult végre a fejlődés útján Csíkszereda, mely részben a községátcsatolásokkal 961-ről 3701-re növelte lakosságának számát, még mindig messze elmaradva Csíkszentdomokostól, ahol 5391 ember élt. (Karcfalva 5034 lakosa 1868-ban Csíkdánfalva és Csíkjenőfalva adataival együtt emelkedett ilyen magasra.) Csíkszentdomokos népességszáma 1850 és 1910 között 89 százalékkal gyarapodott, s több más helység növekménye is meghaladta az ötven százalékot, de hét faluban már csökkent a lakosság, jelezve a táj túlnépesedésének kezdetét.

Rendkívül érdekes, hogy ennek ellenére Csíkban az utolsó ötven év során több helységben töretlenül tovább folytatódott a népességszám gyors emelkedése. Ez az egész magyar nyelvterületen ritka jelenség! Íme néhány mindvégig növekvő község:

Helység	Népesség száma		
	1910	1941	1992
Csikcsicsó	2226	2430	3008
Csikszentkirály	1606	1976	2423
Csikszentsimon	1504	1968	2415
Madéfalva	1908	2370	2811
Tusnád	2285	3248	3895

Betetőzi e sort Csíkszereda, ahol az 1910. évi 3701-ről 1941-ig 6926-ra, majd 1992-ig óriási ugrással 45 904-re emelkedett a lakosság. A városba költözők többsége magyar volt, de románok is meglehetősen sokan érkeztek. A város fejlődését az alábbi adatok szemléltetik:

Népszámlálás időpontja	Lakosság száma	Magyar	Román	Német	Cigány	Egyéb
1850	961	914	—	12	14	21
1910	3 701	3 591	44	45	...	21
1920	4 181	3 820	344	—	—	17
1930	4 807	3 796	598	71	27	315
1941	6 926	6 765	36	33	17	75
1956	11 996	11 144	702	47	7	96
1966	15 329	14 132	1120	33	1	43
1977	30 936	25 822	4894	87	92	41
1992	45 904	38 057	7490	73	202	82

Eszerint Csíkszeredába 1966 óta tíz évenként mintegy 10 000 magyar költözött és 7000 román betelepítése ellenére 1992-ben továbbra is őrizték 82,9%-os többségüket. Ennek ellenére korántsem szívta el a csíki helységek alapnépességét, bár kétségtelen, hogy egyik-másik lakosságának száma az utolsó ötven évben megfogyatkozott. Így például Csíkménaság lélekszáma 2015-ről 1327-re, Csíkrákosé 1473-ról 1166-ra, Csomortáné 741-ről 516-ra esett vissza. Más helységek (Csíkszentmihály, Csíkszenttamás, Szépvíz) népességszámának csökkenését a hozzájuk tartozó románlakta külterületek adatainak leválasztása okozza (akiket nem tekinthettem székelyeknek). Mindazonáltal a helységek népének megfogyatkozása korántsem olyan drasztikus, mint más vidékeken, ami jelentős természetes szaporulatra vall, az elköltözők jórészt közülük kerültek ki.

Gyergyó szék települései közül két stagnálótól eltekintve a helységek 1941-ig még növelték népességüket, azóta azonban Gyergyószentmiklós kivételével mindegyik fogyott. A város fölfutása sem olyan látványos, mint a többieké, népességszámát 1992-ig csak megkétszerezni tudta. Jellemző, hogy míg Csík szék helységeiben 1941 és 1992 között a népesség 42%-kal nőtt, addig Gyergyóban mindössze 11%-kal. Minthogy települései nagyok, népességszámuk továbbra is jelentős, de Ditró lakossága 9048-ról már 8364-re, Tekerőpataké pedig az elcsatolások következtében csaknem felével 2625-ről 1457-re esett vissza.

Katasztrófális a helyzet viszont a hegyektől körülölelt kis Kászon székben, ahol a népesség 1941–1992 között 6247-ről 3135-re, felére fogyott. Az *Orbán Balázs* által közölt csúcshoz (7296 lakos) képest folyamatos csökkenéssel, majd az utolsó ötven évben hirtelen zuhanással a XVIII. század végi szintre esett vissza. Így azt lehet megállapítani, hogy ezekből a falvakból a népesség teljes 200 évi természetes szaporulata elvándorolt.

Háromszék szék

Valójában négy fiókszékéből áll, az eredeti Kézdi, Orbai és Sepsi székhez a Miklósvári szék csatlakozik, sőt időnként hozzátartozónak tekintik az Udvarhely széki Bardoc fizék helységeit is (amelyek a jelenlegi közigazgatási beosztás szerint is Kovászna s nem Hargita megyéhez tartoznak). Háromszékben együttvéve 1567-ben 96 helység volt az alábbi megoszlásban:

Kézdi szék	33 helység
Orbai szék	18 helység
Sepsi szék	45 helység

A Miklósvári szék 9 községe ekkor még Sepsi székhez tartozott.

Az 1567. évi összeírásban felsorolt helységek közül Kézdi székben Venece (Velence) Lemhénybe olvadt, nem szerepelt viszont az eredeti székely helységek közül Matisfalva. Új település az Ojtozi-szorosban a Veszteglőhely (Contumatz) mellett kialakult Sósmező, amelyet azóta Bákó megyéhez csatoltak. (1850-ben még két helység volt, előbbi magyar, utóbbi román lakosokkal.)

Az Orbai székben csak az 1 portával szereplő Domokosfalva tűnt el, amely az összeírásban Kőrös után fordult elő. Sepszi szék felsorolt helységei közül Szemerja olvadt be Sepsiszentgyörgybe, míg a később a Miklósvári székhez tartozó Sepszi Bacon az Udvarhely széki Telegdi Baconnal egyesült Nagybacon néven.

A helyzetet bonyolítja, hogy Háromszék területén a székely községek közé ékelődően néhány helység Felső-Fehér vármegyéhez tartozott. Kézdi széken belül ilyenek voltak Karatna, Volál, Peselnek és Szárazpatak, melyeknek lakói azonban már az 1850. évi népszámlálás alkalmával is székelynek vallották magukat.

Ugyancsak vitatható a székek területén belül a XVIII—XIX. században keletkezett új települések helyzete. Bükszád lakóit a Mikó grófok telepítették a határukban létesített hámor és üvegcsűr munkásaiként, akik "nemzetiségileg székelyek, oláhok, németek és csehek, de annyira elszékelyesedve, hogy csak is idegen hangzású neveikről lehet eredetüket ismerni, különben nyelv, öltözet és szokásokban azok tökéletes székelyek" (*Orbán Balázs*: i. m., III. 59.). Hasonló a története Mikóújfalunak, míg a Zalányi üvegcsűr lakóit Kálnoky Antal telepítette 1740—1750 között (a későbbi Zalánpataka).

Bár a helységek népessége részben székely, részben teljesen elszékelyesedett és magukat is annak tartják, a történeti hűséghez ragaszkodva lakosságukat az eredeti székely jogokat bíró helységek után külön sorolom fel.

Egyáltalán nem tartozik viszont munkám keretébe a korábban Háromszék megye területén létesült Magyarbodza (Szitabodza) és annak különböző néven előkerülő szétszórt házcsoportjai, amelyek a lazán őrzött határon átszivárgó románokkal népesültek be s ma már várossá növekedtek (továbbra is Kovászna megye részeként).

Ezek után egyenként vizsgálom meg a fiókszékek népességszámának alakulását /36/.

Kézdi szék

Miként Háromszék egész területén, Kézdi székben is viszonylag magas az összeírt porták száma. Legnagyobb helységei Alsócernáton és Lemhény (Venecével együtt) 68-68 portával, Kézdivásárhelynek csak 60 portája volt. (Az 1848-ban hozzácsatolt Kanta nélkül, amely ekkor még Felső-Fehér vármegyéhez tartozott.) Falvai közül Kiskászon csak 1567-ben és 1868-ban fordul elő, később a Perkő nyugati alján fekvő falu Kézdiszentlélekbe olvadt. Mellette feküdt egykoron Szentjános, amelyet 1521-ben és 1584-ben már elpusztult helyként emlegetnek, csak kápolnája állt még. Mindkettő kis havasi település volt.

1614-ben Kiskászon és Venece hiánya miatt a helységek száma kettővel csökkent, az 1567. évi 808 portával szemben így is 2579 családfő találtatott, egy portára 3,2 esett. Hatos szorzószámot alkalmazva ez portánként 19 főt jelez. Az átlag itt is szélső értékek kiegyenlítődéssel született. Míg például Alsócernáton 68 portájával szemben 155 családfő áll, Alsótorján 40 portára 195 jutott. Az 1614-ben városként föltüntetett Berecken csak 63 családot írtak össze, Kézdivásárhelyen már százötvenötöt, de Kézdiszentlélek 173 és Lemhény 172 családdal még mindig fölülmúlta. Legkevesebben Matisfalván éltek (14 családfő), bizonyára kicsinysége miatt maradt ki 1567-ben és szűnt meg 1868 után. Az utána következő Bita (17 család) később sem nőtt nagyra, bár több 29-30 családfővel szereplő helységet (Kézdioroszfalva, Szászfalva) megelőzött. Kevésbé érthető, hogy a 71 családfővel összeírt Sárfa 1910-ig miért süllyedt ugyanarra a szintre.

A II. József-féle népszámlálás adatai — miként egész Háromszékben — Kézdi szék helységeiről is hiányosak, csak a polgári népesség adatait tartalmazzák. Kiegészítésükre általában valamivel több mint kétszeres szorzót kell alkalmazni, de ez helységenként tág határok közt mozoghat, aszerint, hogy a népszámlálás adata mennyire alacsony és az 1850. évi folytatás mit valószínűsít. Ezúttal is figyelembe kell venni a szabad székelyek korábbi arányát, amelynek nagysága nagyban befolyásolta az összeírtak körét. A szék egész területén alkalmazott kiegészítés nagyságát az első népszámlálás forrásértékének vizsgálata alkalmával tárgyaltam. Eszerint a kimutatott 30 195 főnyi polgári népességet 34 805 fő katonáival összesen 65 000 lélekre emeltem.

Már Kézdi székben megfigyelhető egy különös jelenség, hogy ti. a falvak jelentős részében már 1850 és 1910 között csökkent a népesség. Így például Albis lakosságának száma 856-ról 709-re esett vissza, Alsócsernátóné 2117-ről 1949-re, Bélafalváé 777-ről 718-ra, Dálnoké 1570-ről 1374-re és így tovább. Az összeolvadások után megmaradt 30 község közül 12 falu népessége fogyott az eltelt 60 esztendő alatt, holott az akkor még jelentős természetes szaporodás alapján mintegy 30 százalékos növekedést várnánk. A helységek népességszámát részben a Háromszékben korán jelentkező egyke apasztotta, de az 1910. évi népszámlálás szerint már a kivándorlás is elkezdődött: Alsócsernátón, Futásfalva, Torja és Kézdivásárhely város esetében Romániába irányuló kivándorlással magyarázták a lélekszám csökkenését.

Kézdi szék össznépessége ennek ellenére 1850 és 1910 között 37 200 főről 41 701 főre emelkedett, elsősorban néhány népesebb falu (Kézdiálmás, Kézdiszentlélek, Lemhény, Ozsdola) lélekszámának nagyobb arányú gyarapodásának köszönhetően. A lakosság száma 1910 és 1941 között lassuló mértékben 11,1%-kal, majd 1941 és 1992 között 17,1%-kal növekedett ugyan, de ezúttal is ellentmondásosan. Míg ugyanis Kézdivásárhely népességszáma Kézdioroszfalu beolvasztása után az 1941. évi 6615-ről 21 304-re emelkedett, a huszonhatra fogyatkozott községek közül csak három (Ozsdola, Szentkatolna és Nyujtód, ez utóbbi Kézdisárfalva és Kézdiszászfalva beolvadás révén) tudta kismértékben megnövelni lakosságának számát és Kézdimartonfalva tartotta meg a régi szinten. Egyik-másik falu lélekszámának meredek csökkenése ugyanakkor aggodalomkeltő: Bélafalva népessége 956-ről 474-re, Ikafalva 657-ről 306-ra, Kurtapatak 570-ről 271-re csökkent, de több más falu lélekszáma is jelentősen kevesebb lett.

A szék helységeibe románok nagyobb számban csak Kézdivásárhelyre (1992: 1810 fő) érkeztek, de a város magyar jellegét (arányuk 91,1% volt) egyelőre nem veszélyeztetik. A Berecken és Kézdimartonos faluban kimutatott ezernél kevesebb román nemzetiségű lakos korábban is ott élt.

Orbai szék

A jóval kisebb Orbai szék 1567. évi 17 helységében összesen 402 portát, 1614-ben Székelypetőfalva nélkül 1556 családfőt írtak össze, egy portára tehát feltűnően sok, 3,9 család jutott, ami hatos szorzóval több mint 23 főnek felel meg. Ekkor már több nagyobb helység mutatkozik, így Zágon 281, Kovászna 207, Zabola 196, Gelence 186 és Papolc 153 összeírttal. A kicsinyek közül Cófalvában 14, Székelytamásfalván 15 család élt. Az arányok később is megmaradtak, 1868-ig Zágon megőrizte vezető helyét, 1910-ben azonban Kovászna kismértékben megelőzte, majd a megyeszékhellyé előléptetett, városi rangra emelt helység 1941.

évi lélekszámát az utóbbi ötven évben megkettőzve, messze elhagyta a többiekét, s bár népességszáma ma sem túl nagy (12 064 fő), így is kiemelkedik a falvak többségéből.

Ezeknél itt jelentkezik legélesebben a kisebb települések lassú sorvadása és a nagyobbak gyors növekedése. A folyamat már 1850 után megindult: 1910-ig öt faluban a lakosság szám csökkenése figyelhető meg. Valamennyi a kisebbek közül került ki, s ezekben e tendencia 1992-ig — olykor erősen felgyorsulva — tovább folytatódott. Ilyen például Imecsfalva, ahol az 1850. évi 503 főről 1910-ig 422-re, 1992-ig 287-re esett vissza a lakosság száma, vagy Haraly, ahol 429-ről először csak 406-ra, majd 274-re, vagy Páké, ahol 687-ről 587-re, majd 1992-ig 335-re fogyatkoztak.

Időközben az 1941-ben még ezer főnél népesebb Páva községet Zabolához csatolták, így a székely falvak száma tizenhatra csökkent. Közülük 1992-ben hétnek ötszáznál kevesebb, a legkisebbnek, Székelypetőfalvának mindössze 160 lakosa volt. Ugyanakkor a népesebb helységek lélekszáma gyorsan emelkedett. A már említett Kovásznán kívül ide tartozik Gelence, Papolc, Zabola és Zágon, amelyek népességszáma 3-4000 fő között ingadozik. A növekedést sajátos helyzetük idézte elő: a Kárpátok gerincéig fölfutó határukon belül mind-egyikben föllendült a fakitermelés és a fűrésztelepek létesítése vonzotta a betelepülőket. Így a külterületeken több új telep létesült: Papolc határában Kommandó, Gyulafalva, Musatelep, Gelencén belül Zernyetelep és Mikesfűrésztelep, Zabolán Górhavas, Zabolapatak és más külterületi lakott helyek zömmel székely lakossággal, míg Zágon határán belül Zágonbárkány románokkal népesült be. (Ez utóbbi Zabratópatakkal együtt 1992-ben is külön szerepel, számításaim során ezért nem vettem figyelembe.)

A román nyelvterület közelsége e határszéli helységeken már korábban is nyomot hagyott: Kovásznán belül Vajnafalvának 1910-ben 999 román lakosa volt, Papolc székely többségét 1992-ben elsősorban Kommandó biztosítja, Zágonban is jelentős számú beköltöző telepedett le.

Sepsi szék

Háromszéken belül Sepsi székben volt a legtöbb helység: 1567-ben és 1614-ben egyaránt negyvennégyet írtak össze (akkor még a Miklósvári szék kilenc településével együtt). Mindössze annyi a különbség, hogy 1614-ben Laborfalva és Szentiván adatát összevonták — a helységek később végleg egyesültek. A két városnak, Illyefalvának és Szentgyörgynek csaknem ugyanannyi: 62, illetve 63 portája volt, ám a legtöbbet Uzonban írták össze, hatvan-nyolcat. A helységek közepesen nagyok, később sem nőttek meg, csak a Szemerját magábaolvasztó Sepsiszentgyörgy emelkedett ki — különösen az utolsó harminc évben — a többiek közül.

Egy portára 1614-ben átlagosan 2,3 családfő jutott, hatos szorzószámmal tehát egyre-egyre tizennégy főt lehet számolni. De nagyok az ellentétek: míg Aldoboly 1567. évi 40 portájával csak 45 családfő áll szemben, addig Árkos 30 portájára 109 jutott. A Maros széken nem ritka 1-2 portával rendelkező falu itt egy sincs, a legkisebb, Étfalva is 6 portával szerepel, és tíz alatt csupán négy falu található.

A II. József-féle népszámlálás kiegészítése itt is szükséges a Háromszékre érvényes szorzószám árnyalt alkalmazásával, minthogy a különbségek a helységek társadalmi összetételének sokszínűsége miatt elég nagyok. A későbbi fejlődést ezúttal is csak 1850 után vizsgálhat-

DÁVID ZOLTÁN

juk, megállapítva, hogy Sepszi szék helységei közül — a harminchatból 1910-ig harminckettő maradt — tizenkettő már fogyott, növekedés inkább a népesebb helységeknél tapasztalható. Sepsiszentgyörgy fejlődése már ekkor megindult, de igazán 1910 után bontakozott ki.

Időpont	Lakosság száma	Magyar	Román	Német	Cigány	Egyéb
1850 ^a	2 302	1 716	422	32	60	72
1910 ^b	8 665	8 361	108	158	—	38
1930	10 818	7 826	2 181	203	187	421
1941	14 365	13 910	90	176	130	59
1956	17 638	15 110	2 267	102	43	116
1966	20 768	17 739	2 560	88	331	50
1977	39 524	32 784	5 756	148	758	78
1992	67 220	49 977	16 049	153	886	155

^aSzemerja nélkül.

^bSzemerjával.

Az adatokból kitűnik, hogy a város népességszámának növekedése különösen 1966 óta gyorsult fel. Míg korábban tíz évenként általában háromezer fővel gyarapodott, 1977-ig húsz-ezerrel emelkedve a duplájára nőtt, s ebből még 16 236 volt a magyarok s csak 3252 a románok részesedése. A környező magyar falvakból 1977 és 1992 között némivel több új lakos, 17 193 fő költözött a városba, de nagyon meggyorsult a távoli vidékekről ideirányított románok beáramlása: több mint tízezen (10 293) érkeztek a székely városba. Ezt a kedvezőtlen folyamatot meg kell állítani, nehogy Sepsiszentgyörgy is a többi erdélyi magyar nagyváros sorsára jusson.

A városfejlődés áldozatai itt is elsősorban az aprófalvak voltak, így e jelenség Háromszékben szinte általánosnak tekinthető. Az utolsó ötven évben felére esett vissza Bikfalva (850-429), Feldoboly (457-211), Szacsva (294-136), Szentkirály (588-280) népessége, míg a legsúlyosabb veszteséget Magyarós szenvedte el, ahol 423 lélekkel szemben már csak százkilencen élnek. De jelentős mértékben fogyott több más falu népességszáma is. Nagyobb növekedést Komolló beolvasztásával csak Réty (992-1417), illetve Uzon (2201-2714) tudott felmutatni, ez utóbbi mintegy 200 román betelepítése árán. (Akiket az újonnan létesített üzemekbe hoztak — miközben a falu népfölöslege kénytelen a távoli Brassóba ingázni.) A népességszám esését Aldoboly, Bikfalva, Kisborosnyó, Lisznyó esetében az okozta, hogy a külterületeken létesített román lakosságú új telepek nélkül számolok, hogy valóban csak a székelyek számát mutassam ki. (Ezekre a táblázatok után következő jegyzetek utalnak.)

Miklósvári szék

A mindössze kilenc helységet magában foglaló Miklósvári szék Zsigmond király 1404. évi szabadalomlevele értelmében önálló volt, de később Sepszi szék erőszakkal bekebelezte, s bár privilégiumait több ízben megerősítették, helységeit 1567-ben és 1614-ben is azokkal együtt írták össze, míg végül negyedik székként újra fel nem támadt. (Így tárgyalja *Orbán Balázs* is.)

A SZÉKELYEK SZÁMA 1567—1992

A szék települései 1567-ben is meglehetősen nagyok és életerősek voltak és 1941-ig valamennyi egyenletesen fejlődött. A két legkisebb községben, a nevet adó Miklósváron és Bodoson is 19, illetve 22 portát írtak össze, de itt volt az egész Székelyföld legtöbb portájával rendelkező helysége, Bölön is, amelynek 130 portájára nehéz magyarázatot találni. De 73 portájával Barót is fölülmúlta Sepszi szék mezővárosait, a három Ajta szintén jelentős helység volt. Az 1614. évi lustra-jegyzék adatai itt mutatják a legkisebb különbséget: egy portára csak 1,5 családfő esik. Különösen alacsonynak tűnik Bölön a maga 137 családfőjével, ami arra utal, hogy 1567-ben esetleg elírás történt.

Az első népszámlálás adatait itt sem lehet használni, Bodoson például mindössze 41 főt számláltak, holott 1850-ben 453 lakosa volt. Csaknem tízszeresére nőtt a lélekszám Szárazajtán is, miközben Miklósváron 339 lakossal szemben csupán hétszázhatvanhatet találtak. 1850-ben ismét Bölön a legnépesebb helység, de 1910-ig Barót megelőzi, és 1941 után az egyetlen növekvő helység marad.

Valamennyi többi község népességszáma az utolsó ötven év alatt jelentősen megfogyatkozott. A tönkretett mezőgazdaságból menekülő emberek Sepsiszentgyörgy, a városi rangra emelt Barót és a távolabb fekvő ipari központok, főleg Brassó lakosságát gyarapították. Különösen nagy Szárazajta vesztesége: az elzárt fekvésű falu bekötőútja évtizedek óta járhatatlan, ez is hozzájárult, hogy lakóinak száma felére esett vissza. Hasonlóan nagy Közép- és Nagyajta vesztesége is. Itt látható leginkább, hogy a kommunista rendszer miként tett tönkre egy egykoron virágzó, jómódú vidéket, az egyenletes fejlődést hogyan törte derékba a helyi viszonyokat nem ismerő, fölülről rosszul irányító dilettantizmus. Vajon vissza lehet-e még csalogatni a városba menekülteket, a földek visszaadása önmagában elegendő-e a mezőgazdaság fejlődésének biztosítására és a helységek gazdasági helyzetének megjavítására?

A fiókszékek adatainak összegzése után Háromszék szék népességének alakulásáról 1567 és 1992 között az alábbi képet kapjuk:

Szék	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő	Foglári népesség száma					
Kézdi	808	2 579	(11 568)	37 200	44 536	41 701	46 331	54 276
Orbai	402	1 556	(6 070)	19 189	20 571	29 734	28 016	31 049
Sepsi	897	2 042	(9 747)	25 928	31 317	35 723	43 634	89 794
Miklósvári	477	710	(2 810)	11 172	12 264	14 306	15 422	14 779
Összesen	2 584	6 887	(30 195)	93 489	108 688	121 464	133 403	189 898

A fiókszékek aránya a háromszéki adatokon belül az alábbiak szerint változott:

	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	(százalék)							
Kézdi	31,3	37,4	38,3	39,8	41,0	34,3	34,7	28,6
Orbai	15,6	22,6	20,1	20,5	18,9	24,5	21,0	16,3
Sepsi	34,7	29,6	32,3	27,7	28,8	29,4	32,7	47,3
Miklósvári	18,4	10,3	9,3	12,0	11,3	11,8	11,6	7,8

DÁVID ZOLTÁN

Sepsiszentgyörgy népességszámának viharos fejlődése az egész Sepsi széklet az élre dobta, a korábbi harminc százalék helyett lassan Háromszék lakosságának fele ott található. Ugyanakkor jelentősen csökkent Kézdi szék részesezése és itt is világosan látható a Miklósvári szék helységeinek visszaesése 1941 és 1992 között.

Nagy az eltolódás a városok és a falvak népessége között is:

	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
Kézdivásárhely	60	155	(739)	3 559	4 752	6 079	6 615	21 304
Kovászna	61	207	(499)	3 177	3 151	5 451	6 286	12 064
Sepsiszentgyörgy	63	128	(652)	2 302	2 857	8 665	14 365	67 220
Barót	73	142	(550)	1 849	2 124	2 531	2 905	6 483
Városok	257	632	(2 440)	10 887	12 884	22 726	30 171	107 071
Községek	2 327	6 262	(27 755)	82 602	95 804	98 738	103 232	82 827
Községek %	90,1	90,8	91,9	88,4	88,1	81,3	77,4	43,6

A számok pontosan követik az utolsó ötven évben bekövetkezett hatalmas változást, amellyel a városok népessége 56,4%-os többséget szerzett a községek lakosságával szemben, holott korábban Háromszéken sokáig 90 százalékon felül volt a falvak aránya. Ebben elsősorban a Sepsiszentgyörgyre behúzódó mintegy 50 000 lakos játszott fő szerepet, melynek következtében a város népességszáma 1941 és 1992 között 4,7-szeresére nőtt. A négy város ugyanezen idő alatt összesen 76 900 fővel emelte lakóinak számát, melyből körülbelül 57 000 a székelyek gyarapodása, míg a beköltöző románoké mintegy 20 000 főt tesz ki.

Aranyos szék

Végül a Székelyföld többi részétől elkülönülten álló, s ezért gyakran mellőzött Aranyos szék helységei következnek. Sem 1567-ben, sem 1614-ben nem írták össze, a későbbi adatok pedig a székely lakosság pusztulásáról tanúskodnak, amit *Orbán Balázs* azzal magyaráz, hogy Hidas, Örményes, Csákó, Inakfalva és Veresmart szabad székely lakói "Bethlen Gábor hadjáratából tömegesen hazaszökvén jobbágyságra vetettek". Ugyancsak hozzájárult az eredeti székely lakosság elrománosodásához, hogy a római katolikus vallásról az egyház által adókkal és szolgáltatásokkal túlterhelt népesség a kevesebb fizetéssel járó görögkeleti vallásra tért át (V. 115.). Ennek következtében az 1850. évi népszámlálás és *Orbán Balázs* 1868. évi adatai szerint Aranyos szék 22 helységéből már csak tizenháromban éltek nagyobb számban székelyek, kilenc román többségűvé vált, olyannyira, hogy hétben az eredeti lakosságnak nyoma sem maradt.

Ezért az egykoron székely privilégiumokkal rendelkező helységek közül csak a megmaradt településekkel számoltam, de külön föltüntettem a román többségre átalakultakat is. Az adatsor 1786-ban kezdődik, amikor is a szék helységeit Kolozs megyébe osztották. A katonai határőrvidékhez tartozó egy székely (Bágyon) és öt román (Csákó, Dombró, Hidas, Mohács, Örményes) lakosságú helységben ezúttal is csak a polgári népesség adatait írták össze, bár a közlésnél erre nem történt utalás. Az 1850. évi adatok azonban valamennyinél jóval

magasabbak, mint a határőrvidékhez nem tartozó községekben s ez áruló jel a katonai népesség kimaradására. Különösen nagy a különbség Örményes adatainál, ahol az 1850. évi 405 lakossal szemben 1786-ban csak huszat tüntettek fel, de Csákó lakossága is hatszorosára növekedett. A legkisebb a székely község növekedése volt (kétszerese), így a népességszámot csak mintegy 300 fővel kell megemelni, hogy a hiányzókat pótoljuk.

A többi székely helység növekedése mérsékeltebb, de egyiké-másiké így is jelentős (Rákos, Sinfalva, Székelykocsárd) s a települések népesebbek a románokéinál. Az 1850. évi népszámlálás alkalmával községeit részben Torda-Aranyos megye Felvinci, részben Tordai járásába sorolták, s a 13 székely helység közül ekkor hat már ezer főnél népesebb, a legkisebbnek, Csegeznek is 622 lakosa volt. Ugyanakkor a román többségűvé alakult falvak közül csak Hidasnak volt ezernél valamivel nagyobb népessége. Pozitív a mérleg 1850 és 1910 között is, főleg Felvinc, Harasztos és Székelykocsárd fejlődött egyenletesen, csupán Bágyon fogyott kis mértékben.

Aranyos szék egykori falvai valamennyien Romániánál maradtak, és így 1941. évi adataik a román népszámlálásból valók. Meglepő, hogy a székely falvak többségének népességszáma tovább növekedett, míg a románok összes száma csökkenést mutat, amiben az is közrejátszott, hogy Marosveresmartot Felvinchez csatolták. Ez mindenesetre azt mutatja, hogy a lakosság a helyén maradt és nem költözött át a Magyarországhoz csatolt területre.

Annál nagyobb veszteségek érték a székely falvakat az utolsó ötven esztendőben. Több falu népessége véstesen megfogyatkozott, így Kercsed 868-ról 237-re, Bágyon 1555-ről 755-re, Csegez 528-ról 176-ra, Harasztos 2043-ról 1089-re, Kövend 1000-ról 585-re zuhant vissza. Ahol viszont növekedés mutatkozik, az mindenütt a románok számának jelentős megemelkedésével járt együtt. A közben egyesített Alsó- és Felső-Szentmihályfalva lélekszáma 2438-ról 4304-re nőtt ugyan, de a magyarok száma a Mihai Viteazu-ra átkeresztelt helységben 1363-ról 1245-re esett vissza, miközben a románoké 997-ről 3017-re ugrott. Erős kisebbségbe kerültek Felvincen is, ahol a 3924-re emelkedő népességből már csak 805 volt magyar. Túlsúlyra jutottak a románok Székelykocsárdon (793 magyar mellett 1151 román) és Csegezen is (az 528-ról 176-ra fogyatkozott népességből mindössze 56 magyar és 116 román maradt).

Időközben a magyar többségű helységek közül Aranyospolyánt Torda városához, Aranyosrákost Várfalvához csatolták, s a két Szentmihályfalva egyesítésével 1992-ben már csak hat Aranyos széki falu őrzi székely többségét: Bágyon, Kercsed, Kövend, Harasztos (a hozzátartozó Bogátpuszta nélkül), Sinfalva és Várfalva. Számuk — Mészkö 138 főnyi maradékával együtt — 6746-ra fogyatkozott: ez az 1941-ben magyar többséggel rendelkező községek népességének alig 44 százaléka. A legtöbb Várfalván élnek (985 lélek), a székelyek aránya legmagasabb Kövend (93,7%) és Kercsed (86,1%) községben volt, de rohamosan csökkenő népességszámuk miatt ezeket is az elmerülés veszélye fenyegeti.

Székelyek lakta helységek

A székek privilegizált, szabad székely lakosokkal rendelkező helységei mellett a Székelyföld területén belül vagy határai mellett van néhány további település, amelyeknek lakóit föltétlenül a székelyek közé kell sorolnunk.

Ilyenek mindenekelőtt azok a korábban Felső-Fehér vármegyéhez tartozó helységek: Karatna, Volál, Peselnek (Kézdikővár) és Szárazpatak, amelyek Torjától és Kézdivásárhelytől északra székely helységektől körülvéve enklávét alkottak. Lakosságuk évszázadok óta itt él és rokon a székelyekkel — különállásuk lényegében közigazgatási hovatartozásukból fakadt. Hasonló a helyzete a Tusnádtól délre az Olt mentén a Mikó grófok által eredetileg vegyes lakossággal telepített Mikóújfalunak és Sepsibükszádnak, valamint a Szárazajta mellett létesített Üvegcsúrnek (később Zalánpataka). Lakóik a székely környezetben teljesen székellyé váltak, 1850-ben is annak vallották magukat és magyar anyanyelvüket a mai napig megőrizték.

Idesoroltam továbbá néhány Gyergyó szék területén létesült települést, mint a gyógyvizeire épülő Borszék és a Gyergyóújfalú mellett fekvő Kilyénfalvát, amelyek a székelyek kirajzásának tekinthetők. Nehezebb a gyimesi csángók besorolása, akiket *Orbán Balázs* túlnyomórészt székelyeknek tart, de néprajzilag különálló csoportot képviselnek. Közülük Gyimes, Gyimesfelsőlok és Gyimesközéplek ma is teljes egészében magyar anyanyelvű, népességét 1850 óta meghatszorozó helység maradt, míg a korábban vegyes lakosságú, de 1941-ig magyar többségű Gyimesbükk és Gyergyótölgyes az utóbbi évtizedekben román túlsúlyt kapott (Gyimesbükk csak azért, mert alkotóelemei közül a korábban önálló Gyimest kiemeltem.) Az ugyancsak vegyes lakosságú, de román többségű Gyergyóhollót viszont nem vettem figyelembe.

Az így besorolt 14 helység összes lakossága 1850-ben még nem érte el a tízezret, de lélekszámuk igen gyorsan növekedett és 1910-ig már 25 697 főre duzzadt. Elsősorban Borszék, Tölgyes, Sepsibükszád és a gyimesi helységek lakossága gyarapodott rohamosan, minthogy a fakitermelés ekkor még jó megélhetést biztosított. Az erdőterületek megfogyatkozásával a bevándorlás lelassult, de a magas természetes szaporodás még biztosította a helységek népességszámának növekedését, mely azonban 1992-re megállt, sőt Gyimesfelsőlok és a várossá fejlődő fürdőhely, Borszék kivételével a népesség mindenütt megfogyott. A gyimesi csángók Erdély területén szétszóródva több új telepet létesítettek, így közülük kerültek ki a Nagybaconhoz tartozó Uzonkafürdő állandó lakói, de tudomásom szerint Temesvár környékére is eljutottak.

Lélekszámuk 1992-ben végül is 27 326 fővel növelte meg a székelyek számát, ami nem jelent különös gyarapodást, de a pontosság kedvéért e helységek népességével mindenként számolnunk kellett. Nem vettem viszont székelyek lakta településeknek a Sepsi szék és Barcaság között fekvő, korábban Felső-Fehér, később Háromszék megyéhez tartozó falvakat, melyekről Hídvég népének ismertetésekor *Orbán Balázs* a következőket írja (III. 24.): "Ezen faluk lakói ugynevezett csángó magyarok, kik tájbeszéd, viselet, jellemre és alakra nézve egészen eltérők a székelyektől, s inkább a megyei magyarsághoz hasonlítanak". Mindazonáltal nem tartja lehetetlennek, hogy egykor a Székelyföldről költöztek ki, de mint jobbágyok, jellemük teljesen átalakult. Az öt falu közül 1910-ben csak Hídvégnek volt enyhe magyar többsége, vegyes lakosságú volt Árapatak, Előpatak és Erősd, míg románok lakták Lüget falut. Nem soroltam a Székelyföldre a későbbi Háromszék megyéhez tartozó magyar többségű Bodolát és Nyént (Keresztvárt), illetve mellettük a román többségű Dobollót és Márkóst, sem az Olt túlsó partján fekvő Apáca és Ürmös községeket (jóllehet határosak a Miklósvári szék falvaival), sem a Baróttól nyugatra fekvő Felsőrákóst vagy a kissé messzebb fekvő Brassó megyei Krizbát, ámbár mindegyiknek magyar anyanyelvű lakosai vannak. Tisztázatlan, hogy lakosságuk székely eredetű-e, vagy ha eredetileg itt megtelepedett magya-

A SZÉKELYEK SZÁMA 1567—1992

rok, miért nem kerültek be a székely falvak közé? *Orbán Balázs* a hétfalusi csángókat is IV. Béla által odatelepített székelyeknek tartja, ám soha nem tartoztak a székek kereteibe, mindig Brassó város jobbágyfalvai voltak, akiknek még a szászok evangélikus vallását is át kellett venniük.

Hasonló a helyzet a Moldvában élő csángók eredetének kérdésében is, amelyről a tudomány nincs egységes állásponton. Bár valószínű, hogy soraikat székely kitelepülők is táplálták, nem sorolhatók a székelyek közé. Azok voltak viszont a madéfalvi veszedelem után Bukovinába áttelepültek, akik a második világháború végén viszontagságos úton előbb a Bácskába, majd a Dunántúl korábban németek lakta falvaiba költöztek. Szétszóródva és a falvak eredeti lakóival ma már összekeveredve, csak a messzire sodródó székelyek bizonytalan számát gyarapítják, mint azok, akik ugyanonnan korábban Zimontytól délre Székelykeve és Hertelendyfalva községbe települtek.

Összefoglalás: a székelyek száma

A székek adatait összegezve a székely helységek népességének száma 1786 és 1992 között a következőképpen alakult (kiegészítve az 1567-ben összeírt porták és az 1614. évi családfők számával).

Szék neve	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő						
Maros	916	3 504	44 447	61 848	70 694	84 228	91 881	97 478
Marosvásárhely	125	440	5 934	7 855	11 886	25 517	44 933	161 216
Udvarhely	2 083	4 987	56 891	85 777	97 377	115 634	126 705	140 791
Csík (Gyergyó, Kászon)	1 612	4 555	50 000	79 059	95 755	112 282	128 400	160 488
Háromszék	2 584	6 894	65 000	93 489	108 688	121 464	133 403	189 898
Aranyos	200	500	9 491	12 559	13 507	15 488	17 675	15 207
Községek	—	—	—	9 937	13 178	25 697	29 153	27 326
Összesen	7 520	20 880	231 763	350 524	411 085	500 310	572 150	792 404

A Székelyföld alkotóelemeinek arányát vizsgálva megállapítható, hogy a székek részese-
dése az idők folyamán nem változott lényegesen.

(százalék)

Szék neve	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő						
Maros	12,18	16,78	19,17	17,65	17,20	16,83	16,06	12,30
Marosvásárhely	1,66	2,11	2,56	2,24	2,89	5,10	7,85	20,35
Udvarhely	27,70	23,88	24,56	24,47	23,69	23,11	22,15	17,77
Csík	21,44	21,82	21,57	22,55	23,29	22,44	22,44	20,25
Háromszék	34,36	33,02	28,04	26,67	26,44	24,28	23,32	23,96
Aranyos	2,66	2,39	4,10	3,58	3,29	3,10	3,09	1,92
Községek	—	—	—	2,83	3,21	5,14	5,10	3,45

A négy nagyobb szék adatai 1786 és 1941 között eléggé kiegyensúlyozottak, csaknem egyenlő arányban a székelyek egynegyedét képviselték (Maros székhez Vásárhelyet is hozzáadva). Aranyos szék és a székelyföldi községek aránya nem volt jelentős, 3–5% között mozgott. Az évszázadok során kialakult egyensúlyt az erőltetett városfejlesztés, elsősorban Marosvásárhely fölfuttatása az utóbbi ötven évben teljesen felborította. A többi város különválasztásával a székek falvaiban élők száma tovább zsugorodik és jelentéktelenedik.

Mivel a portaszámok nagyságának a népességszámmal nincs szoros kapcsolata, hanem inkább a falvak vagyonságát, teherbíróképességét fejezi ki, megkíséreltem az 1567. évi lélekszámok megállapítását is. Ha a XVIII–XIX. század folyamán évenkénti 0,7%-os gyarapodást fogadtunk el, nem kétséges, hogy az 1567 és 1786 között eltelt 219 esztendőre ennél alacsonyabb értéket kell vennünk. Nemcsak a gyakori hadbaszállás okozott többször megisméltődő vérvesztést a székely férfiak között, nemcsak a korabeli gazdasági viszonyok voltak kedvezőtlenebbek, de a Székelyföldet a török hadjáratok következtében súlyos pusztulások érték. Különösen Ali pasa 1660. évi támadása okozott jóvátehetetlen veszteségeket Maros szék több helységében. Mindezt figyelembe véve, a két időpont között a népesség megkétszereződésénél többre aligha számíthatunk, ami 0,5%-os évenkénti szaporodásnál valamivel kevesebbnek felel meg.

Könnyebb feladat volt az 1614. évi adatok átszámítása, de ezúttal sem alkalmaztam mechanikusan a hatos szorzószámot, figyelembe kellett venni a népességszám későbbi alakulását, az 1786. évi eredményeket is. A székek lélekszámadatára végül is az alábbi becslést tartom elfogadhatónak:

Szék neve	1567.	1614.
	évi becslült lélekszám	
Maros	22 000	21 000
Marosvásárhely	3 000	3 000
Udvarhely	29 000	31 000
Csík	26 000	30 000
Háromszék	35 000	40 000
Aranyos	5 000	5 000
Összesen	120 000	130 000

További adatok és számítások természetesen még finomíthatják az eredményeket. Megjegyzem, hogy a székek lakosságához hozzászámított községek közül ekkortájt csak a Felső-Fehér megyéhez tartozó falvak éltek, a többiek újabb keletkezésűek. Adataik belekerültek Háromszék lélekszámába.

Még egy nehéz feladat van hátra. A székely helységek 1992-ben kimutatott 792 404 főnyi lakosságában az elmúlt évtizedekben betelepített (vagy bevándorolt) románok száma is bent foglaltatik. Miután a székelyek számát keressük, velük nem számolhatunk. A népszámlálási adatok szerint az egykori privilegizált székely helységek túlnyomó többségében ma sem élnek nagyobb számban, s ahol vannak is néhányan, nem új betelepülők, hanem a századok óta ott élő, részben csak magyarul beszélő, de görög katolikus vagy görögkeleti vallású lakosok

leszármazottai, akik azonban az elmúlt évtizedek felvilágosító munkájának hatására román nemzetiségűeknek vallották magukat. (Meg kell jegyezni, hogy a falvak társadalma is pontosan tudja, kik tekinthetők román származásúaknak.) Ezeket a szörványosan előforduló, kis létszámú töredékeket a székelyek számából szándékosan nem vontuk le, hiszen fordított előjellel többszörösük található Maros szék egykor székely jogállású, mára elrománosodott helységeiben, így számuk kiegyenlíti egymást. Itt kell megemlíteni, hogy a felsorolt 406 élő székely település közül tulajdonképpen egyetlen egyben sem sikerült román többséget kialakítani, csak a különálló, magára hagyott Aranyos szék négy vegyes lakosságú falujában, a később keletkezett ugyancsak félig román Gyergyótölgyesen és Gyimesbükkön, valamint a Magyar- és Oláhhidegkút egyesítéséből létrejött Hidegkúton, a többi helység őrszi magyar többségét.

Nagyobb beköltözések a városokba történtek. Elsősorban Marosvásárhelyt igyekeznek átformálni, ahova becslésem szerint 1941 óta 73 000 románt telepítettek a környező és távoli vidékekről, de az utolsó tizenöt esztendőben mintegy 15 000 fővel nőtt Sepsiszentgyörgy román lakossága is. Kovásznára, Csíkszeredára is érkeztek (a legkevesebben Székelyudvarhelyre), de számuk nem jelentős. A Maros mente gyorsan duzzadó településeibe települők számát kiegyenlíti a román többségű helységek népét gyarapító székelyek, akik körülbelül ugyanannyian vannak. Így a székely településekre az utóbbi ötven esztendőben beköltöző románok és leszármazottaik összes számát százezerre teszem, és ezzel a lakosságszámot csökkenteni kell. Levonásuk után a privilegizált helységeikben lakó székelyek 1992. évi számára összesen mintegy 700 000 főt kapunk, ami több mint hússzorosa az 1334-re becsült 34 000 léleknek és a világ 41 független államának lakosságszámát múlja fölül.

Nem mutattam ki a székely helységeikben általában jelentéktelen számban előforduló más nemzetiségű és anyanyelvű lakosokat sem (szászok, örmények, szlovákok), akik főleg a városokba sodródtak, mert vagy továbbköltöznek, vagy előbb-utóbb beolvadnak a székelyek számát gyarapítják.

Nehezebb a cigányok számának meghatározása. Az 1850. évi népszámlálás már csaknem valamennyi faluban talált több-kevesebb cigányt, számuk az udvarhelyi katonai kerületben összesen 10 120 főt tett ki. Ebben néhány nem székely helység adatai is benne vannak; a székelykeresztúri körzet falvaiban viszont egyetlen cigányt sem mutattak ki, ami bizonyára készítőinek gyakorlatát és nem a valós helyzetet tükrözi. (Mint ahogy egyik körzetben csak székelyeket, a másokban csak magyarokat tüntettek fel a végrehajtás irányítójának utasítása szerint.) A hivatalos népszámlálásokban a cigány anyanyelvűeket az egyéb rovatban mutatták ki, s így pontos számuk nem állapítható meg, márcsak azért sem, mert jelentős részüknek a magyar többségű falvakban magyar volt az anyanyelve. Számuk az 1910. évi népszámlálásban több mint felére esett vissza és az utóbbi évekig ezen a szinten maradt.

Az utódállamoknak a magyarok számának csökkentésére irányuló törekvése a cigányokat és a zsidókat is célba vette, s mindent elkövettek, hogy őket a magyaroktól elválasszák. A zsidókat például függetlenül az egyéni bevallásuktól, a vallási hovatartozás alapján mechanikusan külön mutatták ki, de a magyarországi gyakorlatban továbbra sem szerepelnek nemzeti-ségként. A cigányokat viszont sikerült rávenniük, hogy magukat külön "roma" nemzetiségnek tekintsék, s számukat az 1992. évi román népszámlálás külön kimutatja. Bár a cigány származásúak többsége továbbra is magyarul beszél s magát magyar nemzetiségűnek vallotta, számuk az egész Kárpát-medencében emelkedik, amit elősegít a többi népnél nagyobb

DÁVID ZOLTÁN

szaporaságuk is. Ennek eredményeként Maros szék több helységében a lakosság egyre nagyobb hányadát teszik ki, sőt a népszámlálás szerint Hagymásbodon községben már többségbe kerültek (439 lakosból 279 cigány, 1941-ben számuk csak 43 volt). Több más faluban ugyancsak erős kisebbséget alkotnak (Jedd: 1090-ből 233, Nagyernye: 1946-ből 342, Székelykövesd: 718-ből 259, Mezőbánd: 4264-ből 792 és így tovább). Jelentősen kevesebben vallották magukat cigány nemzetiségűeknek a többi székely székben, bár ott is akadnak népes kolóniák (Korond: 449 fő, Székelyszenterzsébet: 1104 lakos közül 369, Kézdimartonos 848 lakosából 172 stb.). A városok közül különösen sokan vannak Sepsiszentgyörgyön (886) és Marosvásárhelyen (2597). Valószínű, hogy számuk több a kimutatottnál s öntudatra ébresztésük még nem mindenütt volt eredményes.

E kedvezőtlen folyamat tovább csökkentheti a székelyek által meghatározott számát, egyelőre azonban velük kapcsolatban sem bocsátkoztam becslésekbe, hiszen a cigányok pontos számát nem ismerjük. Anyanyelv szerint továbbra is a magyarul beszélők számát gyarapítják és érzelmileg is velünk vannak. Bár származásuk jegyeit többszáz éves együttélés után is magukon viselik, meg kell kísérelni integrálásukat, olykor bármily nehéznek is tűnik, különösen a nagyobb csoportokban együtt lakók esetében.

Ezek után lássuk, hogyan alakult a székelyek száma számításaim végső eredménye szerint 1567 és 1992 között.

Időpont	Eltelt évek száma	Lélekszám	Növekedés	Növekedés aránya 1567: 100	Évi átlagos növekedés	
					fő	%
1567		120 000		100		
	47					
1614		130 000	+10 000	108	213	0,18
	172					
1786		231 763	+101 763	193	592	0,46
	64					
1850		350 524	+118 761	292	1 855	0,80
	18					
1868		411 085	+60 561	343	3 365	0,96
	42					
1910		500 310	+89 225	417	2 124	0,52
	31					
1941		572 150	+71 840	477	2 317	0,46
	51					
1992		Összes 792 404	+220 254	660	4 319	0,75
		Székely 692 404	+120 254	577	2 358	0,41

Ha az egykori privilegizált székely helységekben élők számát az utóbbi évtizedekben betelepített románokéval csökkentenünk kellett, a szülőfalujukat a megváltozott gazdasági körülmények miatt frissiben elhagyni kényszerülők számával meg kellene emelnünk. Itt elsősorban a környező, a XX. század folyamán román többségűvé alakult városokba menekülőkre gondolok, akik főleg Brassóban népes kisebbséget alkotnak és fennmaradásuk biztosítottnak látszik. De bőven jutottak más városokba is, mint az említett Szászrégenbe, Segesvárra vagy Tordába, Dicsőszentmártonba és a távolabbiak közül Kolozsvárra. A székely mivoltukat

őrző, szülőföldükkel továbbra is szoros kapcsolatot tartó, rokonságukhoz haza-hazajáró, lélekben most is odatartozó székelyek pontos számát azonban már nem lehet megállapítani. Jelentős voltukra a falvak lélekszámának korai stagnálásából és csökkenéséből következtethetünk. Az elvándorlás az utolsó évtizedekben felgyorsult, s mind több és több, megélhetéséért, létéért küzdő lakost sodort egyre távolabb. Csak a Bukarestbe és Regátba költözők számát százezernél többre becsülik, de a legutolsó években jelentősen megnőtt a Magyarországra áttelepültek sora is.

Lehetetlen feladat a sok-sok világgá futott székely követése, számuk hozzávetőleges megbecsülése is. Ezek a számok amúgy is illuzórikusak s legfőljebb egy nép veszteségeinek felmérésére alkalmasak, hiszen az eltávozottak lassan elmerülnek a befogadó közösségekben, azonosulnak új lakóhelyük társadalmával s legfőljebb halvány származástudat él bennük tovább. Bizonyos, hogy velük együtt akár egymillió székelyről is beszélhetnénk, de a realitás talaján maradv a székely helységekb ma is ott élő lakosságot kell valós eredménynek elfogadni.

A népszámlálások nagyobb időszakokat átölelő adatai között elsikkad, hogy századunk második felében a székelyek természetes szaporulata egyre jobban csökken, ha nem is olyan mértékben, mint Magyarországon. Számuk jövőbeni alakulása attól függ, hogy e folyamatot sikerül-e megállítani és szaporodásukat olyan szinten tartani, mint a környező területeken élő románoké, másrészt, hogy az utóbbi években megnövekvő kivándorlást fékezni lehet-e. Mindkettőt sok körülmény befolyásolhatja, de egy biztos: a székelyek számának további — reméljük kedvező — alakulása elsősorban rajtuk múlik, ősi településeik megtartásában senkitől sem várhatnak segítséget.

JEGYZETEK

1. *Szádeczky Kardoss Lajos*: A székely nemzet története és alkotmánya. Bp. 1927.
2. *Darkó Jenő*: Népeségi mozgalmak Erdélyben és környékén a középkorban. Debrecen, 1938. Erdélyi Füzetek 3. sz.
3. *Makkai László*: Erdély története. Bp. 1944. 53—56.
4. *Szádeczky Kardoss Lajos* idézett munkájának eredményeit foglalom össze. Lásd még: *Györffy György*: A székelyek eredete és településük története. In: Erdély és népei. Bp. 1941. Uő: A magyar nemzetségtől a vármegyéig, a törzstől az országig. Bp. 1958.
5. *Némethy Artúr*: A magyarországi törvényhatóságok közigazgatási beosztásának változásai 1526 után. Történeti Statisztikai Közlemények: 1958. 3—4. sz. Bp. 1958. 107—120.
6. Az 1850. évi erdélyi népszámlálás. Bp. 1994.
7. *Györffy György*: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza II. Bp. 1987. Erdélyi Fehér megye 106.
8. Erdély. Kiadja a Magyar Történelmi Társulat. Bp. 1940. A székelyek: 43—49.
9. *Makkai L.* i. m.
10. Erdély története I—III. Bp. 1986.

11. *Győrffy György*: Magyarország népessége a honfoglalástól a XIV. század közepéig. In: Magyarország történeti demográfiája. Bp. 1963. 45—62.
12. Az 1332—37. évi adatokat ugyancsak feldolgozta: *Bálinth Gyula*: Kovászna megye népessége és népesedése a XIV. században. Korunk: 1978. 3. Eredményei szerint a székelyek száma a XIV. század elején 40—42 000 volt.
13. *Szabó István*: Magyarország népessége az 1330-as és az 1526-os évek között. In: Magyarország történeti demográfiája. Bp. 1963. 63—114.
14. Erdély története I. 510. és 608.
15. *Bakács István*: A török hódoltság korának népessége. In: Magyarország történeti demográfiája. 115—142.
16. *Dávid Géza*: Demographische Veränderungen in Ungarn zur Zeit der Türkenherrschaft. Acta Historica: 1988. 1. 79.
17. Székely oklevéltár. Szerk.: *Szabó Károly*. Kolozsvár 1876. II. 216—224.
18. *Bakács István*: Vas megye XVI. századi jobbágynépessége kiszámításának kérdéséhez. Történeti Statisztikai Közlemények, Bp. 1957. 3—15.
19. *Dávid Zoltán*: A házak száma és a népesség XVI—XVIII. századi forrásainkban. Történeti Statisztikai Közlemények: 1958. 3—4. Bp. 1958. 74—94.
20. *Bakács István*: A dicális összeírások. In: A történeti statisztika forrásai. Bp. 1959. 51—81.
21. *Bálinth Gyula* id. munkájában egy portát (kaput) 2 családnak vett, egy családot pedig 4 fővel szorzott, majd a nemesség, a szegények és a Felső-Fehér megyéhez tartozó falvak 10%-os kiegészítésével a Székelyföld lakosságára összesen 82 500 főt számolt. — A négyes szorzó jóval alacsonyabb a tényleges családnagyságnál, így eredményei sem fogadhatók el.
22. *Imreh István—Pataki József*: A székely falu gazdasági-társadalmi szerkezete a XVI. század végén és a XVII. század elején. In: Székely felkelés 1595—1596. Előzményei, lefolyása, következményei. Bukarest, 1979. 146—190.
23. M.O.L. Lustra-jegyzékek 1. tekercs (1710. sz. doboz) Kászon szék összeírása.
24. *Domokos Pál Péter*: Háromszék és Csík vármegye adóügyi összeírása 1703-ban. Történeti Statisztikai Közlemények: 1959. 1—2. 182—195.
25. A későbbi adatok a szabad székelyek arányának csökkenését mutatják. Míg 1767-ben még az összeírt családok 44,68%-át tették ki, a XIX. század elején arányuk 30—32 százalékra csökkent. Vö. *Imreh István*: Székelyek a múltó időben. Bp. 1987. 78.
26. *Dányi Dezső—Dávid Zoltán*: Az első magyarországi népszámlálás. Bp. 1960.
27. *Fényes Elek*: Magyar országnak s a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statistikai és geographiai tekintetben. VI. Pest, 1840. Forrásként *Hietzinger*: Statistik der Militärgrenze des österreichischen Kaisertums. Wien, 1817. c. művét nevezi meg, de hivatkozik *Benignire* is (Notizen über die Bevölkerung Siebenbürgens. Hermannstadt, 1833).
28. *Nyárády R. Károly*: Erdély népességének etnikai és vallási tagolódása a magyar államalapítástól a dualizmus koráig. KSH Népeségtudományi Kutató Intézet Történeti Demográfiai Füzetek 3. Bp. 1987. 30.

29. Az 1850. évi erdélyi népszámlálás. KSH Levéltára, Bp. 1983. (30 példányban, hivatalos használatra.) — 2. kiadás: Bp. 1994. 199 oldal — Főbb adatait korábban közreadta: *E. A. Bielz*: Handbuch der Landeskunde Siebenbürgens. Hermannstadt, 1857. — *Wagner, Ernst*: Historisch-statistisches Ortsnamenbuch für Siebenbürgen. Köln—Wien. 1977.
30. *Ignaz Lenk von Trauenfeld*: Siebenbürgens geogr.-topogr.-statistisch-hydrographisch-ortografisches Lexikon. Wien, 1839. I—IV.
31. *Dávid Zoltán*: Adatok az 1850. évi erdélyi népszámlálás értékeléséhez. Statisztikai Szemle: 72. 1994. 481—490.
32. *Orbán Balázs*: A Székelyföld leírása, történelmi, régészeti, természetrajzi s népismeii szempontból. Pest, 1868—1871. I—VI.
33. Erdély településeinek nemzetiségi (anyanyelvi) megoszlása (1850—1941). KSH Bp. 1991. — Az eladdig nyilvánosságra nem került 1850. évi népszámlálás adatait is felhasználták.
34. Az 1992. január 7-én megtartott hivatalos népszámlálás számítógépen feldolgozott adatait *Varga E. Árpád* szíves volt rendelkezésemre bocsátani.
35. Az adatok az ismertetett forrásokból származnak, amelyekre minden alkalommal külön nem hivatkozom.
36. Korábbi vizsgálatom: A mai Kovászna megye népességszámának alakulása 1910—1969. Magyarországtudatás. A Magyarországtudató Intézet Évkönyve. Bp. 1989. 105—118. — Vö. Kovászna megye. Sepsiszentgyörgy, 1969.

ADATTÁR

A SZÉKELYEK SZÁMA 1567—1992

I. Maros szék helységeinek népessége 1567—1992

A helység neve	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő	lakosság száma					
1. Atosfalva	4	17	255	353	390	348	428	—
2. Ákosfalva	6	64	474	859	753	898	1 084	1 062
3. Backamadaras	13	37	691	877	959	1 211	1 450	969
4. Bede	11	26	249	277	295	308	354	204
5. Berekeresztúr	3	21	159	288	305	316	317	158
6. Buzaháza	5	21	283	294	343	549	575	238
7. Csejd	6	23	279	296	329	431	514	322
8. Cserefalva	Pauper	14	255	434	495	385	409	350
9. Csibafalva	2	15	104	204	249	328	343	—
10. Csíkfalva	9	37	362	440	517	677	636	472
11. Csittszentiván	13	43	583	767	846	1 073	1 215	1 370
12. Csókfalva	22	75	652	767	1 001	785	835	—
13. Demeterfalva	2	6	98	137	152	150	—	370
14. Deményháza	0	25	311	407	513	667	639	297
15. Ehed	0	31	302	396	505	420	389	141
16. Erdőszentgyörgy	12	71	963	1 449	1 632	2 571	3 514	4 794
17. Fintaháza	4	35	335	564	593	499	520	386
18. Folyfalva	5	35	392	499	504	430	501	—
19. Galambod	5	32	464	474	490	486	554	454
20. Gezes	25	47	405	526	648	666	743	434
21. Göcs	10	22	261	257	294	375	453	446
22. Gyalakuta	8	31	594	715	875	1 154	1 457	2 518
23. Hagymásbodon	3	19	306	341	350	342	436	439
24. Harasztkerék	9	43	526	762	767	1 001	1 047	851
25. Harcó	3	13	279	389	403	423	415	315
26. Havad	10	26	282	392	443	496	522	405
27. Havadtó	8	34	380	569	629	773	943	910
28. Ikland	4	31	288	312	341	377	450	318
29. Iszló	14	31	292	347	361	449	497	375
30. Jedd	10	38	490	668	717	705	832	1 090
31. Jobbágyfalva	5	33	456	471	581	731	761	656
32. Jobbágytelke	0	55	525	763	907	1 091	1 234	861
33. Káposztásszentmiklós	11	43	366	629	600	646	799	—
34. Kebele	4	18	277	220	276	215	298	196
35. Kelementelke	18	25	369	567	680	730	777	925
36. Kendő	9	17	197	258	274	268	251	157
37. Kibéd	20	59	1 160	1 873	2 586	2 633	2 787	1 854
38. Kisadorján	1	—	105	101	120	146	148	65
39. Kisgörgény	6	43	286	416	430	497	547	296
40. Koronka	8	40	604	713	825	911	1 154	1 501
41. Lőrincfalva	7	24	218	322	403	517	545	357
42. Lukafalva	8	37	366	633	714	713	1 123	508
43. Lukailencfalva	8	30	212	412	432	433	—	418
44. Makfalva	22	93	706	1 311	1 588	1 821	1 944	1 525
45. Markod	13	38	414	571	648	650	640	316
46. Marosszentgyörgy	15	21	1 006	1 066	1 201	1 952	2 859	7 120
47. Marosszentkirály	4	20	463	743	797	896	1 761	4 098
48. Mája	16	41	307	356	394	478	430	205
49. Mezőbánd	21	35	1 507	2 155	2 352	3 525	3 071	4 264
50. Mezőbergenye	5	26	663	895	956	998	1 192	1 209
51. Mezőcsávás	9	54	664	871	958	1 108	1 285	1 423
52. Mezőfele	2	39	335	511	545	661	747	820
53. Mezőkölpény	8	33	505	778	958	759	867	410
54. Mezőmadaras	23	64	1 187	1 947	2 171	2 935	1 981	2 488
55. Mezőpanit	10	66	800	1 324	1 432	1 724	2 032	2 383
56. Mezősámsond	12	28	1 059	1 462	1 674	2 086	1 682	1 142
57. Mikháza	0	34	435	409	446	664	615	581
58. Nagyadorján	3	24	145	240	265	260	298	145
59. Nagyernye	22	67	979	1 253	1 348	1 615	1 673	1 946
60. Nyárádandrásfalva	12	41	309	431	506	722	—	—
61. Nyárádgálfalva	9	46	625	710	843	841	936	1 294
62. Nyárádkarácson	3	19	311	396	409	646	730	2 464
63. Nyárádköszvényes	0	54	571	927	1 168	1 045	1 129	795
64. Nyárádmagyarós	32	66	614	879	1 000	1 465	1 437	769

DÁVID ZOLTÁN

folytatás

A helység neve	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő	lakosság száma					
65. Nyárádremete	0	62	707	1 164	1 325	1 943	2 470	2 239
66. Nyárádselye	33	39	447	710	834	1 055	1 055	604
67. Nyárádszentanna	5	—	232	294	375	460	430	—
68. Nyárádszentbenedek	6	38	364	550	594	547	578	502
69. Nyárádszentimre	13	35	315	387	460	640	572	265
70. Nyárádszentlászló	4	35	302	486	620	561	557	—
71. Nyárádszentmárton	2	21	277	330	394	544	528	371
72. Nyárádszentsimon	8	19	140	204	230	234	243	104
73. Nyárádszereda mv.	26	45	328	386	423	1 524	2 840	3 902
74. Nyomát	9	24	286	393	529	688	731	400
75. Remeteszeg	—	9	160	155	175	—	—	2 259
76. Rigmány	8	29	239	316	359	420	526	300
77. Seprőd	6	9	108	108	123	143	208	146
78. Somosd	16	44	495	798	893	1 002	1 085	974
79. Sóvárad	22	59	849	1 390	1 505	1 946	1 766	1 610
80. Süketfalva	1	—	129	186	204	132	—	—
81. Szabéd	8	44	566	766	1 043	987	1 020	712
82. Szentgerice	19	60	724	971	1 163	1 369	1 282	851
83. Szentháromság	10	87	652	1 110	1 370	1 245	1 360	855
84. Székelyabod	16	35	292	427	483	516	563	226
85. Székelybere	9	26	252	335	388	456	417	205
86. Székelybós	2	8	160	214	266	251	265	126
87. Székelybő	6	16	207	219	232	238	259	136
88. Székelycsóka	3	19	251	377	369	513	470	116
89. Székelyhodos	0	31	344	552	653	582	581	227
90. Székelykakasd	8	9	212	308	350	574	652	932
91. Székelykál	15	72	749	726	800	930	964	665
92. Székelykövesd	7	31	275	506	618	636	671	718
93. Székelysárd	1	—	334	374	361	462	475	403
94. Székelyszentistván	14	24	305	366	631	508	540	1 246
95. Székelytompa	2	22	250	247	327	377	405	406
96. Székelyvaja	9	44	534	875	835	1 008	990	786
97. Székes	7	28	378	495	523	523	458	206
98. Szováta	—	37	658	1 123	1 508	2 826	4 060	10 050
99. Szövérd	6	—	412	496	547	609	606	296
100. Tófalva	Desolata	16	156	189	197	—	—	—
101. Torboszló	10	39	254	267	314	426	474	208
102. Udvarfalva	5	17	276	500	513	654	831	881
103. Vadad	12	47	364	386	454	482	525	283
104. Vadasd	16	28	404	489	520	542	619	389
Összesen	916	3 504	44 447	61 848	70 694	84 228	91 881	97 478
105. Marosvásárhely város	125	—	5 934	7 855	11 886	25 517	44 933	161 216
Román többségűvé vált egykori székely községek								
106. Bazéd	2	10	192	345	398	468	521	261
107. Egerszeg	3	13	146	126	147	175	—	—
108. Kebeleszentiván	1	5	123	124	153	227	284	296
109. Kísszentlőrinc	2	15	259	227	228	283	298	271
110. Malomfalva	5	21	303	404	442	621	608	362
111. Marosagárd	7	19	219	276	222	329	485	268
112. Maroskeresztúr	9	36	357	456	616	896	1 041	4 690
113. Maroskisfalud	Pauper	5	187	305	—	559	—	—
114. Marosszentanna	4	20	296	543	689	1 250	1 358	1 836
115. Meggyesfalva	6	—	467	547	570	1 262	1 399	970
116. Mezőszabad	6	—	578	650	697	905	1 019	924
117. Ménes	2	25	187	336	296	392	481	322
118. Názánfalva	4	9	477	508	953	575	1 153	2 029
119. Nyárádbálintfalva	1	5	114	127	146	225	—	253
120. Nyárádtő	10	35	655	638	901	1 171	1 234	3 731
121. Száltelek	1	20	176	225	255	335	283	185
122. Székelymoson	13	—	235	357	381	468	521	316
123. Vece	7	14	170	145	192	236	283	61
Összesen	83	252	5 141	6 339	7 286	10 377	10 968	16 775

A SZÉKELYEK SZÁMA 1567—1992

folytatás

A helység neve	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő	lakosság száma					

Megszűnt községek

124. Benefalva	4							
125. Bodzaszeg	1	4						
126. Csittfalva	1							
127. Gerebenes	1							
128. Kisfalud 2.	4							
129. Sásvári	4							
130. Székelyfalva	2							
131. Venece	2							
Maros szék összesen	1 143	3 760	55 522	76 042	89 866	120 122	147 782	275 469

JEGYZETEK

1. Atosfalva 1992: Székelyszentistvánnal egyesült (Csókfalvával együtt, Hármásfalú néven).
3. Backamadaras 1941: Nyárádbálintfalva adataival együtt.
7. Csejd 1910-től: Tófalva adataival együtt.
9. Csibafalva 1992: Nyárádkarácsonnal egyesült.
12. Csókfalva 1992: Székelyszentistvánnal egyesült (Atosfalvával együtt, Hármásfalú néven).
13. Demeterfalva 1941: adatai Nyárádszeredánál szerepelnek.
18. Folyfalva 1992: Nyárádkarácsonnal egyesült.
33. Káposztásszentmiklós (korábban Kórodszentmiklós) 1992: Nyárádkarácsonnal egyesült.
42. Lukafalva 1941: Lukailencfalva adataival együtt.
43. Lukailencfalva 1941: adatait lásd Lukafalvánál.
47. Marosszentkirály 1992: Remeteszeg adatai nélkül.
49. Mezőbánd 1992: Drekulyatelep, Marosesd és Hidegvölgy adataival együtt.
54. Mezőmadaras 1992: a hozzátartozó külterületi lakott helyekkel (Szénáság, Feketelak, Istentő, Nagyvölgy, Finate) együtt.
56. Mezősámsond 1992: Fekete és Édeságtanya puszták nélkül.
60. Nyárádandrásfalva 1941, 1992: adatai Nyárádszeredánál, amellyel egyesült.
61. Nyárádgálfalva 1992: Nyárádszentlászló adataival együtt.
62. Nyárádkarácson 1992: Csibafalva és Káposztásszentmiklós adataival együtt.
65. Nyárádremete 1992: Vármező adataival együtt.
67. Nyárádszentanna 1992: Nyárádszeredával egyesült.
70. Nyárádszentlászló 1992: Nyárádgálfalvába olvadt.
73. Nyárádszereda 1992: Demeterfalva, Nyárádandrásfalva és Nyárádszentanna adataival együtt.
75. Remeteszeg: 1910-ben és 1941-ben Marosszentkirály községgel együtt szerepelt.
80. Süketfalva: 1941-ben Demeterfalva, majd Nyárádszereda része lett.
83. Szentháromság: korábban Szentorontás.
94. Székelyszentistván 1992: Atosfalvával és Csókfalvával egyesült Hármásfalú néven. Cséjetanya adatával (57 fő).
98. Szováta: 1567-ben nem szerepelhetett, mert 1580 körül alakult. 1992: Kopacs és Szakadát adataival.
100. Tófalva: 1910 óta Csejd részeként szerepel.
107. Egerszeg 1941, 1992: Marosszentkirályba olvadt.
113. Maroskisfalud: hiányzó adatok Názánfalvánál.
118. Názánfalva 1868, 1941, 1992: Maroskisfalud adataival együtt.
119. Nyárádbálintfalva: 1941-ben adatai Backamadarasnál szerepelnek.
124. Benefalva: Marosvásárhelybe olvadt.
125. Bodzaszeg (Borzaszeg, Bodzászeg): Názánfalvával egyesült.
126. Csittfalva: Csittszentiván alkotóeleme.
127. Gerebenes: Mezőbándba olvadt.
128. Kisfalud 2.: Marosvásárhelybe olvadt.
129. Sásvári: Marosvásárhely határában fekszik.
130. Székelyfalva: Marosvásárhelybe olvadt.

DÁVID ZOLTÁN

2. Udvarhely szék helységeinek népessége 1567–1992

A helység neve	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő	lakosság száma					
1. Abásfalva	6	16	287	327	399	486	486	386
2. Agyagfalva	19	47	463	805	784	946	886	795
3. Alsóboldogfalva	10	33	537	598	587	710	662	777
4. Atyha	12	21	654	1 527	1 529	1 609	1 453	341
5. Abránfalva	9	16	133	101	65	133	141	16
6. Árvátfalva	8	12	98	187	206	215	149	88
7. Bardoc	5	19	(303)	664	764	892	923	992
8. Bágy	20	36	321	513	539	561	651	256
9. Bencéd	8	29	195	193	271	346	374	190
10. Betfalva	17	39	392	370	442	538	677	659
11. Béta	1	17	178	283	307	380	421	321
12. Bibarcfalva	11	41	(229)	704	702	883	974	825
13. Bikafalva	16	27	296	283	242	414	486	431
14. Bogárfalva	8	20	157	237	290	439	466	304
15. Bodos	12	32	352	619	666	481	587	337
16. Bögöz	39	51	629	953	1 012	1 112	1 271	1 028
17. Bözöd	19	64	714	1 189	1 276	1 278	1 359	795
18. Bözödújfalva	15	67	451	716	695	679	778	126
19. Csehétfalva	17	38	228	401	364	429	467	200
20. Csekefalva	15	33	298	468	542	571	496	495
21. Csöb	8	26	239	384	340	312	446	205
22. Décsfalva	4	6	80	114	91	140	163	176
23. Enlaka	28	60	431	585	694	643	588	228
24. Erdőfüle	13	49	(273)	820	1 053	1 231	1 376	1 312
25. Étéd	40	123	1 082	1 541	1 480	1 614	1 640	1 268
26. Ége	10	25	187	263	307	205	210	72
27. Farcád	14	43	335	468	563	521	518	408
28. Farkaslaka	36	69	597	1 051	1 228	1 327	1 432	1 871
29. Felsőboldogfalva	5	28	282	403	382	441	420	533
30. Fenyéd	8	35	364	447	550	767	830	911
31. Fiátfalva	22	59	639	864	779	1 016	1 027	1 111
32. Firtosmartonos	16	44	379	714	691	613	682	311
33. Firtosváralja	2	31	226	343	—	348	331	210
34. Gagy	2	55	486	446	426	650	836	636
35. Gyepes	21	40	278	391	527	578	550	176
36. Hodgya	15	36	251	408	435	444	473	276
37. Homoródalmás	46	93	1 147	1 714	1 991	2 381	2 672	1 534
38. Homoródjánosfalva	11	29	251	305	359	367	389	187
39. Homoródkeményfalva	9	19	162	301	357	427	482	227
40. Homoródremete	11	30	113	223	254	286	327	77
41. Homoródszentlászló	9	21	121	140	164	207	205	39
42. Homoródszentmárton	27	62	377	640	815	889	915	599
43. Homoródszentpál	14	47	525	618	713	740	794	496
44. Homoródszentpéter	9	23	146	225	260	289	323	210
45. Homoródújfalva	13	22	292	387	336	401	406	299
46. Jásfalva	6	8	74	104	117	108	—	53
47. Kadács	8	40	267	403	448	421	388	243
48. Kadicsfalva	7	31	381	401	453	506	514	—
49. Karácsonfalva	30	53	710	838	1 069	1 006	1 029	527
50. Kányád	24	25	318	441	584	443	577	337
51. Kápolnásfalva	28	41	1 744	1 339	1 571	1 877	2 140	2 193
52. Kecsetkisfalud	15	50	308	541	597	749	786	525
53. Kénos	11	24	258	325	304	342	349	146
54. Kisbacon	4	17	(112)	538	555	760	702	557
55. Kisgalambfalva	20	43	441	797	670	664	677	470
56. Kiskede	5	15	162	176	—	217	228	64
57. Kissolymos	32	56	795	1 181	1 052	1 089	1 108	584
58. Kobátfalva	8	40	224	375	421	530	521	404
59. Korond	14	31	1 078	2 202	2 834	3 752	4 533	5 941
60. Kőrspatak	27	71	626	1 099	1 078	1 313	1 200	729
61. Küküllőkeményfalva	10	28	222	357	635	591	698	692
62. Kűsmöd	21	70	490	758	662	718	769	430
63. Lengyelfalva	8	46	265	346	388	503	493	312
64. Lókod	6	23	149	185	217	240	256	31

A SZÉKELYEK SZÁMA 1567—1992

folytatás

A helység neve	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő	lakosság száma					
65. Lövete	35	38	1 172	1 902	2 717	3 434	3 801	4 116
66. Magyarandrásfalva	1	16	117	184	155	161	—	150
67. Magyarhermány	14	25	(84)	867	1 087	1 185	1 222	1 047
68. Magyarhidegkút	10	17	189	343	440	438	731	342
69. Magyarzsákod	17	44	550	781	806	769	784	341
70. Malomfalva	24	62	495	655	862	771	751	733
71. Méréfalva	19	47	479	937	1 135	1 419	1 665	2 017
72. Mátfisfalva	6	12	191	347	326	311	333	149
73. Medesér	8	44	324	586	635	640	597	258
74. Miklósfalva	6	22	138	187	226	285	314	199
75. Nagybacon	14	22	(316)	641	1 635	—	—	—
76. Nagygalambfalva	31	71	872	1 412	1 312	1 441	1 483	1 203
77. Nagykedede	5	7	113	203	427	202	195	29
78. Nagysolymos	27	57	791	1 034	1 042	951	928	425
79. Ócfalva	3	13	185	212	196	244	285	215
80. Oklánd	20	39	409	636	773	950	1 069	566
81. Olasztelek	19	21	(239)	642	745	838	801	773
82. Oroszhegy	56	73	868	1 686	2 913	2 128	2 408	1 833
83. Parajd	4	19	638	1 095	1 375	2 888	2 926	3 808
84. Patakfalva	17	31	287	403	427	364	330	264
85. Rava	15	44	385	836	791	874	840	434
86. Recsenyéd	11	28	234	232	277	295	330	174
87. Rugonfalva	26	29	456	806	677	669	841	667
88. Sándorfalva	8	12	102	117	165	127	141	49
89. Siklód	46	84	717	1 220	1 347	1 664	1 631	492
90. Siménfalva	25	81	599	807	872	915	1 087	1 071
91. Sófalva	10	55	1 555	2 789	3 303	4 158	4 160	3 256
92. Sükő	9	29	182	195	239	268	288	164
93. Szentábrahám	11	48	489	592	567	629	930	838
94. Szentdemeter	11	36	411	722	775	731	897	613
95. Szentegyházsfalu	32	41	—	1 651	2 185	2 289	3 506	7 319
96. Szentlélek	25	35	400	491	653	594	661	632
97. Székelybetlenfalva	12	45	365	563	570	900	1 107	—
98. Székelydália	24	43	508	708	801	604	581	279
99. Székelyderzs	45	84	961	1 187	1 268	1 390	1 341	847
100. Székelydobó	16	48	331	569	732	773	950	599
101. Székelyfancsal	7	17	112	182	198	196	191	146
102. Székelykeresztúr	15	33	(209)	2 303	2 633	3 886	4 597	9 500
103. Székelymagyaros	7	14	159	212	208	215	234	139
104. Székelymuzsna	35	70	558	850	893	1 011	944	487
105. Székelypálfalva	6	30	323	374	529	576	645	296
106. Székelyszáldobos	9	18	(142)	546	636	935	988	1 409
107. Székelyszállítás	6	12	126	223	236	277	371	169
108. Székelyszenterzsébet	35	68	730	1 159	1 140	1 143	1 179	1 104
109. Székelyszentkirály	14	60	438	715	850	1 028	1 080	1 176
110. Székelyszentmihály	10	57	381	561	429	458	505	453
111. Székelyszentmiklós	4	8	105	133	172	159	162	83
112. Székelyszenttamás	8	11	78	129	144	251	237	116
113. Székelyudvarhely mv.	54	174	2 584	3 209	3 652	10 244	11 929	39 959
114. Székelyvarság	—	—	—	—	—	1 233	1 677	1 560
115. Szolokma	8	25	266	502	475	690	811	439
116. Szombatfalva	8	31	353	616	711	—	—	—
117. Tarcsafalva	6	25	239	374	363	379	401	200
118. Telekfalva	23	41	250	356	401	340	335	267
119. Tibód	1	19	130	121	107	140	202	192
120. Tordátfalva	21	43	392	538	611	462	402	118
121. Újszékely	27	42	426	857	799	836	755	628
122. Ülke	25	27	284	471	437	625	724	432
123. Vargyas	13	58	(518)	1 474	1 945	1 793	2 088	1 983
124. Vágás	21	44	374	532	597	606	654	297
125. Városfalva	8	20	335	424	444	522	595	323
126. Vécke	16	34	553	1 006	986	838	1 069	462
127. Zetelaka	40	79	1 597	2 333	3 193	4 724	5 306	5 979

DÁVID ZOLTÁN

folytatás

A helység neve	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő	lakosság száma					

Megszűnt községek

128.	Csibrefalva	0	3						
129.	Doborló	6							
130.	Gyárosfalva	0							
131.	Keresztúrfalva	30	46						
132.	Kisfalud	2							
133.	Szentimre	4							
134.	Timafalva	8	11						
Összesen		2 083	4 987	52 616	85 777	97 377	115 634	126 705	140 791

JEGYZETEK

3. Alsóboldogfalva 1941: nem került Magyarországhoz; román adat.
7. Bardoc 1786: Bardoc szék helységei a katonai határőrvidékhez tartoztak, csak a polgári népesség adatai (zárójelben közöltük).
14. Bogárfalva 1992: Szencsed külterület adatával (34 fő).
17. Bözöd 1992: Lóc külterület adatával együtt (15 fő).
18. Bözödújfalva 1992: a vízzel elárasztott falu megmaradt része.
26. Ége 1910: a falu népességét Amerikába és Romániába irányuló kivándorlás apasztotta.
32. Firtosmartonos 1992: Láztelep külterület adatával együtt (38 fő).
33. Firtosváralja 1868: *Orbán Balázsnál* nem szerepel.
46. Jásfalva: 1941-ben adatai Kányáddal együtt ott szerepelnek.
47. Kadács: 1850-ben és 1992-ben Kiskadács adataival együtt.
48. Kadicsfalva 1992: Székelyudvarhelybe olvadt.
50. Kányád 1941: Jásfalva adataival együtt.
51. Kápolnásfalva 1786: Oláhfalu (Kápolnásoláhfalu és Szentegyházsoláhfalu együtt). 1992: Homoródfürdő adataival (73 fő).
52. Kecsetkisfalud 1614: Kecset (36 családfő) és Kisfalud (14 családfő) külön-külön szerepel. 1992: Kecsetkisfalud (95 fő) és Kecsed (430 fő) együtt.
56. Kiskede 1868: adatait lásd Nagykedénél.
57. Kissolymos 1992: Solymosiláz külterület adatával együtt (67 fő).
59. Korond 1992: Fenyőkút (401 fő) és Pálpataka (452 fő) külterület adataival együtt.
63. Lengyelfalva: Később Székelylengyelfalva.
65. Lövéte 1992: Szentkeresztbánya (275 fő) és Királyfürdő (125 fő) adataival.
66. Magyarandrásfalva 1941: adatai Szentábrahámnál szerepelnek.
68. Magyarhidegkút 1941: Székelyhidegkúttal (korábban Oláhhidegkút) egyesült. 1992-ben is együtt mutatták ki a népességet.
69. Magyarzsákod 1941: Romániában maradt; a román népszámlálás adata.
73. Medesér 1992: Medesér (181 fő) és Kismedesér (77 fő) együtt.
75. Nagybacon: Telegdibacon adatai, 1910-től Telegdi- és Sepsi-Bacon egyesült és Nagybacon néven Háromszék megyéhez tartozik. Az összevont értékeket l. a Miklósvári széknél Bacon (Sepsi-) alatt.
77. Nagykede 1868: Kiskede adataival együtt.
82. Oroszhegy: 1910-től az önállósult Székelyvarság adatai nélkül.
83. Parajd 1992: Bucsin külterület adatával együtt (7 fő).
91. Sófalva 1992: Alsósófalva (1685 fő) és Felsősófalva (1571 fő) adatai külön szerepelnek. Ez utóbbiban Békástelep 147 lakosa is benne foglaltatik.
93. Szentábrahám 1941: Magyarandrásfalva adataival együtt.
95. Szentegyházfalva 1786: adatai Kápolnásfalvával együtt ott szerepelnek. 1910-től Szombatfalva adataival együtt.
97. Székelybetlenfalva 1992: Székelyudvarhelytel egyesült.
99. Székelyderzs 1941: Romániában maradt; a román népszámlálás adata.
104. Székelymuzsna 1941: Romániában maradt; a román népszámlálás adata.
105. Székelypálfalva 1992: Kalanda külterület adataival (58 fő).
108. Székelyszenterzsébet 1941: Romániában maradt; a román népszámlálásból.
109. Székelyszentkirály 1992: Uknyéd külterület adataival (97 fő).

A SZÉKELYEK SZÁMA 1567—1992

114. Székelyvarság: Oroszhegy községből 1906-ban vált ki.
 116. Szombatfalva: 1898-ban Székelyudvarhelyhez csatolták.
 127. Zetelaka 1992: a hozzátartozó külterületek (Desághátja, Ivómezeje, Küküllőmező, Síkaszómezeje, Zeteváralja) adataival együtt.
 128. Csibrefalva, másként Czibrefalva: 1614 után Székelyudvarhelybe olvadt.
 129. Doborló: elpusztult, lakosai Fülére és Száldobosra költöztek.
 130. Gyárosfalva: 1571-ben Székelyudvarhelyhez csatolták.
 131. Keresztúrfalva: Székelykeresztúrral egyesült (*Orbán* I. 23.).
 132. Kisfalud: Kecsetkisfalud részeként él tovább.
 133. Timafalva: 1614-ben még népes, később Székelykeresztúrral egyesült.

3. Csík, Gyergyó és Kászon szék

a) Csík szék helységeinek népessége 1567—1992

A helység neve	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő	lakosság száma					
1. Csatószeg	25	83	(173)	1 016	1 252	980	1 070	992
2. Csikbánkfalva	20	138	(252)	1 597	—	1 495	1 739	1 347
3. Csikborzsova	28	50	(62)	505	601	639	805	697
4. Csikcsekefalva	32	93	(124)	1 183	1 285	1 267	1 152	1 121
5. Csikcsicsó	17	125	(124)	1 705	1 943	2 226	2 430	3 008
6. Csikdánfalva	43	106	(180)	1 907	—	2 700	2 867	2 403
7. Csikdelne	25	76	(213)	662	1 100	699	701	593
8. Csikjenőfalva	30	83	(100)	1 452	—	2 237	2 282	1 929
9. Csikmadaras	30	125	(286)	1 532	1 926	2 255	2 352	2 297
10. Csikménáság	67	135	(142)	1 440	1 870	2 178	2 015	1 327
11. Csikmindszent	30	111	(157)	853	932	1 190	1 174	1 030
12. Csikpálfalva	12	38	(63)	487	308	651	699	572
13. Csikrákos	48	126	(157)	1 229	1 336	1 604	1 473	1 166
14. Csikszentdomokos	34	57	(471)	2 854	3 575	5 391	6 706	6 676
15. Csikszentgyörgy	15	207	(347)	1 926	4 734	2 127	2 439	2 387
16. Csikszentimre	30	166	(545)	1 960	2 304	1 788	2 047	2 086
17. Csikszentkirály	23	138	(322)	1 696	2 972	1 606	1 976	2 423
18. Csikszentlélek	15	66	(63)	672	778	696	683	669
19. Csikszentmárton	47	109	(528)	1 013	1 134	1 034	1 508	1 325
20. Csikszentmihály	64	164	(353)	1 769	2 107	2 543	3 138	1 619
21. Csikszentmiklós	22	71	(70)	959	1 178	1 100	1 216	1 142
22. Csikszentsimon	27	97	(304)	1 461	1 478	1 504	1 968	2 415
23. Csikszenttamás	34	85	(272)	1 632	2 065	2 791	3 492	2 773
24. Csikszereda mv.	16	—	(46)	961	1 062	3 701	6 926	45 904
25. Csiktaploca	44	96	(252)	1 524	1 761	1 760	1 944	—
26. Csobotfalva	28	—	(55)	293	—	421	—	—
27. Csomortán	—	80	(77)	442	612	706	741	516
28. Göröcsfalva	20	23	(51)	436	520	474	593	449
29. Karcfalva	21	47	(135)	732	5 034	1 245	1 383	1 084
30. Kozmás	17	109	(300)	1 738	1 747	1 391	1 443	1 407
31. Lázárfalva	14	29	(271)	801	808	836	920	620
32. Madéfalva	44	108	(219)	1 282	1 380	1 908	2 370	2 811
33. Szépvíz	53	113	(517)	2 056	2 274	3 078	3 466	1 780
34. Tusnád	41	134	(195)	2 102	2 560	2 285	3 248	3 895
35. Vacsárcsi	47	126	(97)	798	903	776	824	599
36. Várdótfalva	13	72	(98)	664	1 526	949	1 415	—
37. Verebes	—	11	251	396	522	380	354	233
38. Zsögöd	20	81	(163)	907	928	1 213	—	—
Megszűnt falvak								
39. Bedecs	26	—	—	—	—	—	—	—
40. Ittkétfalva	22	—	—	—	—	—	—	—
41. Jenőfalva 2.	36	—	—	—	—	—	—	—
42. Kotormány	5	—	—	—	—	—	—	—
43. Monyasd	3	—	—	—	—	—	—	—
44. Poklandfalva	11	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	1 199	3 478	(8 035)	46 642	56 515	61 824	71 559	101 295

DÁVID ZOLTÁN

b) Gyergyó szék helységeinek népessége 1567–1992

A helység neve	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő	lakosság száma					
1. Ditró	26	52	—	3 998	4 783	6 987	9 048	8 364
2. Gyergyóalfalu	44	104	(660)	4 285	5 618	6 442	7 022	6 247
3. Gyergyócsomafalva	15	36	(198)	2 081	2 230	3 917	4 932	4 817
4. Gyergyóremete	6	26	(106)	3 048	3 445	6 207	6 904	6 582
5. Gyergyószentmiklós	78	209	(2 328)	5 362	8 223	8 905	10 979	21 562
6. Gyergyóújfalu	32	77	(234)	2 419	2 809	4 225	4 107	3 302
7. Szárhegy	48	89	(586)	2 661	3 099	4 753	4 977	3 727
8. Tekerőpatak	40	126	(331)	1 658	1 737	2 650	2 625	1 457
Összesen	289	719	(4 443)	25 512	31 944	44 086	50 594	56 058

c) Kászon szék helységeinek népessége 1567–1992

1. Kászonfelsőfalva	42	112	(320)	2 523	3 791	2 232	2 221	1 343
2. Kászonimpér	23	60	(157)	1 072	—	1 143	1 071	465
3. Kászonjakabfalva	33	78	(221)	1 329	1 342	1 239	1 227	435
4. Kászonújfalu	26	108	(213)	1 981	2 163	1 758	1 728	892
Összesen	124	358	(911)	6 905	7 296	6 372	6 247	3 135
Csík, Gyergyó, Kászon szék összesen	1 612	4 555	(13 389)	79 059	95 755	112 282	128 400	160 488

JEGYZETEK

Csík szék

2. Csíkbánkfalva 1868: adatai Csíkszentgyörgynél.
5. Csíkcsicsó 1992: Csaracsó és Hargitafürdő külterület adataival együtt (ez utóbbi ma közigazgatásilag Csíkcsizseredához tartozik).
6. Csíkdánfalva 1868: adatai Karcfalvánál szerepelnek.
8. Csíkjenőfalva 1868: adatai Karcfalvánál találhatóak.
10. Csíkménaság: 1850-ben Ménaságújfalu, 1992-ben Ménaságújfalu és Pottyond adataival együtt.
11. Csíkmindszent: 1850-ben és 1992-ben Hosszúaszó adataival együtt.
14. Csíkszentdomokos: 1850-ben Balánbányával, 1992-ben Balánbánya adatai nélkül.
15. Csíkszentgyörgy 1850: Kotormány adatával, 1868: Csíkbánkfalva adataival együtt, 1992: Csobányos, Kotormány, Egerszék-pataka, Gyürke külterület adataival.
18. Csíkszentlélek 1992: Fitód adataival együtt.
19. Csíkszentmárton 1992: Úzvölgye adatával együtt (12 fő).
20. Csíkszentmihály 1992: Ajnád (683 fő) adatával együtt, de Lóvész (567 fő ebből 533 román) nélkül.
23. Csíkszenttamás 1992: Marosfő adatai nélkül.
24. Csíkcsizsereda 1992: a városhoz csatolt Csíktaploca, Csobotfalva, Várdótfalva, Zsögödfürdő, Csiba és Kormositanya adataival együtt, Hargitafürdő nélkül, amelynek adata (324 fő) Csíkcsicsónál szerepel.
25. Csíktaploca 1992: Csíkcsizseredához csatolták. Utolsó lélekszámadat 1966-ban: 2440 fő.
26. Csobotfalva: adatai 1868-ban és 1941-ben Várdótfalvánál, 1992-ben Csíkcsizseredánál.
33. Szépvíz 1850: Kóstelek adatával együtt, 1992: csak az anyaközség, a különvált román többségű telepek (Bükklok, Gyepece, Kóstelek, Magyarcsügés) nélkül.
34. Tusnád 1850-ben Újtusnád, 1941-ben Tusnádfürdő, 1992-ben Újtusnád, Tusnádfürdő és Kárpitus adataival.
36. Várdótfalva 1941: Csobotfalva adataival, 1992: Csíkcsizseredához csatolták.
38. Zsögöd: Csíkcsizseredához csatolták.
39. Bedecs: Későbbi forrásainkban nem kerül elő.
40. Ittkétfalva: Csíkbánkfalvával egyesült.
41. Jenőfalva: Csíkszentgyörgybe olvadt.
42. Kotormány: Csíkszentgyörgy külterülete.
43. Monyasd: lakói önként Csíkbánkfalvára költöztek.
44. Poklandfalva: Szentkirályba olvadt, a falu északi részét ma is így nevezik.

A SZÉKELYEK SZÁMA 1567—1992

Gyergyó szék

1. Ditró 1992: Orotva és Gyergyóhodos külterület adataival együtt. 1786-ban valami okból kimaradt.
2. Gyergyóalfalu 1992: Borzánt 831 és Bucsin 10 külterületi lakosával.
4. Gyergyóremete 1992: Kisbükk (19 fő) és Eszenyő (65 fő) külterület adataival.
5. Gyergyószentmiklós 1992: hat kisebb külterületi lakott hely adataival együtt (összesen 273 lakos).
6. Gyergyóújfalu 1992: Gyergyólibánteleg (82 fő) adatával.
7. Szárhegy 1992: Gődüctelep külterület adatával (163 fő) együtt.
8. Tekerőpatak 1992: a községtől Vaslábhoz csatolták Heveder, Bótateleg és Tinkateleg külterületeket (összesen 751 fő).

Kászon szék

1. Felsőfalu 1992: Kászonaltíz 493 és Kászonfeltíz 850 lakos (1850-ben Altíz 1092, Feltíz 1431 fő volt).
2. Kászonimpér: 1868-ban adatai Kászonfelsőfaluánál szerepelnek.

4. Háromszék szék

a) Kézdi szék helységeinek népessége 1567—1992

A helység neve	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő	lakosság száma					
1. Alsócsernáton	68	155	(1 013)	2 117	2 346	1 949	2 272	3 403
2. Alsótorja	40	195	(845)	1 982	2 297	2 584	4 391	3 675
3. Bereck	16	63	(638)	2 973	3 071	3 275	3 418	3 239
4. Bélafalva	20	50	(174)	777	932	718	956	474
5. Bita	5	17	(179)	456	502	459	490	318
6. Csomortán	6	22	(33)	615	712	677	701	512
7. Dálnok	42	156	(558)	1 570	1 866	1 374	1 489	1 045
8. Esztelnek	25	89	(223)	965	1 044	1 147	1 259	818
9. Felsőcsernáton	36	105	(268)	1 172	1 665	1 287	1 456	—
10. Felsőtorja	22	68	(281)	373	992	—	—	—
11. Futásfalva	13	72	(157)	988	913	733	774	387
12. Hatolyka	12	56	(145)	545	641	470	478	415
13. Ikafalva	17	60	(267)	712	804	630	657	306
14. Kézdiálbis	13	56	(257)	856	844	709	710	434
15. Kézdiálmás	11	42	(184)	1 008	1 118	1 328	1 420	970
16. Kézdimartonfalva	12	34	(283)	560	572	508	641	644
17. Kézdimartonos	10	43	(382)	822	1 081	1 097	1 150	848
18. Kézdimárkosfalva	21	70	(364)	821	903	830	861	624
19. Kézdioroszfalva	15	29	(106)	329	421	428	468	—
20. Kézdisárfalva	14	71	(167)	519	687	479	481	—
21. Kézdiszászfalva	10	30	(120)	377	503	257	272	—
22. Kézdiszentkereszt	39	88	(484)	1 484	1 848	1 731	1 762	1 371
23. Kézdiszentlélek	54	173	(807)	2 761	3 196	3 006	3 284	2 862
24. Kézdivásárhely	60	155	(739)	3 559	4 752	6 079	6 615	21 304
25. Kiskászon	12	—	(99)	—	416	—	—	319
26. Kurtapatak	7	28	(84)	616	631	545	570	271
27. Lemhény	51	172	(678)	2 587	2 876	2 943	2 850	2 145
28. Lécfalva	24	108	(470)	879	1 007	985	865	655
29. Maksa	38	60	(178)	735	869	760	882	932
30. Matisfalva	—	14	(80)	186	209	—	—	—
31. Nyujtód	25	66	(416)	883	1 154	1 095	1 197	1 608
32. Ozdola	40	154	(428)	1 952	2 559	2 633	2 763	3 262
33. Szentkatolna	13	78	(461)	1 021	1 105	985	1 199	1 435
34. Venece	17	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	808	2 579	(11 568)	37 200	44 536	41 701	46 331	54 276

b) Orbai szék helységeinek népessége 1567—1992

1. Barátos	24	60	(242)	980	996	1 427	814	641
2. Cófalva	3	14	(172)	340	391	360	359	201
3. Csomakőrös	14	44	(67)	625	683	619	612	451
4. Gelence	61	186	(812)	2 417	2 478	3 663	3 629	4 380

DÁVID ZOLTÁN

folytatás

A helység neve	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő	lakosság száma					
5. Haraly	13	62	(141)	429	553	406	523	274
6. Hilib	14	53	(68)	600	599	704	751	317
7. Imecsfalva	21	51	(296)	503	493	422	393	287
8. Kovászna	61	207	(499)	3 177	3 151	5 451	6 286	12 064
9. Orbaitelek	14	30	(131)	577	738	773	842	641
10. Papolc	19	153	(580)	1 351	1 406	4 377	3 311	2 441
11. Páké	20	66	(140)	687	702	587	615	335
12. Páva	22	120	(260)	898	874	1 089	1 009	—
13. Székelypetőfalva	4	—	(149)	328	342	342	371	160
14. Székelytamásfalva	10	15	(160)	334	430	590	793	586
15. Szőrcse	6	18	(471)	652	774	623	722	624
16. Zabola	45	196	(596)	2 006	2 157	3 166	2 757	3 555
17. Zágon	51	281	(1 286)	3 285	3 804	5 135	4 229	4 092
Összesen	402	1 556	(6 070)	19 189	20 571	29 734	28 016	31 049

c) Sepszi szék helységeinek népessége 1567—1992

1. Aldoboly	40	45	(349)	1 000	1 246	1 425	1 867	573
2. Angyalos	30	61	(314)	613	639	550	719	681
3. Árkos	30	109	(441)	1 435	1 643	1 721	1 821	1 248
4. Besenyő	28	48	(243)	462	428	455	539	342
5. Bikfalva	54	93	(244)	1 150	1 367	1 854	850	429
6. Bodok	26	84	(322)	926	1 079	965	1 147	1 332
7. Egerpatak	21	57	(103)	641	614	505	512	414
8. Eresztevény	12	16	(96)	178	225	221	240	—
9. Étfalva	6	38	(208)	371	546	477	494	380
10. Feldoboly	20	46	(94)	554	712	510	457	211
11. Fotos	10	10	(11)	147	152	432	464	380
12. Gidófalva	15	89	(243)	781	949	925	909	1 113
13. Illyefalva v.	62	138	(404)	1 309	1 719	1 360	1 550	996
14. Kálnok	11	35	(171)	630	659	665	780	521
15. Kilyén	22	54	(112)	544	616	500	716	642
16. Kisborosnyó	16	52	(461)	499	1 190	1 602	1 650	416
17. Komolló	12	31	(192)	424	543	487	569	—
18. Kökös	34	61	(325)	881	1 101	1 207	1 315	1 067
19. Kőröspatak	20	69	(483)	908	1 084	1 277	1 324	1 538
20. Laborfalva	22	—	—	402	591	—	—	—
21. Lisznyó	31	82	(344)	975	1 079	924	932	568
22. Magyarós	9	31	(106)	561	612	430	423	109
23. Málnás	15	31	(326)	576	670	854	993	1 086
24. Mártonos (Sepsi-)	11	18	(63)	355	597	—	—	—
25. Nagyborosnyó	36	70	(356)	1 121	1 218	1 544	1 697	1 442
26. Oltszem	9	36	(449)	685	779	638	734	608
27. Réty	17	37	(366)	698	843	903	992	1 417
28. Szacsva	13	32	(80)	278	269	302	294	136
29. Szemerja	23	62	(174)	600	623	—	—	—
30. Szentgyörgy v.	63	128	(652)	2 302	2 857	8 665	14 365	67 220
31. Szentiván	22	85	(589)	464	568	889	1 141	808
32. Szentkirály	30	54	(108)	545	604	435	588	280
33. Szotyor	33	52	(205)	415	684	423	504	497
34. Uzon	68	94	(597)	1 433	1 697	1 785	2 201	2 714
35. Zalán	17	65	(375)	912	947	793	847	626
36. Zoltán	9	29	(141)	153	167	—	—	—
Összesen	897	2 042	(9 747)	25 928	31 317	35 723	43 634	89 794

d) Miklósvári szék helységeinek népessége 1567—1992

1. Bacon (Sepsi-)	30	66	(124)	836	967	2 172	2 289	1 918
2. Barót	73	142	(550)	1 849	2 124	2 531	2 905	6 483
3. Bodos	22	42	(41)	453	509	571	628	435
4. Bölön	130	137	(600)	2 227	2 396	2 354	2 726	1 482
5. Kőpec	46	53	(166)	894	988	1 299	1 424	1 213
6. Közéapja	53	93	(262)	1 399	1 680	1 473	1 533	864
7. Miklósvár	19	21	(339)	767	857	697	797	541

A SZÉKELYEK SZÁMA 1567—1992

folytatás

A helység neve	1567	1614	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	Porta	Családfő	lakosság száma					
8. Nagyajta	61	77	(564)	1 257	1 205	1 417	1 351	960
9. Szárazajta	43	79	(164)	1 490	1 538	1 792	1 769	883
Összesen	477	710	(2 810)	11 172	12 264	14 306	15 422	14 779
Háromszék szék összesen	2 584	6887	(30 195)	93 489	108 688	121 464	133 403	189 898

JEGYZETEK

Kézdi szék

3. Alsócsernáton 1992: Felsőcsernátonnal egyesült Csernáton néven, annak adataival együtt.
4. Alsótorja (most Torja): 1910 óta Felsőtorja adataival együtt, 1920 után Karatnavolál is beolvadt.
5. Bereck 1992: Ojtoztelep adataival együtt (399 fő)
8. Esztelnek 1992: Csángótelep adataival együtt (4 fő).
10. Felsőtorja: 1910 után adatait lásd Alsótorjánál (Torja).
11. Felsőcsernáton 1992: adatait lásd Alsócsernátonnál.
19. Kézdioroszfalva 1992: Kézdivásárhellyel egyesítették.
20. Kézdisárfalva (korábban Sálfalva) 1992: Nyújtódba olvadt.
21. Kézdiszászfalva 1992: Nyújtóddal egyesítették.
22. Kézdiszentkereszt: korábban Polyán.
24. Kézdivásárhely 1786: Kánta városrészsel együtt. Alkotóelemeit lásd fentebb a helységeknél.
25. Kiskászon: adatai gyakorta hiányoznak, így nem szerepelt 1614-ben, 1850-ben, míg 1910-ben és 1941-ben Kézdiszentlélekhez tartozott.
30. Matisfalva: 1567-ben nem írták össze, 1910 óta adatai Kézdimárkosfalvánál szerepelnek.
31. Nyújtód: jelenleg Kézdivásárhelyhez alárendelt község, adatait külön kimutatták.
34. Venece: 1567 után megszűnt, népessége Lemhénybe költözött.

Orbai szék

3. Csomakőrös: Kovászna városhoz alárendelt község, adatai külön szerepeltek.
10. Papolc: a később keletkezett Kommandó községgel együtt.
12. Páva 1992: adatait lásd Zabolánál, amellyel egyesült.
17. Zágon 1941, 1992: a különvált Zabratópatak és Zágonybárány külterület — túlnyomó többségében román — lakosságát nem vettem figyelembe.
Domokosfalva: csak 1567-ben és 1614-ben szerepelt 1, illetve 7 családfővel, itt levontuk az összegzésből, másutt viszont számoltunk vele.

Sepsi szék

1. Aldoboly 1941-ben Vámhídpusztá, 1992-ben Farkasvágó és Vámhídpusztá adatai nélkül. Mindkettő román többségű település.
5. Bikfalva 1910: a korábban Magyarbodzához tartozó Tálpaták 1008 fős lakosságával együtt (1007 román).
8. Eresztevény: 1941 után a Kézdi székben fekvő Maksa községhez csatolták.
9. Étfalva: 1910 után Zoltán község adataival (Étfalvazoltán néven).
11. Fotos: 1910 után Mártonos község adataival (Fotosmartonos néven).
16. Kisborosnyó: 1941-ben Saramás, 1992-ben Saramás és Nagypatak adatai nélkül (1828 lakos, 1785 román). 1992: Kispaták külterület adataival (27 fő).
17. Komolló 1992: Rétyhez csatoltatott, adatai ott szerepelnek.
18. Kőkös: 1941-ben és 1992-ben a különvált — túlnyomó többségében román lakosságú — Kőkösbácstelek adatai nélkül.
20. Laborfalva: Szentivánlaborfalva néven Szentivánnal már 1614-ben együtt írták össze, külön-külön csak 1850-ben és 1868-ban szerepelnek.
21. Lisznyó 1992: Lisznyópatak adataival együtt.
23. Málnás 1992: Málnásfürdő adataival együtt.

DÁVID ZOLTÁN

24. Mártonos: 1910 után adatai Fotosmartonosnál szerepelnek.
 27. Réty 1992: a hozzácsatolt Komolló adataival együtt.
 29. Szemerja: Sepsiszentgyörgybe olvadt, 1910-től kezdve lásd ott.
 31. Szentiván: Laborfalvával egyesült Szentivánlaborfalva néven, 1910 óta adataik együtt szerepelnek.
 34. Uzon: a külterületén létesült Vesszőstelep (Lunka) adatai nélkül (205 lakosból 201 román).
 36. Zoltán: Étfalvával egyesült Étfalvazoltán néven, 1910-től kezdve adatait lásd ott.

Miklósvári szék

1. Bacon: Sepsi-Bacon és az Udvarhely megyéhez tartozó Telegdi-Bacon Nagybacon néven egyesült, 1910-től kezdve adataik együtt szerepelnek. 1992: Uzonkafürdő külterület adatával (55 fő).
 4. Bölön 1992: A hozzátartozó Bölönpaták külterület nélkül (1013 lakosból 979 román).

5. Aranyos szék helységeinek népessége 1786—1992

A helység neve	1786	1850	1868	1910	1941	1992
	lakosság száma					
Megmaradt székely helységek						
1. Alsószentmihályfalva	700	1 030	857	1 119	2 438	4 304
2. Felsőszentmihályfalva	477	706	684	798	—	—
3. Bágyon	729	1 468	1 567	1 418	1 555	755
4. Csegez	595	622	609	585	528	176
5. Felvinc	1 266	1 207	1 707	2 088	3 280	3 924
6. Harasztos	1 011	1 389	1 535	1 936	2 043	1 089
7. Kercsed	711	773	773	922	868	237
8. Kövend	802	1 009	1 101	1 015	1 000	585
9. Polyán	633	780	877	1 156	1 502	—
10. Rákos	572	742	773	815	809	—
11. Sinfalva	398	698	703	814	856	746
12. Székelykocsárd	795	1 141	1 255	1 677	1 720	2 105
13. Várfalva	802	994	1 066	1 145	1 076	1 286
Összesen	9 491	12 559	13 507	15 488	17 675	15 207
Román többségűvé vált községek						
14. Aranyosmohács	220	816	817	950	970	423
15. Csákó	109	631	571	641	635	411
16. Dombró	270	708	659	825	903	387
17. Földvár	453	615	636	1 115	1 479	1 508
18. Hidas	309	1 070	1 295	1 612	1 650	859
19. Inakfalva	321	325	342	353	402	271
20. Marosörményes	20	405	404	395	421	127
21. Marosveresmart	434	699	681	837	—	—
22. Mészkö	633	795	768	848	868	554
Összesen	2 769	6 064	6 173	7 576	7 328	4 540
Együtt	12 260	18 623	19 680	23 064	25 003	19 747

JEGYZETEK

Aranyos szék

Az 1567. és 1614. évi összeírásból a szék helységei hiányoznak, 1786-ban Kolozs, 1850-ben Torda-Aranyos megye Tordai és Torockói járásához tartoztak. 1941-ből a román népszámlálás adatai állnak rendelkezésre.

1. Alsószentmihályfalva: később Alsószentmihály, Felsőszentmihályal egyesült Mihai Viteazul néven.
 2. Felsőszentmihályfalva: később Felsőszentmihály, 1910 után Alsószentmihályal egyesült Mihai Viteazul néven.

A SZÉKELYEK SZÁMA 1567—1992

3. Bágyon: 1786-ban a székely huszárezredhez tartozott, a népszámlálás azonban nem jelezte, hogy csak a polgári népességet írták volna össze.
5. Felvinc: 1941-től Marosveresmart adataival együtt.
9. Polyán: később Aranyospolyán, Tordához csatolták, 1992. évi adatai ott szerepelnek.
10. Rákos: később Aranyosrákos, Várfalvához csatolták.
13. Várfalva: 1992-ben Aranyosrákos adataival együtt.

Román többségű helységek

Csákó, Dombró, Hidas, Mohács és Örményes község 1786-ban a katonai határőrvidékhez tartozott, de Kolozs megye összeírásában nem jelezték, hogy csak a polgári népesség adatait írták volna össze.

21. Marosveresmart: Felvinchez csatolták, 1992. évi adatai ott szerepelnek.

6. Más székelyek lakta helységek a Székelyföldön belül

A helység neve	Szék	1786	1850	1868	1910	1941	1992
		lakosság száma					
1. Borszék	Cs	—	320	460	1 862	2 247	3 074
2. Kilyénfalva	Cs	(44)	764	835	886	996	860
3. Gyergyótölgyes	Gy	—	1 240	1 529	3 878	4 526	3 657
4. Gyimes	Gy	—	—	420	—	—	1 279
5. Gyimesbükk	Gy	—	1 364	382	6 298	6 072	4 047
6. Gyimesfelsőlok	Gy	—	742	3 239	2 288	3 040	3 695
7. Gyimesközéplak	Gy	—	776		3 080	5 369	5 028
8. Karatna	K	506	985	610	1 421	—	—
9. Volál	K	(287)	—	789	—	—	—
10. Kézdióvár	K	667	980	1 214	1 217	1 141	952
11. Mikóújfalva	S	533	1 038	1 280	1 570	1 995	1 975
12. Sepsibükszád	S	—	813	1 091	1 971	2 437	1 883
13. Szárazpatak	K	355	646	819	882	948	687
14. Zalánpatak	M	114	269	510	344	382	189
Összesen			9 937	13 178	25 697	29 153	27 326

JEGYZETEK

1. Borszék: 1764-ben épült az első fürdőház. 1992: Hollósarka külterület nélkül.
2. Kilyénfalva 1992: Szenéte külterület adatával együtt (15 fő).
3. Gyergyótölgyes: 1992-ben Hágótó és Récefalva külterülettel együtt.
4. Gyimes: 1850-ben nem szerepelt; 1910-ben és 1941-ben Gyimesbükk része volt. Odatartozott 1992-ben is, de adatait különválasztottam.
5. Gyimesbükk 1992: Bálványospataka, Făgetu de Sus, Rakottyástelep és Tarhavaspataka külterületek adataival együtt — Gyimes nélkül.
6. Gyimesfelsőlok 1992: Bothavaspataka, Komjádpatyka, Sántatelek, Nyíresalja, Görbepataka, Ugrapatak külterületek adataival együtt.
7. Gyimesközéplak 1992: Barackospataka, Farkaspalló, Borospataka, Kápolnapatak, Sötétpatak, Antalokpataka, Hidegség külterületek adataival együtt.
8. Karatna 1850: az Alsó- és Felsővolálból alakult Volál község adataival együtt. 1910: Karatnavolál, 1920 után Torja része (lásd Kézdi széknel).
10. Korábban Peselnek.

THE NUMBER OF THE SZÉKELYS 1567—1992

Summary

A significant part of the Hungarian inhabitants of Transylvania, resp. Rumania — namely two fifth of them — are of Székely origin. Neither the precise ethnic background, nor the time of the settling of this population group in the Carpathian Basin are unanimously cleared up. According to the most plausible hypothesis, what we are talking about, is a tribe, joining the Magyars with a Turkic leader stratum and consisting of mainly Turkic population in itself, and becoming Magyarized later, who first served as border guards and a part of them fell into serfhood. They preserved their own proper order of settling through centuries, and got arranged into the county-system only during the 18th century in the time of king Joseph II.

The earliest data on their number are available from 1567, when the Székely settlements had to pay 25 denarius by units of "portas" (artificial units for taxation — 4 houses) contributing to the reconstruction of the castle at Szászsebes. That means 415 settlements with 7416 houses covering at that time 120 000 persons.

A much more precise survey was carried out in 1614 in 380 Székely settlements. Persons were conscripted by families, and beyond the free Székelys also the serfs and cotters were included. Related to 20 196 family heads the total number of Székelys may be estimated about 130 000.

The first official Hungarian population census in 1786 took into consideration only the civilian population, therefore the size of military units should be assumed by estimation. At that time about or over 230 000 Székely persons lived in the settlements investigated.

Their number dynamically increased till the 1850 population census (by a yearly average of 0.8%) reaching 350 000 persons. The data of *Balázs Orbán* the great monographer of Transylvania suggest a still higher natural increase, however, it is not impossible that his estimations are somewhat prepossessed (from his book 411 000 persons may be totalled for 1868).

By 1910 the size of the Székely population reached 500 000, further increasing to 572 000 by 1941. During the period following World War II, a great number of Rumanian settlers moved — mainly into the Székely towns — and including them nearly 800 000 inhabitants lived in the related settlements in 1992. Taking into consideration the Rumanian movers — mainly to Marosvásárhely — amounting to 70 000 persons, the number of Székelys should be reduced by 100 000, thus it may be estimated to 700 000. Great part of the villages have preserved their homogeneous ethnic character, but some of them have started to shrink seriously. The final conclusion may be drawn that the Székelys have not decreased during the last 50 years, and even in their ancient settlements their number increased by a yearly average of 2358 persons, namely by 0,41%.